

Udlændinge

Styrelsen

Indien (25)

Dansk Flygtningehjælp

9/6-00

82

---

*Rapport fra fact-finding
mission til Punjab, Indien*

Belysning af sikhernes forhold

21. marts - 5. april 2000

København, maj 2000

Oversigt over fact-finding rapporter
m.v. udgivet i 1999 og 2000:

- *Rapport fra flyvende attaché mission til Georgien,*
februar 1999:1
- *Rapport fra nordisk fact-finding mission til Nairobi,
Kenya og Middle Shabelle-regionen, Somalia,*
april 1999:2
- *Rapport fra fact-finding mission Tjekkiet og Slovakiet,*
april 1999:3
- *Rapport fra flyvende attaché mission
til Bujumbura Burundi,*
juni 1999:4
- *Rapport fra fact-finding mission til Østslavonien,*
oktober 1999:5
- *Rapport fra flyvende attaché mission til Bujumbura, Burundi og Kinshasa
Den Demokratiske Republik Congo,*
oktober 1999:6
- *Rapport fra fact-finding mission til Ukraine,*
marts 2000:1
- *Rapport fra fact-finding mission til Cairo, Ægypten og Geneve, Schweiz,*
april 2000:2
- *Rapport fra fact-finding mission til Punjab, Indien,*
maj 2000:3

**Rapport fra fact-finding mission
til Punjab, Indien**

Belysning af sikkerheds forhold

21. marts - 5. april 2000

Indholdsfortegnelse

1. INDLEDNING	5
2. KOMMISSORIUM FOR FACT-FINDING MISSION TIL PUNJAB, INDIEN	7
3. HISTORISK OG POLITISK BAGGRUND	9
4. DEMOGRAFI	13
5. POLITISKE, ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD	14
5.1 DEN AKTUELLE POLITISKE SITUATION	14
5.2 UDDANNELSE OG SKOLEGANG	16
5.3 ØKONOMI OG ARBEJDSMARKEDSFORHOLD	17
6. SIKKERHEDSFORHOLD	20
6.1 GENERELT OM SIKKERHEDSSITUATIONEN	20
6.2 TILSTEDEVÆRELSEN AF MILITANTE SIKH-GRUPPER OG DERES FORHOLD TIL LOKALBEFO. ...	21
6.3 MYNDIGHEDERNES EVNE OG VILJE TIL AT BESKYTTE CIVILBEFOLKNINGEN MOD OVERGREB	24
7. MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD	25
7.1 DE POLITISKE RETTIGHEDER.....	25
7.1.1 Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere	25
7.1.2 Ytrings- og pressefrihed	27
7.1.3 Møde- og forsamlingsfrihed	28
8. DE CIVILE OG BORGERLIGE RETTIGHEDER	30
8.1 RETSSIKKERHED OG RETSHÅNDHÆVELSE	30
8.1.1 Retssystemet generelt	30
8.2 ADGANG TIL KLAGESYSTEMET	31

8.3	RETSFORFØLGELSE AF MYNDIGHEDSPERSONER SOM BEGÅR OVERGREB.....	33
8.4	DETENTIONS- OG FÆNGSELSFORHOLD	34
8.4.1	Betingelser for og kontrol med anholdelse	34
8.4.2	Risikogrupper	35
8.4.3	Familiemedlemmer	37
8.4.4	Forekomsten af fysiske overgreb/tortur.....	37
8.4.5	Officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder.....	42
8.4.6	Forekomsten af forsvindinger.....	43
8.5	MENNESKERETTIGHEDSKOMMISSIONERNE	44
8.6	RELIGIONSFRIHED	48
8.7	BEVÆGELSESFRIHED.....	50
8.7.1	Muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien	50
9.	PASUDSTEDELSE OG UD- OG INDREJSEFORHOLD.....	52
9.1	FALSKE PAS OG ANDRE DOKUMENTER.....	53
9.2	UDREJSEKONTROLLEN.....	54
9.3	REJSERUTE	54
9.4	INDREJSEKONTROLLEN	54
10.	KONSULTEREDE PERSONER, MYNDIGHEDER OG ORGANISATIONER	57
11.	ANVENDT LITTERATUR	59
12.	FORKORTELSER	60
13.	BILAGSFORTEGNELSE.....	61
	BILAG 1. KORT OVER INDIEN	62
	BILAG 2. KORT OVER PUNJAB	63
	BILAG 3. FN'S TORTURKONVENTION, ARTIKEL 1-3	64

BILAG 4. THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS ACT 1993	65
BILAG 5. PASSPORT APPLICATION FORM.....	82
BILAG 6. PASSPORT INFORMATION BOOKLET.....	92

1. INDLEDNING

Danmark har i de seneste 10 til 15 år modtaget et relativt konstant antal asylansøgere fra Indien, hvoraf størstedelen har været sikker fra Punjab. Antallet af asylansøgere har i de senere år været cirka 100 om året, med undtagelse af 1998, hvor der var omkring 200 ansøgere.

En stor del af disse ansøgere har som asylmotiv henvist til, at de har problemer med de indiske myndigheder, som mistænker dem for at have tilknytning til militante sikh-bevægelser, og en del har oplyst, at de har været udsat for tortur i myndighedernes varetægt.

På denne baggrund bestemte Udlændingestyrelsen og Dansk Flygtningehjælp at foretage en fact finding-mission til Indien/Punjab med det overordnede formål at indhente oplysninger, der kan belyse forholdene for sikherne i Punjab. Fact-finding missionen fandt sted fra den 21. marts til den 5. april 2000. Delegationen afholdt møder i Delhi og Chandigarh med repræsentanter for de indiske myndigheder, internationale organisationer, NGO'er og menneskerettighedsadvokater.

Der var en meget tilspidset situation i Punjab-regionen i forbindelse med sikhers besættelse af og militærets storm på det gyldne tempel i Amritsar i juni 1984. Begivenhederne i forbindelse med mordet på Indira Gandhi i oktober 1984 og de efterfølgende årelange uroligheder i Punjab har sat dybe spor hos sikherne. Der var blandt samtalepartnere et stort behov for at fortælle om disse historiske begivenheder, som stadig er meget nærværende i folks bevidsthed. En stor del af sikh-befolkningen føler frustration over, at der ikke er sket en afklaring af de politiske spørgsmål, som førte til konflikten.

Urolighederne synes på visse områder at være fortsat helt frem til 1995, men de fleste kilder var dog af den opfattelse, at der i dag ikke er større sikkerhedsmæssige problemer i Punjab.

Flere samtalepartnere gjorde opmærksom på, at sikherne generelt er et meget foretagsomt folkefærd, og at der altid har været en tradition for, at et familiemedlem rejste enten til andre områder i Indien eller til udlandet.

Endvidere var der blandt delegationens mødepartnere meget stor opmærksomhed med hensyn til forekomsten af tortur og menneskerettighedssituationen i det hele taget i Indien. Flere kilder oplyste, at Indien generelt set er et voldeligt samfund, og at tortur og anden umenneskelig behandling finder sted over alt i landet.

I 1993 oprettede regeringen en national menneskerettighedskommission, hvis opgave det er at sætte fokus på spørgsmålet om menneskerettigheder og overholdelsen af disse. Der er tilsvarende oprettet kommissioner i en række delstater blandt andet i Punjab. Der var imidlertid delte meninger om kommissionernes effekt i forhold til menneskerettighedsovergreb.

Dagen før delegationens afrejse til Indien blev sikherne inddraget i den verserende konflikt i Kashmir, da der ved en massakre blev dræbt 35 sikher i en landsby i Kashmir. Delegationen kunne i

Fact-finding mission til Punjab, Indien

---

den indiske presse læse om denne episode, ligesom en lang række af mødepartnerne var optaget heraf. Det er dog meget vanskeligt at sige noget om denne episodes betydning for sikhernes fremtidige situation i Indien.

2. KOMMISSORIUM FOR FACT-FINDING MISSION TIL PUNJAB, INDIEN

Missionen skal indhente oplysninger og foretage undersøgelser i henhold til følgende kommissorium:

HISTORISK OG POLITISK BAGGRUND

DEMOGRAFI

POLITISKE, ØKONOMISKE OG SOCIALE FORHOLD

Den aktuelle politiske situation: sikh-organisationer og partier og deres integrering i det politiske system

Uddannelse og skolegang

Økonomi og arbejdsmarkedsforhold

SIKKERHEDSFORHOLD

Generelt om sikkerhedssituationen

Tilstedeværelsen af militante sikh-grupper og deres forhold til lokalbefolkningen

Myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb

MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD

DE POLITISKE RETTIGHEDER

- Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere
- Ytrings- og pressefrihed
- Møde- og forsamlingsfrihed/Organisationsfrihed

DE CIVILE OG BORGERLIGE RETTIGHEDER

Retssikkerhed og retshåndhævelse

- retssystemet generelt
- adgang til klagesystemet
- retsforfølgelse af myndighedspersoner som begår overgreb

Detentions- og fængselsforhold

- betingelser for og kontrol med anholdelser
- forekomsten af fysiske overgreb/tortur: omfang/karakteren af overgreb/særlige grupper/omstændigheder
- officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder
- forekomsten af forsvindinger

National Human Rights Commission og dets rolle i efterforskningen af sager, hvor der forekommer fysiske overgreb

Religionsfrihed

Bevægelsesfrihed

Pasudstedelse og ud-og indrejseforhold

3. Historisk og politisk baggrund

Delstaten Punjab er beliggende i det nordvestlige hjørne af det indiske subkontinent. Den grænser mod nord op til den indiske delstat Jammu-Kashmir, på den østlige side til Himachal Pradesh og på sydsiden til staterne Haryana og Rajasthan. På vestsiden grænser Punjab op til Pakistan (se kortet bilag 1).

Punjab¹ fik sin nuværende form i november 1966, da det meste af de overvejende hindi-talende områder blev udskilt for at danne den nye delstat Haryana. Punjab dækker et areal på 50.362 kvadratkilometer, d.v.s. lidt mere end Danmark. Byen Chandigarh er i dag den fælles hovedstad for Punjab og Haryana.

Sikherne udgør størstedelen af befolkningen i Punjab – omkring 2/3 af den samlede befolkning i delstaten. Ordet "sikh" stammer fra pali *sikkha* eller sanskrit *shisya* og betyder "discipel".² Sikherne er disciple af deres ti guruer (religiøse ledere), som begynder med Guru Nanak (1469-1539) og slutter med Gobind Singh (1666-1708).³ Sikherne har ikke et præsteskab som f.eks. brahminerne i hinduismen. Bevægelsen er lægmandsorienteret, men en professionel *granthi* (som bogstaveligt betyder læser) kan udpeges til at foretage religiøse tjenester og ceremonier samt undervisning. Sikhernes steder for gudsdyrkelse eller sikhtemplerne kaldes også *gurdwara*. Et vigtigt begreb i sikhismen er *Khalsa* (= det rene) - et begreb for en udvalgt skare af hellige soldater, som er forpligtet til at afgive visse moralske løfter (så som at afstå fra at nyde tobak, alkohol, og narkotika) og være viet til et liv med bøn og en kamp for rettænkning.

Tallet fem har altid haft en mytisk betydning i Punjab – landet med de fem floder, og der er fem emblemer i Khalsaen (de fem bud), der på punjabi alle begynder med bogstavet 'k'. Det vigtigste af de fem k'er er *kesa* (uklippet hår og skæg). De andre fire k'er er *kangha* (en stålkam), *kaccha* (bukser, ofte i en kort udgave som undertøj), *kirpan* (et dobbeltægget sværd), og *kara* (en stålarmring, som bæres på højre håndled).⁴

¹ Ordet Punjab er en sammensætning af to persiske ord, "panj" (fem) og "ab" (vand), der betyder landet med de fem floder (Beas, Chenab, Jhelum, Ravi og Sutlej). Siden delingen af Indien i 1947, har kun to af disse floder - Sutlej og Beas - ligget inden for den indiske delstat Punjab.

² *Sikhism*, Encyclopaedia Britannica.

³ Det har været almindeligt for forfattere, inklusiv sikher, at beskrive religionen som en fusion eller syntese mellem hinduisme og islam. En sådan fortolkning negligerer det bidrag og den inspirationskilde, som Sikh-guruerne selv har leveret, og er af de fleste sikher blevet betragtet som en benægtelse af de elementer af åbenbaring og nåde, som er hjertet i Guru Nanak og hans efterfølgeres budskab. Det synspunkt, at sikhisme er en form for synkretisme, er næsten universelt afvist i dag. jf. *Contemporary Religions: A World Guide*. Longman Current Affairs, 1992.

⁴ *Sikhism*, Encyclopaedia Britannica.

Nye religiøse ideologier i begyndelsen af 1900-tallet skabte spændinger i sikh-religionen. Akali Dal ("Army of the Immortals"), en politisk-religiøs bevægelse, der blev dannet i 1920 som en bevægelse for en reformering af gurdwara'erne, var et halvmilitært korps af frivillige, der agiterede for en tilbagevenden til rødderne i sikh-religionen. Akali Dal blev det politiske parti, som fremførte sikh-kravene og førte selvstændighedsbevægelsen mod briterne. Efter at sikherne havde genvundet kontrollen over deres templer "gurdwaras" med *Sikh Gurdwaras Act* i 1925, fortsatte Akalierne med at repræsentere sikh-samfundet i Punjab og ledte bevægelsen for en punjabi talende, sikh-majoritets stat.

Med *Sikh Gurdwaras Act* fulgte også etableringen af Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee (SGPC) til at kontrollere sikh-templerne. SGPC i Amritsar er det generelt styrende organ for sikhismen, og det er samtidigt en slags velfærdsorganisation for sikherne.

Perioden 1947-1984

Da Indien blev selvstændigt i 1947, blev den britiske provins Punjab delt mellem de to selvstændige stater Indien og Pakistan, og den mindste og østligste del, hvor sikherne var koncentreret, blev en del af Indien. Forud for denne deling var gået blodige og voldelige episoder mellem muslimer på den ene side og hinduer og sikher på den anden, som resulterede i tusindvis af døde på begge sider. Efter selvstændigheden ophævede den indiske regering de privilegier, som briterne tidligere havde uddelt til de religiøse mindretal, inklusiv sikherne. Som følge heraf faldt sikhernes andel af pladser i forsvaret og den civile administration. Delingen var også uheldig for sikh-landbrugerne, som måtte forlade rige landbrugsområder i Pakistan til fordel for mindre tidligere muslimske landbrugsejendomme i Østpunjab.

Faldet i sikhernes status gjorde, at de følte sig uretfærdigt behandlet, og det skabte grobund for en bevægelse for et krav om større autonomi i en punjabi-talende delstat. Et kompromis blev nået i november 1966, hvor Punjab blev delt på baggrund af sprog i delstaten Haryana (med de fleste hindi-talende områder) og en ny mindre delstat Punjab. Chandigarh blev sammen med de umiddelbart tilgrænsende områder et separat unionsterritorium. Selv om byen ikke tilhørte nogen af områderne, vedblev den at være det fælles administrative hovedkvarter, eller hovedstad, for Haryana og Punjab.

Aftalen løste dog ikke sikh-problemet. Efter delingen mellem Punjab og Haryana i 1966 var en stor del af vandressourcerne beliggende i Haryana. I kølvandet på den grønne revolution⁵ i slutningen af 1960'erne havde sikherne opnået en betydelig økonomisk fremgang, og den materielle fremgang blev efterfulgt af et krav om større indflydelse, herunder rettigheder til vand og Chandigarh som hovedstad for Punjab alene.

---

⁵ Ved den grønne revolution forstås anvendelse af nye hybride kornsorter, som under bestemte forudsætninger giver markant større udbytte pr. hektar end de traditionelle sorter. Til forudsætningerne hører vandtilførsel og gødskning. Indien introducerede den grønne revolutions strategi som en del af den officielle politik fra midten af 1960'erne.

I starten af 1980'erne krævede fraktioner af det ledende Akali Dal parti i Punjab - Shiromani Akali Dal - og All India Sikh Students' Federation etableringen af en autonom sikh stat - Khalistan (= "Det rene land"). Ekstremister som Jarnail Singh Bhindranwale (1947-84) – en karismatisk religiøs leder, der prædikede streng fundamentalisme og væbnet kamp for national befrielse - vandt støtte blandt mange yngre religiøse sikh-mænd omkring Amritsar og småbønder, som var utilfredse med deres økonomiske lod. Derudover er det en almindelig udbredt opfattelse, at Bhindranwales bevægelse blev støttet af Indira Gandhi's Congress parti i et forsøg på at svække den moderate fløj af Akali Dal, som var Congress-partiets lokale modstandere i Punjab.⁶ For at nå deres mål begyndte disse militante grupper at benytte sig af terrorist-virksomhed, herunder drab på punjabi hinduer og også på sikher, som modsatte sig dannelsen af Khalistan. I begyndelsen af 1984 besatte Bhindranwale og hans bevæbnede tilhængere sikhernes helligste sted, Det gyldne Tempel i Amritsar, og erklærede, at de ikke ville forlade templet, før Punjab havde opnået selvstændighed fra resten af Indien.

I juni 1984 lancerede Indira Gandhis generaler - i et forsøg på at fordrive de militante sikher - "Operation Blue Star", som var kodenavn for angrebet på Det gyldne Tempel den 5. og 6. juni 1984. Det gyldne tempel blev beskudt og belejret af hæren for at fordrive terroristerne. Kampene fortsatte i fem dage. Bhindranwale og hundredvis af hans tilhængere blev dræbt, og der var alvorlige ødelæggelser på de hellige bygninger.⁷

Interventionen havde katastrofale følger for sikh-samfundet og hele landet. Sikh-hindu forholdet blev forværret, sikh-ekstremismen forstærket og politiske mord voksede. Den 31. oktober 1984 blev Indira Gandhi dræbt i sit hjem i Delhi af to af sine sikh-livvagter. De følgende dage indledtes en massakre mod sikher i og omkring Delhi, som efterlod tusindvis af døde og endnu flere tusinde sårede og hjemløse i den værste religiøse strid siden delingen af Indien i 1947.

Perioden 1984 – 1992

En fredsftale, som tilgodeså mange af sikh-samfundets krav, blev i juli 1985 indgået mellem den indiske regering og moderate Akali Dal sikhere ledet af Harchand Singh Longowal. Ekstremisterne betragtede imidlertid Longowal som en forræder over for sikh-sagen, og han blev dræbt i august 1985. De lovede reformer blev aldrig gennemført, og fredsftalen efterlod mange emner uløst. Forhandlingerne i starten af 1986 førte til en stigende ekstremisme og en midlertidig generobring af Det gyldne Tempel for de sikh-militante bevægelser.

⁶ Jf. *The Far East and Australasia 2000*, Europa Publications, 2000.

⁷ Officielle tal satte tallene for de tilskadekomne til 493 dræbte "civile/terrorister" og 86 sårede samt 83 dræbte soldater og 249 sårede. Senere på året satte officielle kilder det totale antal dræbte til ca. 1000. Uofficielle kilder vurderede, at de civile tilskadekomne alene var meget højere. Der var tilsyneladende mere end 3000 folk i templet, da Operation Blue Star begyndte, blandt dem 950 pilgrimme, 380 præster og andre tempelansatte og deres familier, 1700 Akali Dal støtter, 500 tilhængere af Bhindranwale og 150 medlemmer af andre bevæbnede grupper, jf. *India: Country Assessment*, CIPU, UK, Sept. 1999.

I 1987 blev delstatsregeringen i Punjab afsat, og Punjab kom under direkte præsidentstyre. De militante sikh-bevægelser spredte terror over hele Punjab, og den indiske regering iværksatte en kampagne med det formål at genoprette situationen i Punjab til det "normale".

I maj 1988 blev "Operation Black Thunder" lanceret af Punjab's politi og de indiske paramilitære styrker mod de bevæbnede ekstremister. En alvorlig undertrykkelse fra politiets side af sikherne i perioden frem til starten af 1990'erne har siden ført til anklager fra forskellige menneskeretsorganisationer om politiets misbrug af magt, alvorlige overgreb på menneskerettighederne, anklager om vilkårlige henrettelser af mistænkte og unge sikh-mænds forsvinden.

Perioden efter 1992

Præsidentstyret blev tilendebragt ved delstatsvalgene i februar 1992, som blev vundet af Congress-partiet. Valgene blev imidlertid boycottet af de ledende fraktioner af Akali Dal, og der var en lav valgdeltagelse på kun 22%. Beant Singh fra Congress-partiet blev valgt til Chief minister.

I august 1995 var der en kort genopblussen af volden, idet Beant Singh blev dræbt af en bilbombe, som eksploderede tæt ved hans bil uden for Punjab's regeringsbygning i Chandigarh, hvor også 15 sikkerhedsfolk blev dræbt. Det synes dog at være en isoleret begivenhed. En af de militante sikh-bevægelser, Babbar Khalsa, påtog sig ansvaret herfor, og tre mistænkte blev senere arresteret.

Fra det nationale valg i 1996 var Akali Dal den dominerende politiske kraft i Punjab. Ved valget til delstatsforsamlingen i februar 1997 kom alliancen mellem Shiromani Akali Dal og Bharatiya Janata Party (BJP) til magten og pressede det regerende Congress-parti ud. Shiromani Akali Dal (ledet af Badal) opnåede 75 ud af 117 pladser i forsamlingen, BJP fik 18, mens Congress-partiet, der i den foregående delstatsforsamling i 1992 havde 87 medlemmer, blev reduceret til 14 medlemmer. Shiromani Akali Dal (Mann-fraktionen) fik én plads. Den 12. februar 1997 blev Prakash Singh Badal udnævnt til Chief Minister, og han har siden siddet ved magten i Punjab.

Ved det senest afholdte nationale parlamentsvalg i september/oktober 1999 vandt Congress-partiet i alliance med det kommunistiske parti (CPI) ni ud af 13 mandater, mens Mann-fraktionen fik to mandater i Parlamentet. Badal-fraktionen opnåede ikke repræsentation i Parlamentet.

4. Demografi

Sikherne udgør ifølge den seneste folketælling fra 1991 et religiøst og kulturelt samfund på knap 16 millioner mennesker, svarende til mindre end 2% af Indiens samlede befolkning på cirka 850 millioner mennesker⁸. Hinduerne udgør 82% af befolkningen i Indien og muslimerne 12%, mens kristne udgør godt 2% og forskellige andre religiøse grupper (buddhister, jains og andre) under 1% hver.

80% af sikherne er bosat i Punjab, hvor de udgør cirka 2/3 (63%) af Punjab's samlede befolkning på omkring 20 mill. mennesker. Hinduere udgør omkring 35% af befolkningen i Punjab, mens muslimer og kristne hver udgør godt 1%. Hinduerne er hovedsagelig koncentreret i byområderne, hvor de er beskæftiget inden for handel, mens sikherne er bosat i landområderne og beskæftiger sig især med landbrug. I Chandigarh udgør sikherne cirka 20% af befolkningen på omkring 500.000, mens hinduerne er i flertal med 76%.⁹

Som i den øvrige del af Indien er langt størstedelen af Punjab's befolkning bosiddende i landdistrikterne, cirka 70% (i Indien som helhed er det 74%), mens kun 30% bor i byområderne. De større byer i Punjab er Amritsar, Ludhiana, Jalandhar og Patiala.

Sikherne er grupperet i tre brede kategorier hovedsagelig baseret på etniske forskelle. Jats (landbrugsklanen/kasten), ikke-Jats (tidligere brahminere, ksatriyas og vaishyas – de tre højeste kaster i det traditionelle hindu-kastesystem) og mazahabis (de urørlige). Jat-sikherne er den dominerende gruppe på trods af, at de er lavere placeret i det oprindelige kastesystem. Mazabierne eller de såkaldte "scheduled castes" (eller Dalits -tidligere kendt som "untouchables") af både hindu og sikh herkomst udgør omkring en fjerdedel af Punjab's befolkning. Mazabierne har en meget højere status hos sikherne end "de urørlige" i hindu-samfundet.

I de øvrige indiske delstater findes også sikh-samfund, især i de nordlige områder. I nabostaten Haryana er der cirka 950.000 sikhere (svarende til 6% af delstatens samlede befolkning), og i hver af delstaterne Uttar Pradesh og Rajasthan cirka 650.000 (svarende til hhv. 0,5% og 1,5% af befolkningen), mens der i Delhi bor cirka en halv million sikhere (svarende til 5% af Delhis befolkning).

⁸ Indiens befolkning vurderes i slutningen af 1990'erne at have passeret 1 milliard, men der er ikke foretaget folketælling siden 1991.

⁹ Muslimerne udgør en gruppe på knap 3% af Chandigarh's befolkning, mens den resterende del består af forskellige andre religiøse grupper (kristne, buddhister, jains).

5. Politiske, økonomiske og sociale forhold

Det politiske system

Indien har 25 delstater med en konstitutionel regeringsmagt. Hver delstat har en guvernør udpeget af præsidenten for fem år, en lovgivende forsamling valgt for fem år, og et ministerråd ledet af Chief Minister. Hver delstat har egne lovgivende, udøvende og dømmende organer, svarende til den indiske unions. I de tilfælde hvor den konstitutionelle regering i en delstat ikke fungerer, kan unionen indføre direkte præsidentstyre ("President's Rule").

5.1 Den aktuelle politiske situation

Akali Dal (Shiromani Akali Dal), som blev grundlagt i 1920, er det politiske parti, der først og fremmest repræsenterer sikh-samfundet i Punjab i dag. Partiet deltager i de nationale valg til Parlamentet (Lok Sabha), men koncentrerer sig hovedsageligt om sikhernes status i Punjab. Partiets historie er kendetegnet af skiftende forening og splittelse mellem de forskellige fraktioner. Mens Shiromani Akali Dal - Badal og Tohra - har samarbejdet fra 1995 og frem til maj 1999, hvor Tohra-fraktionen forlod samarbejdet, har Amritsar/S.S. Mann-fraktionen i en stor del af perioden stået som en selvstændig fraktion med mere kritiske og radikale synspunkter. Partiet er således i dag splittet i tre hovedfraktioner: Shiromani Akali Dal (Badal); Akali Dal (Tohra) og Shiromani Akali Dal (Mann). Derudover spiller Congress-partiet, som har tilslutning blandt både hindu og sikhvælgere, en væsentlig rolle i Punjab og har i skiftende perioder haft magten i delstatsregeringen.

Chief Minister Prakash Singh Badal, leder af Shiromani Akali Dal (Badal-fraktionen), understregede, at der i dag ikke er nogen sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Det største problem er arbejdsløsheden i landdistrikterne og mangel på en fødevarerforarbejdende industri. Badal så ikke andre væsentlige problemer i Punjab i dag. Han understregede endvidere, at der er et godt samarbejde mellem delstatsregeringen og centralregeringen.

Captain Amrinder Singh, leder af Congress-partiet i Punjab, (State Congress Party President) pegede på tre væsentlige politiske problemstillinger i Punjab i dag:

1) Vandrettigheder til flodvandet

Punjab, som bidrager med over halvdelen af Indiens fødevarerproduktion af ris og hvede, har ifølge Amrinder Singh et underskud af vand til kunstvanding. Den aftale, der blev lavet af centralregeringen i 1951, betød at det meste af vandet fra floderne Ravi, Beas og Sutlej går til delstaterne Haryana og Rajasthan, mens Punjab får under en trediedel af det samlede vandareal. Alle politiske partier i Punjab har afvist de aftaler, der indtil videre er indgået af centralregeringen om fordelingen af flodvandet, men der har ifølge A. Singh ikke været nogen politiske initiativer i den siddende delstatsregering til at løse problemet.

2) Stigning i befolkningstilvæksten og manglende beskæftigelse

Den stærke stigning i befolkningstilvæksten betyder, at der årligt er behov for 240.000 nye arbejdspladser i Punjab. Ifølge Amrinder Singh er der i dag i alt 40.000 jobs i industrien i Punjab, og landbruget er ikke længere lukrativt. Amrinder Singh påpegede, at der er behov for en ændring af afgrødemønstret i Punjab hen mod mere grøntsagsproduktion. Samtidig er der behov for industriudvikling inden for fødevarerforarbejdning. Derudover er der behov for at tiltrække flere industrivirksomheder, men der er i dag ikke tillid til den siddende regering.

Resultatet af den manglende udvikling i landbruget og mangel på arbejdspladser i industrien er ifølge Singh, at mange i dag forlader Punjab for at tage til udlandet. De små landbrug i Punjab har tidligere typisk suppleret indtægterne ved at sende en søn i hæren og en søn til udlandet eller til andre områder i Indien, mens en tredje søn blev i landbruget.

3) Rationalisering af statslige virksomheder og en effektivisering af afgifter

Ifølge Amrinder Singh er Punjab i dag økonomisk fallit, hvilket skyldes, at der er korrupsion i staten og underskudsforretninger inden for statslige virksomheder. Op mod 2/3 af delstatens udgifter går i dag til lønninger og pension til regeringsansatte, og der er ikke overskud på statsbudgettet til udviklingsaktiviteter, herunder forbedring af elektricitetsforsyningen. A. Singh henviste til, at der i dag er 20 statslige virksomheder i Punjab, som kører med underskud. Congress-partiets løsning vil være en lukning og privatisering af disse virksomheder. Endelig påpegede han, at der er behov for en rationalisering af elektricitetsafgifter.

A. Singh oplyste, at Congress-partiet vil tage affære inden for de første seks måneder, hvis det får flertal i den næste delstatsregering. A. Singh henviste til, at det seneste parlamentsvalg i september/oktober 1999 var en negativ reaktion mod den siddende BJP-regering. Derudover kunne Congress-partiet samles som et parti, mens Akali Dal er splittet i tre forskellige fraktioner, hovedsagelig p.g.a. Tohra, som har dannet en ny fraktion. Ifølge A. Singh vil valgresultatet ikke føre til krav fra Congress-partiets side om en tilbagetrækning af den siddende delstatsregeringen. Han vurderede, at den siddende Badal-regering har "made such a mess in Punjab", at den kun vil tabe flere stemmer ved næste valg ved at blive på posten.

S.S. Mann, *Shiromani Akali Dal (Mann)*, der både er medlem af delstatsregeringen i Punjab og det nationale parlament, oplyste, at staten i dag undertrykker sikherne, og at frygten for staten - set i lyset af de tidligere begivenheder i Punjab - i dag er så stor, at sikherne er blevet truet til at opgive deres krav. Mann's parti ønsker større frihed i Punjab, herunder frihed til at udtrykke sig og tale åbent om politik. Mann henviste til, at han selv har siddet fængslet i syv til otte år p.g.a. sine politiske synspunkter. Mann's parti kan ikke længere åbent gå ind for en uafhængig stat til sikherne, men det ændrer ifølge Mann selv ikke på, at det fortsat er en del af partiets program, hvilket han også har fremført i det nationale parlament. Sikherne ønsker en uafhængig "buffer-stat" mellem Pakistan og Indien. Han henviste til, at hvis sikherne havde haft deres egen stat, ville de have reageret voldsomt på massakren mod sikherne i Kashmir i marts i år.

Hvad angår sikhernes politiske krav i Punjab i dag anførte Mann, at Badal-regeringen er så skræmt, at den ikke tør fremføre sikhernes politiske krav. Badal-regeringen har ifølge Mann indgået en alliance med BJP alene for at få mere magt, og partiet har ifølge Mann i dag ikke noget

principprogram. Mann-partiets krav er mere radikale, og der er derfor intet samarbejde mellem Mann's fraktion af Akali Dal og det øvrige Akali Dal – Badal og Tohra.

Et af de væsentligste politiske krav for sikherne er ifølge Mann at få rettigheder til flodvandet i Punjab. Mann henviste til, at flodvandet fra Punjab's floder hovedsagelig tilfalder Haryana og Rajasthan, og at der ikke er givet kompensation til Punjab.

Et andet væsentligt politisk problem er ifølge Mann, at Punjab i dag har 1.6 millioner ubeskæftigede unge, og at der ikke er gjort noget for at skaffe arbejdspladser. Mann henviste til, at der er behov for investeringer i industriudvikling i Punjab, men at Punjab ikke har nydt godt af Indiens åbning over for udlandet i forhold til investeringer. Disse er alene tilfaldet hindu-stater.

Som et tredje punkt fremhævede Mann, at Punjab har en landbrugsøkonomi og er den største producent af ris og hvede i Indien. Centralregeringen fortsætter med at øge priserne på gødning og landbrugsmaskiner, mens priserne på landbrugsprodukter er faldende, hvilket gør, at landbruget ikke er rentabelt.

Endelig påpegede Mann, at der i dag på nationalt niveau er et højrefløjs hindu-parti ved magten, som ønsker at eliminere minoriteterne i Indien. Han henviste til, at den nylige massekrænkelse på sikhere i Kashmir, ifølge lokale vidner, er udført af personer i indiske uniformer. Muslimerne ønsker ifølge Mann ikke, at sikherne skal forlade Kashmir, men fra statens side er der tale om en etnisk udrensning. Han henviste endvidere til, at det religiøse mindretals fundamentale rettigheder er nedfældet i den indiske forfatning, men at regeringen for nylig har nedsat en kommission, der skal evaluere forfatningen. Mann frygter, at det kan resultere i et indgreb over for de religiøse minoriteters rettigheder.

Delegationen forsøgte at få et møde i stand med *All India Sikh Student Federation (AISSF)*. Det var imidlertid ikke muligt at spore en repræsentant for denne bevægelse, og delegationen fik fra andre kilder oplyst, at bevægelsen i dag er splittet i mange forskellige grupperinger, der enten tilhører hver sin fløj af Akali Dal (Badal/Mann/Tohra) eller ikke har nogen videre aktiviteter.

5.2 Uddannelse og skolegang

Efter den indiske forfatning er uddannelse primært den enkelte delstats ansvar,¹⁰ og de fleste skoler drives af delstaten. Uddannelse er obligatorisk og gratis for elever i aldersgruppen seks til elleve år. Skoleuddannelse fra 7.- 10. klasse er også gratis i de offentlige skoler.

Ifølge den seneste folketælling fra 1991 kunne 58,5% af Punjab's befolkning læse og skrive. Til sammenligning var der blandt Indiens befolkning som helhed en læsefærdighed på 52%. Andelen af personer med læsefærdighed er størst i byområderne i Punjab med 72% mod 53% i land-

---

¹⁰ Centralregeringen har dog adskillige direkte ansvarsområder, hvoraf nogle er specificeret i forfatningen som for eksempel ansvar for de centrale universiteter og alle højere læreranstalter, fremme af hindi som sprog, koordinering og vedligeholdelse af standarder for uddannelse samt videnskabelig forskning.

distrikterne. Der er ligeledes forskelle i andelen af mænd og kvinders læsefærdighed, idet kun cirka 50% af kvinderne kan læse og skrive mod 65% af mændene.¹¹

Flere kilder oplyste, at der i dag undervises i tre sprog i skolerne allerede fra første klasse: punjabi, hindi og engelsk.

T.S. Cheema, Punjab Human Rights Commission, påpegede, at uddannelse er en fundamental menneskerettighed, og oplyste, at der i dag er en mulighed for, at de fattigste befolkningsgrupper kan opnå stipendier til at sende deres børn i skole. Selv om regeringens skoler er gratis, er der stadig forældre, der tøver med at sende deres børn i skole, fordi børnene bruges som arbejdskraft i hjemmet. Både *T.S. Cheema* og *Amrinder Singh fra Congress-partiet* påpegede, at de grupper, der er i stand til at betale for private skoler, foretrækker at sende deres børn i disse, fordi de har en væsentlig højere standard. Ifølge *Amrinder Singh* er der i dag et forhold på 1-500 mellem lærer og elever i regeringens skoler, mens der i private skoler i Punjab er et forhold på 1-17/18. Der er ifølge *Amrinder Singh* behov for væsentlige forbedringer på skoleområdet i Punjab. *Cheema* oplyste endvidere, at der ikke findes deciderede sikh-skoler op til det 10. skoleår, men at der findes flere sikh-gymnasier (Sikh Khalsa colleges), som ledes af *Shiromani Gurdwara Parhandhak Committee (SGPC)*. Disse gymnasier følger samme curriculum som andre gymnasier, og har ikke noget specielt religiøst indhold. Der findes ikke sikh-universiteter.

Tidligere kammeradvokat G.S. Grewal påpegede, at den reducerede adgang til beskæftigelse i hæren (jf. afsnittet om Økonomi og arbejdsmarkedsforhold herefter) generelt har medført, at flere sikher i dag uddanner sig i andre erhverv, og at der på denne måde er sket en højnelse af uddannelsesniveaet i Punjab i forhold til tidligere. Der findes i dag fem universiteter i Punjab: Det tekniske universitet i Jalandhar, Punjabi Universitetet i Patiala, Guru Nanak Universitetet i Amritsar, Punjab Universitetet i Chandigarh og Landbrugsuniversitetet i Ludhiana.

En vestlig ambassade oplyste, at Punjab har et godt uddannelsessystem, og at befolkningen i Punjab generelt er højere uddannet end i resten af Indien.

5.3 Økonomi og arbejdsmarkedsforhold

Samtlige af de adspurgte kilder påpegede, at Punjab i dag er i en vanskelig økonomisk situation med en høj arbejdsløshed blandt unge i landdistrikterne og manglende beskæftigelsesmuligheder i industrien. I landbruget er mange af brugene blevet for små til at kunne understøtte en familie p.g.a. opsplitning i forbindelse med arv. Flere kilder (*Amrinder Singh Punjab Congress Party, Movement Against State Repression, Coordination Committee for Disappearances in Punjab*) henviste endvidere til, at der i dag er en høj selvmordsprocent blandt bønder i Punjab p.g.a. deres vanskelige økonomiske situation.

Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP) oplyste, at den økonomiske situation i Punjab tidligere har været gunstig, men at den i dag er præget af økonomisk kaos. Punjab er baseret på en landbrugsøkonomi, og denne situation er ifølge *CCDP* blevet udnyttet – først af

¹¹ Jf. *Census India 1991*, tabel 14

briterne og siden af resten af Indien, idet Punjab i dag leverer 70% af hvede- og risproduktionen til hele landet på et område, der svarer til 2% af Indiens størrelse. CCDP var af den opfattelse, at Punjab's økonomi i dag styres "bag gardinet" af nogle få magtfulde pengeudlånere og forretnings- og industrifolk, som tilhører de højere sociale lag blandt hinduerne.

Ravi Nair, South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at den sociale mobilitet i Punjab er større end i andre områder i Indien, idet sikher generelt er entreprenører og historisk har søgt udenlands for at skabe sig et bedre eksistensgrundlag. Nair påpegede, at migration af sikher til USA og Canada fandt sted allerede fra begyndelsen af 1900-tallet, især i 1920'erne og 1930'erne, og i 1950'erne startede migrationen til Europa. Som følge af landbrugets mekanisering og mangel på arbejdspladser i industrien, er der i dag en meget høj arbejdsløshed blandt unge i landdistrikterne i Punjab – ifølge Nair omkring 40% - som bidrager til en "push"-effekt fra Punjab. Ifølge Ravi Nair udnyttes denne situation i dag af rejseagenter, der har gjort det til et erhverv at skaffe unge adgang til Europa og USA/Canada.

Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, var ligeledes af den opfattelse at situationen med manglende beskæftigelse i dag udnyttes af rejseagenter, som giver unge mænd et falsk håb om et bedre liv i Europa. Han påpegede, at de unge punjabiske mænd, som stammer fra små jordejende familier, ikke er parate til at tage et hvilket som helst job i Punjab. De foretrækker et "white colour job" og ønsker f.eks. ikke at tage arbejde som daglejere i landbruget, men søger i stedet alternative jobmuligheder i udlandet.

Herkawaljit Singh og flere andre kilder (Movement Against State Repression, dommer T.S. Cheema, advokat S.S. Grewal) henviste endvidere til, at beskæftigelse i hæren, som tidligere har været en væsentlig indtægt for sikherne i Punjab, er væsentlig reduceret, idet hæren i dag er baseret på befolkningssammensætningen. I dag er således kun 2% af pladserne reserveret til sikherne, mens de under briterne udgjorde op mod 30-50% af den indiske hær og indtil for 20 år siden cirka 15%. Dommer T.S. Cheema, State Human Rights Commission, henviste til, at der i 1960'erne og 1970'erne var mindst én højstående militær person i enhver landsby i Punjab.

Advokat S. S. Grewal påpegede, at en del sikher også finder beskæftigelse andre steder i Indien, især inden for transportsektoren, som lastbilchauffører, taxichauffører og ejere af transportfirmaer. Dommer T.S. Cheema tilføjede, at næsten alle familier i Punjab har medlemmer, der enten har beskæftigelse i andre delstater i Indien eller i udlandet.

Dommer Jaspal Singh, People's Commission for Human Rights, var af den opfattelse, at der i Indien uden for Punjab stadig er en tendens til, at arbejdsgivere føler sig utrygge ved at beskæftige en sikh p.g.a. opstanden mod sikherne i Delhi og andre større byer efter mordet på Indira Gandhi i 1984. Jaspal Singh nævnte i denne forbindelse, at der tidligere havde været fem sikh-dommere ved High Court i Delhi, men at der, efter han selv gik på pension i juli 1998, kun er en enkelt tilbage, og at der ingen sikh-dommere er ved Højesteret (Supreme Court).

En vestlig ambassade påpegede, at sikher besidder et stort antal højere stillinger i det indiske samfund og i statsadministrationen set i forhold til deres andel af den samlede indiske befolkning.

Der har ifølge kilden aldrig været en decideret fattig gruppe af sikhere, hvilket bl.a. skyldes, at sikh-samfundet er godt organiseret og har etableret "selv-hjælps grupper".

UNHCR påpegede ligeledes, at sikh-samfundet er et meget organiseret samfund, hvor sikh-templerne (Gurdwaras) spiller en central rolle for social service. Sikhsamfundet sørger således for deres egne svage grupper, f.eks. handicappede, som kan tage ophold i templerne. De mange sikher, som tog til udlandet i 1980'erne, medvirker til at styrke sikh-samfundet i Punjab i dag ved at bidrage finansielt.

Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, oplyste, at den manglende beskæftigelse og høje korruption har skabt en vanskelig økonomisk situation i Punjab, men at de økonomiske forhold i Punjab set i forhold til andre indiske delstater, hvor hendes organisation også arbejder, er bedre, bl.a. fordi Gurdwaras (sikhtemplerne) tager sig af de svage grupper.

6. Sikkerhedsforhold

6.1 Generelt om sikkerhedssituationen

Ifølge UNHCR i Delhi er situationen i Punjab i dag under kontrol. UNHCR ville dog ikke afvise, at den nylige begivenhed i Kashmir, hvor 35 sikhere var udsat for en massakre, kan få en vis indflydelse på den generelle sikkerhedssituation i Punjab. Da UNHCR ikke er til stede i Punjab, kunne de ikke udtale sig detaljeret om situationen.

Tre udenlandske repræsentationer oplyste samstemmende, at situationen i Punjab i dag er væsentligt forbedret, og at konflikten mellem de forskellige grupper i Punjab er faldet til ro. Voldelige aktioner i Punjab bliver stadig færre og er i dag på et lavt niveau. To af repræsentationerne nævnte, at der også i dag af og til forekommer "incidenter" i Punjab såsom bombesprængninger på busser og i tog. Sådanne "incidenter" forekommer imidlertid også i resten af Indien, og der rapporteres generelt om mere vold andre steder i Indien end i Punjab. Ingen grupper tager ansvaret for disse bomber, men officielt vil Indien ofte beskyldte det pakistanske efterretningsvæsen, ISI, for at stå bag.

Rajesh Chhabra, Department of Home Affairs and Justice, Punjab oplyste, at konflikten i Punjab ophørte i 1991, og at der ikke har været sikkerhedsmæssige problemer siden. Det sker dog, at personer i Punjab pågribes med eksplosiver, som smugles ind fra Pakistan og bliver videresendt til Kashmir. Der har over de sidste to til tre år fundet tre bombesprængninger sted i Punjab, men det har drejet sig om bomber anbragt på busser, der startede fra Jammu-Kashmir. Der har ikke været tilfælde af bombesprængninger i landsbyer i Punjab inden for de seneste to til tre år, og der har ikke været militante aktiviteter i Punjab siden 1991 med undtagelse af drabet på Chief Minister Beant Singh i 1995.

Endvidere oplyste Chhabra, at politistyrken i Punjab i dag består af 70.000 mand mod 30.000 før 1981. Ifølge Chhabra er der imidlertid ikke behov for så omfattende sikkerhedsstyrker i dag, men det ekstra mandskab, der blev ansat i 1980'erne, kan ikke uden videre afskediges i dag. Derfor planlægger myndighederne at anvende dele af politistyrkerne til sikkerhed ved banker, forsikringselskaber og regeringens fødevarerlagre.

En højtstående embedsmand fra myndighederne i Punjab, som ønskede at være anonym, oplyste, at Punjab de sidste fire til fem år har været fredelig, og at der ikke er noget lov og orden problem i dag. Der dukker af og til historier op i pressen om, at politiet har fundet eksplosiver på personer i Punjab, hvilket ifølge denne embedsmand kan tilskrives politiets ønske om skabe en usikker stemning for at få tildelt flere ressourcer.

Amrinder Singh, Congresspartiet, var af den opfattelse, at der i dag ikke er sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Der forekommer lokale "incidenter", hvor personer, bliver pågrebet med eksplosive stoffer og arresteret. Ifølge Amrinder Singh har Pakistan "5. kolonne aktiviteter" i Punjab p.g.a. deres interesse i at forhindre den indiske hær i at bringe forsyninger til Kashmir gennem Punjab.

S.S. Mann så massakren på 35 sikhere i en landsby i Kashmir den 20. marts 2000 som et udtryk for den generelle undertrykkelse af sikker i landet og som et brud på 10 års fred. Mann oplyste, at lokale beboere havde udtalt, at de personer, der skød sikherne i Kashmir, bar uniformer som indiske sikkerhedsstyrker. Ifølge Mann ville hensigten med massakren i så fald være at rense området for andre befolkningsgrupper end muslimer, som derved tydeligt vil fremstå som fjenden i Kashmir.

Amrik Singh Muktsar og Harinder Singh, CCDP, mente, at Punjab i dag er fredelig. Der er ingen problemer med de militante grupper og heller ingen politiske problemer. Statsterror eksisterer imidlertid stadig i folks hjerter. Politiet forsøger at skabe en stemning af frygt i samfundet, og folk bliver stadig udsat for overgreb, hvis de har været aktive tidligere.

Herkawaljit Singh, chef for nyhedsbureauet Daily Ajit, oplyste, at der de sidste to til tre år ikke har været sikkerhedsmæssige problemer i Punjab. Politiaktioner forekommer sjældent og sikkerhedsstyrkerne er til stede i begrænset omfang, som de er i enhver anden grænsestat i Indien.

6.2 Tilstedeværelsen af militante sikh-grupper og deres forhold til lokalbefolkningen

Der var blandt samtalepartnere divergerende opfattelser af, hvorvidt der stadig eksisterer militante grupper og hvilke grupper, det i givet fald drejer sig om. Det var dog en udbredt opfattelse, at i det omfang grupperne eksisterer, er deres aktiviteter i Punjab i dag meget begrænsede - nærmest usynlige. Der var delte meninger om, hvorvidt grupperne eksisterer under overfladen og eventuelt kunne reorganiseres i fremtiden.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at der i dag stadig findes terroristgrupper i Punjab, som er reminiscenser fra tidligere militante grupper, men de er i dag ikke relateret til Khalistan-bevægelsen. Grupperne indfører våben fra udlandet - antagelig Pakistan - og bliver formentlig finansieret af sikker i Storbritannien, USA og Canada. Der finder interne slagsmål sted blandt disse grupper, men der er ikke tale om en egentlig bevægelse. På den anden side er der ifølge kilden flere tidligere militante, som har afsonet domme for terroristvirksomhed, der i dag lever et normalt liv i Punjab. Kilden nævnte som eksempel, at en politiker, der var anklaget for at være medvirkende til mordet på Indira Gandhi i 1984, i dag er medlem af Parlamentet.

En anden udenlandsk repræsentation oplyste, at de fleste radikale grupper har forladt Indien og formentlig opholder sig i Pakistan, USA, Canada og Europa. Repræsentationen oplyste, at der ikke er nylige informationer om militante gruppers aktivitet i Punjab.

Politiet (R.P. Singh) oplyste, at der stadig er 300 militante, som er på politiets liste over eftersøgte personer. Disse personer opholder sig i udlandet - ifølge politiets oplysninger mest i Belgien og Tyskland, nogle i Storbritannien, Frankrig, USA, Canada og Pakistan, og der findes eventuelt også personer, der stadig skjuler sig andre steder i Indien.

En anden kilde, der ønskede at være anonym, anførte, at politiet er i besiddelse af en liste over 3.000 eftersøgte personer. Kilden vurderer, at mere end 2.000 allerede er ude af Indien.

Rajesh Chhabra, Department of Home Affairs & Justice, var af den opfattelse, at der stadig findes udbryder-grupper fra Babbar Khalsa, som politiet vurderer kunne starte aktiviteter igen. Det er ifølge Chhabra ikke nogen stærk gruppe – maksimalt 2-300 aktive medlemmer, som bliver trænet i Pakistan. Chhabra ville ikke afvise, at gruppen har aktiviteter i Punjab i dag, men i så fald har den ikke synlige aktiviteter.

Amrinder Singh, Congress-partiet, oplyste, at der stadig findes nogle militante sikh organisationer i Pakistan, der bl.a. tilhører Khalistan Commando Force (Zaffarwal-gruppen) og henviste til en artikel i dagens avis, hvoraf det fremgik, at der i dag sidder nogle unge sikh-mænd i Pakistan, som ønsker at returnere til Punjab. Der er i dag ingen støtte til de militante bevægelser, og der finder ingen rekruttering sted i Punjab.

S.S. Mann oplyste, at der de seneste tre til fire år ikke har været en militant bevægelse i Punjab. Der er i dag ikke nogen åben støtte til den militante bevægelse i Punjab, fordi folk ikke tør tale åbent om politik, og bevægelsen er blevet smadret af de indiske myndigheder. Oplysninger om fund af eksplosiver i Punjab er ifølge Mann "cooked up stories" for at straffe sikherne. Han forventer ikke militante aktiviteter i Punjab nu, men der er bevægelser som f.eks. AISSF, der under overfladen er stærke.

De fleste af de adspurgte kilder blandt NGO'er og uafhængige advokater¹² var af den opfattelse, at der i dag ikke er nogen militant bevægelse i Punjab. Ifølge disse kilder er de tidligere aktive medlemmer i dag enten inaktive eller opholder sig i udlandet.

Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP) oplyste, at Punjab i dag er fredelig. De regerende politiske partier forsøger imidlertid at opretholde en frygt for en genoplivning af den militante bevægelse for at aflede befolkningens opmærksomhed fra manglende politiske ændringer og menneskerettighedsovergreb. Ifølge komiteen bliver menneskeretsaktivister i dag stemplet som militante af myndighederne. *Movement Against State Repression* oplyste ligeledes, at Punjab i dag er fredelig, men at politiet har en interesse i at opretholde en frygt for de militante grupper og derfor benytter sig af påskud om formodede bomber og attentater mod Chief Minister for at anholde tilfældige unge sikh-mænd.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon oplyste, at mange tidligere medlemmer har brudt deres forbindelse til de militante, efter at de har afsonet straf for terroristvirksomhed. Han henviste i denne forbindelse til Kanwar Pal Singh Bittu, som efter afsoning af en dom har brudt forbindelsen til den militante bevægelse og er gået ind i politik i partiet Dal Khalsa.

AISSF består i dag ifølge Dhillon af omkring 10 forskellige fraktioner, som ikke er militante. SSF (Sikh Student Federation) under ledelse af Daljit Singh Bittu har nogle få aktive medlemmer og tages stadig alvorlig, mens Bittu selv er i fængsel. Derudover nævnte Dhillon AKJ (Arkand Kirtan Jatha) som værende en organisation, der overvåges af myndighederne. Ifølge Dhillon var denne

---

¹² (*Jaspal Singh Dhillon, Human Rights & Democracy Forum, Movement Against State Repression, Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP), Vineeta Gupta People's Union for Civil Liberty, tidligere dommer Jaspal Singh, advokat Navkiran Singh, advokat G.S. Grewal*)

organisation tidligere rekrutteringsbase for Babbar Khalsa, men er det ikke længere. Organisationen er i dag opdelt i to grupper: en religiøs gruppe, som opererer frit, og en politisk/social gruppe, som overvåges. Damdami Taksal har ifølge Dhillon mistet sin base og har ingen politisk betydning. Der forekommer stadig vold mellem sikh og hindugrupper i Punjab, som i offentligheden stemples som anti-nationale aktiviteter forårsaget af sikherne.

Ravi Nair, South Asia Human Rights Documentation Centre, og Herkawaljit Singh, chef for nyhedsbureauet Daily Ajit, var begge af den opfattelse, at sikh-militante grupper fortsat er til stede i Punjab i dag. Herkawaljit Singh pegede på tre militante grupper, som stadig er aktive: Babbar Khalsa, Khalistan Liberation Force og Khalistan Commando Force, mens Ravi Nair pegede på Babbar Khalsa og Khalistan Commando Force som værende de største og mest aktive grupper.

Ifølge Nair og H. Singh opererer grupperne i dag fra Pakistan og finansieres af sikher, som opholder sig i udlandet - USA og Canada samt Tyskland og Belgien. Grupperne har i dag ikke en politisk ideologi, idet de fleste medlemmer fra den hårde kerne af politiske ledere enten sidder fængslet, er blevet myrdet ved udenretlige henrettelser eller er flygtet. Efter Nairs opfattelse består grupperne i dag hovedsagelig af kriminelle elementer, og forholdet mellem Khalistan Commando Force og Babbar Khalsa betegnes af Nair som værende et forhold mellem "to mafia-bosser, som slå indbyrdes."

Det var Nairs opfattelse, at bevægelsernes medlemmer i dag rekrutteres blandt unge mennesker i landdistrikterne, hvor arbejdsløsheden er høj. Frustrationen over arbejdsløsheden og manglende resultater blandt de regerende politiske partier for gennemførelse af sikhernes krav har skabt grobund for en fortsat rekruttering til bevægelserne. Ifølge Nair foregår der dog ikke tvungen rekruttering til bevægelserne.

Ifølge Herkawaljit Singh rekrutteres mange af lederne fra Babbar Khalsa fra to legale religiøse grupper, der arbejder "over jorden". Den ene - "Arkand Kirtan Jatha" (AKJ) - er en religiøs gruppe, som bl.a. publicerer bøger om sikh-religion og også har støttet blandt regeringsansatte. Den anden - "Damdami Taksal" - er en religiøs gruppe, der uddanner sikh-præster. 75-80% af sikh-templerne har således præster, der er uddannet af denne organisation. Den militante sikh-leder Bhindranwale har blandt andet været leder af Damdami Taksal.

All India Sikh Student Federation (AISSF) er ifølge Herkawaljit Singh en organisation, "der er mest aktiv i aviserne". Der eksisterer i dag seks forskellige organisationer med det samme navn. To af disse grupper tilhører Badal-fraktionen af Akali Dal, en tredje gruppe er tilknyttet Tohra-fløjen og en fjerde S.S. Mann-fraktionen. Ifølge Herkawaljit Singh er ingen af gruppernes medlemmer i dag studenter, og grupperne har praktisk taget ingen aktiviteter.

Professor Dipankar Gupta, Nehru-Universitetet i Delhi, var derimod af den opfattelse, at der aldrig har eksisteret en organiseret politisk militant bevægelse i Punjab, men at det udelukkende har drejet sig om nogle få anti-sociale elementer, som p.g.a. gamle "fjendskaber" slogedes mod politiet. Politiet har altid vidst, hvem der var medlem af bevægelserne, og har kunnet pågribe de enkelte personer, hvis de ønskede det. Det politiske aspekt i bevægelsen er ifølge Gupta blevet skabt af

andre politiske partier, som ønskede at skabe en splittelse blandt sikherne og bryde sikhernes støtte til Akali Dal.

Bevægelsen i Punjab blev ifølge Gupta elimineret i 1992 i løbet af en seks måneders periode. Når bevægelsen kunne elimineres inden for en forholdsvis kort periode skyldes det ifølge Gupta, at den var skabt af Congress-partiet, som også eliminerede den.

Gupta var af den opfattelse, at den militante bevægelse ikke vil kunne genopstå inden for de næste 10-15 år. De krav, som sikherne har til større autonomi, er ifølge Gupta ikke forbundet med sikhreligionen. Gupta ville imidlertid ikke afvise, at der i dag eksisterer sikhers uden for Punjab, som er mere militante og som muligvis finansielt støtter aktiviteter i Punjab.

Flere andre kilder (Advokat Navkiran Singh, dommer Jaspal Singh, Direktøren for South Asia Human Rights Documentation Centre, Ravi Nair og S.S. Mann, Shiromani Akali Dal) oplyste, at konflikten omkring sikhernes politiske og kulturelle krav ikke er blevet løst, og at der derfor er mange sikhers, der føler sig frustrerede og diskriminerede.

Tidligere dommer Jaspal Singh ville ikke udelukke, at frustrerede sikhers igen kunne organisere sig. Han understregede endvidere, at der i dag ikke er et krav om et selvstændigt Khalistan, men at situationen i Kashmir kan have en indflydelse på en fremtidig udvikling i Punjab, hvis det skulle lykkes for kashmirierne at få større selvstændighed.

Efter Nairs opfattelse er bevægelserne ikke elimineret, og det ville ikke være overraskende, hvis de fik en fornyet styrke, idet der ville være folk, som kunne reorganisere dem. Dette problem synes ifølge Ravi Nair at være overset af såvel centralregeringen som delstatsregeringen i Punjab.

6.3 Myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb

Som det fremgår af afsnittet om den generelle sikkerhedssituation er situationen i Punjab i dag væsentligt forbedret, og konflikten mellem de forskellige grupper i Punjab er faldet til ro. Det var derfor ikke relevant at spørge de forskellige samtalepartnere om myndighedernes evne og vilje til at beskytte civilbefolkningen mod overgreb fra militante eller andre.

7. MENNESKERETTIGHEDSFORHOLD

7.1 De politiske rettigheder

7.1.1 Forholdene for aktive menneskerettighedsforkæmpere

Den indiske forfatning og mange af landets forordninger indeholder bestemmelser, som vedrører respekten for menneskerettigheder. Som eksempler på forfatningsbestemmelser kan nævnes ytringsfrihed, lighedsrettigheder, forsamlingsfrihed og forbud mod diskrimination på grund religion, race, kaste, køn eller fødested. Indien har tillige tiltrådt en række internationale aftaler til beskyttelse af menneskerettighederne.

Over det meste af landet findes der menneskerettighedsorganisationer og aktive enkeltpersoner, som beskæftiger sig med menneskerettigheder, og som forsøger at overvåge brud på disse rettigheder. Blandt andet har en række advokater påtaget sig at føre sager for de personer, som led overlast under den langvarige konflikt i Punjab, eller hvis efterladede ønsker oprejsning for de tab, de har lidt.

Delegationen havde lejlighed til at tale med flere af de mest markante menneskerettighedsforkæmpere om forholdene for de aktive organisationer og enkeltpersoner.

Ravi Nair, Direktør for the South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at antallet af professionelle og reelle menneskerettighedsadvokater, som beskæftiger sig med situationen i Punjab, begrænser sig til en håndfuld. Ravi Nair opfatter menneskerettighedsforkæmperne som et meget modigt folkefærd, som ofte selv bliver udsat for pres fra myndighedernes side. Advokaterne arbejder næsten gratis.

Ranjan Lakhanpal, menneskerettighedsadvokat, fortalte, at menneskerettighedsadvokater bliver betragtet som fjender af staten. De modtager ofte trusler. Der kan eksempelvis være tale om telefontrusler, men der er også eksempler på, at advokater er blevet truet med, at domstolene vil standse advokatens øvrige sager, hvis ikke den pågældende advokat trækker en bestemt sag om menneskerettighedsovergreb tilbage. Også advokaternes familiemedlemmer bliver udsat for trusler.

Ranjan Lakhanpal var enig med Ravi Nair i, at der alene findes et meget begrænset antal reelle menneskerettighedsadvokater. En række andre advokater kalder sig menneskerettighedsadvokater uden egentlig at være det. De forsøger alene at udnytte klienterne. Ranjan Lakhanpal har rejst cirka 2000 sager i løbet af de seneste 15 år. I dag modtager han cirka en ny sag om dagen. I perioden 1993-1995 havde han cirka to til tre henvendelser om dagen. Ranjan Lakhanpal fortalte, at han selv mistede en søn ved et fingeret trafikuheld i 1995. Trafikuheldet blev ifølge Lakhanpal iværksat på grund af hans aktiviteter som menneskerettighedsadvokat. Hans 10-årige søn blev ramt af en bil, som angiveligt tilhørte en politimand, som i dagene op til uheldet havde truet Lakhanpal med voldsomme repressalier, hvis han ikke stoppede sit forsvar af ofre for politivold.

Pensioneret dommer fra High Court Delhi, Ajit Singh Bains, er grundlægger af "Punjab Human Rights and Democracy Forum, Punjab" (PHRO). Organisationen består af cirka 20 frivillige

advokater og menneskerettighedsaktivister fra Amritsar, Jalandhar og Chandigarh. Ajit Singh Bains oplyste, at der i 1995 var mange forsvindinger blandt menneskerettighedsaktivister. I dag føler medlemmerne af PHRO sig ikke forfulgt, men stadig i risiko. De oplever en konstant trussel rettet mod dem og frygter at komme ud for "uheld" for eksempel at blive udsat for fingerede biluheld. Da organisationen blev oprettet indførtes en regel om, at ingen medlemmer måtte være under 50 år, netop på grund af den risiko de lever under. De fleste af organisationens medlemmer er læger, jurister, m.v., som myndighederne ikke kan sætte en finger på.

En anden pensioneret dommer ved High Court Delhi, Jaspal Singh, udtalte, at menneskerettighedsforkæmpere og journalister stadig er i risiko for at blive arresteret. Menneskerettighedsaktivisten Jaspal Singh Dhillon¹³ understregede, at staten gør livet svært for menneskerettighedsaktivister. Der vil altid være trusler mod de reelle menneskerettighedsadvokater. Tidligere blev flere advokater dræbt. Det er ofte personer, som har trukket sig tilbage fra arbejdslivet, som bliver menneskerettighedsaktivister. Jaspal Singh Dhillon oplyste om sin egen organisation "Human Rights & Democracy Forum", at mange af dens medlemmer var blevet truet, efter at han selv blev fængslet i 1998 p.g.a. hans menneskerettighedsaktiviteter. Derefter var det nødvendigt at holde lav profil, og kontoret blev flyttet til hans eget hjem. Som følge heraf påtog organisationen sig færre sager og modtager i dag kun cirka en sag om ugen.

Jaspal Singh er tillige initiativtager til og medlem af "The Peoples Commission on Human Rights". Kommissionen består af tre tidligere dommere, og formålet er at undersøge klager over ulovlige bortførelser, tortur, forsvindinger, summariske henrettelser og ulovlige ligbrændinger. Kommissionen har ingen dømmende kompetence, men blev nedsat for at give folk, som har været udsat for menneskerettighedskrænkelser fra politiets side, lejlighed til ved offentlige høringer at fremføre deres klager. Kommissionen mødtes til en offentlig høring i Chandigarh den 8.-10. august 1998. Der var yderligere planer om møder i Ludhiana og Amritsar. Disse møder blev imidlertid i februar 1999 suspenderet af High Court i Punjab på begæring af politiet i Punjab.¹⁴ The Peoples Commission on Human Rights har appelleret High Courts afgørelse til Supreme Court.

Initiativtagerne bag "The Peoples Commission on Human Rights" var en komité bestående af forskellige menneskerettighedsorganisationer og politiske grupper, som blandt andet ønskede en uafhængig og grundig undersøgelse af klager over forsvindinger i Punjab. Komitéen fik navnet "Committee for Coordination on Disappearances in Punjab". Komitéen opfordrede på dens første møde i december 1997 Punjab's delstatsregering til - udover at etablere "The Peoples Commission on Human Rights" - at nedsætte en "Sandhedskommission" for at undersøge alle rapporter om menneskerettighedsovergreb i Punjab. Sandhedskommissionen blev imidlertid aldrig dannet.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at NGO'er, der beskæftiger sig med menneskerettighedsaktiviteter, i dag kan arbejde mere frit end tidligere.

---

¹³ Jaspal Singh Dhillon er formand for "Human Rights & Democracy Forum, Punjab". Hovedopgaven for organisationen er at yde juridisk bistand til ofre for undertrykkelse.

¹⁴ "India Assessment", Version 4, September 1999. Country Information and Policy Unit. Home Office, UK.

Flere kilder påpegede, at internationale menneskerettighedsorganisationer har svært ved at få adgang til Indien. Amnesty International og Asia Watch er således blevet nægtet tilladelse til indrejse. Regeringen nægter også fortsat FNs "Special Rapporteurs on Torture and Extrajudicial Killings" adgang til at besøge landet, ligesom The International Committee of the Red Cross (ICRC) kun har tilladelse til at besøge fængsler i Jammu og Kashmir.

7.1.2 Ytrings- og pressefrihed

Ytrings- og pressefriheden er garanteret i den indiske forfatning. De fleste af de adspurgte kilder var enige om, at der på nationalt niveau er en udbredt grad af ytringsfrihed, sålænge det ikke drejer sig om spørgsmål, der vedrører Indiens kultur og suverænitet. På delstatsniveau var der derimod divergerende opfattelser af, hvor udbredt ytringsfriheden er.

UNHCR var af den opfattelse, at der generelt er en sund atmosfære i mediernes og i den indiske regering i forhold til ytringsfriheden. Der findes således flere aviser, som skriver meget kritisk om regeringen.

En udenlandsk repræsentation oplyste, at der generelt er ytringsfrihed i Indien, men at der er nyheder som bringes i lokale aviser, der ikke vil blive bragt i nationale nyhedsmedier. Det gælder f.eks. oplysninger om antallet af fanger, der er døde i fængsler i Kashmir, hvilket bliver bragt i lokale nyhedsmedier i Kashmir, men ikke nationalt, hvor der udøves en form for selvrensensur i mediernes af hensyn til den nationale suverænitet. Emner som voldelige overgreb på religiøse mindretal andre steder i Indien bliver derimod åbent kritiseret i mediernes.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, var ligeledes af den opfattelse, at hensynet til den nationale suverænitet gør, at der udøves selvrensensur i mediernes. For eksempel er der ingen indiske medier, der i dag rapporterer om massive overgreb mod menneskerettighederne i Kashmir eller i de nord-østlige delstater. Ligeledes var der i 1980'erne og 1990'erne heller ikke rapporter om menneskerettighedsovergreb i Punjab med undtagelse af nogle meget få sager mod terroristgrupper.

Advokat Ashok Agrawal oplyste, at journalister ofte angribes p.g.a. de ting de skriver, og at han fører mange sager, der relaterer sig til ytringsfriheden. Ifølge Agrawal er der imidlertid ikke alene tale om lovmæssige restriktioner, men også sociale restriktioner. Det forekommer således, at organiserede samfund kan rejse krav om, at visse materialer - bøger, artikler, film og lignende - forbydes af myndighederne, specielt når det angår Indiens kultur og suverænitet. Han nævnte i denne forbindelse, at en indisk filminstruktør havde fået tilladelse af de indiske myndigheder til at indspille en film i hinduernes hellige by, Varanasi, men at det havde vakt en voldsom modstand i hindu-samfundet, og myndighederne havde måttet trække tilladelsen tilbage.

Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, oplyste, at medier i dag i Punjab er frie, mens der i perioden fra 1987 og frem til 1995 var indført censur, og alle aviser skulle godkendes af den lokale magistrat før udgivelse. Der er i dag to større aviser, som udgives i Punjab. Daily Ajit, som er den største med et oplag på 300.000, heraf 200.000 på punjabi og 100.000 på hindi, og The Tribune, der udgives i 100.000 eksemplarer. Derudover er der to til tre andre lokale aviser med et mindre oplag på 5-10.000 hver, samt nationale indiske aviser, som også rapporterer fra Punjab.

Flere andre kilder (menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains, menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh, Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, tidligere kammeradvokat G.S. Grewal) oplyste, at der generelt er frihed i pressen i Punjab, og at der ikke sker indgreb fra myndighedernes side i, hvad der bringes i nyhederne. Pressen er generelt interesseret i at bringe nyheder om overgreb på menneskerettighederne, herunder illegale tilbageholdelser, i de lokale aviser. Navkiran Singh oplyste dog, at man ikke frit kan ytre sig om forhold, der relaterer sig til Khalistan.

Advokat Lakhanpal oplyste ligeledes, at politiske grupper, der er i opposition til delstatsregeringen, ikke frit kan udtrykke sig uden at få problemer med myndighederne. Lakhanpal henviste i denne forbindelse til S.S. Mann-fraktionen i Akali Dal, som er udsat for restriktioner i ytringsfriheden.

S.S. Mann, Shiromani Akali Dal (Mann), gav udtryk for, at man i dag ikke kan ytre sig åbent om politik i Punjab. Oppositionen er blevet smadret, og undertrykkelsen fra regeringens side har været så voldsom, at folk er blevet truet til tavshed af frygt for represalier. Der er i dag ifølge Mann ingen, der tør ytre sig åbent.

7.1.3 Møde- og forsamlingsfrihed

Retten til at samles fredeligt er sikret i den indiske forfatning.

Ifølge Herkawaljit Singh, nyhedsbureauchef for Daily Ajit, er retten til at danne foreninger/organisationer og partier garanteret i praksis. Han henviste til All India Sikh Student Federation (AISSF), der i dag har dannet seks forskellige organisationer.

Hvad angår forsamlingsfriheden oplyste Herkawaljit Singh, at politiet, såfremt der er tale om oppositionsgrupper til den siddende delstatsregering, vil forsøge at besværliggøre afholdelsen af offentlige møder. Han henviste blandt andet til en nylig begivenhed, hvor Tohra-gruppen havde forsøgt at afholde et offentligt møde mod den siddende Badal-regering. I denne forbindelse havde politiet lagt hindringer i vejen, så mødet ikke kunne afholdes.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh oplyste, at regeringen ikke tillader oppositionsgrupper at demonstrere mod den siddende regering, og henviste til, at fraktionerne inden for Akali Dal, som er brudt ud fra Badal-fraktionen, er underlagt restriktioner og ikke frit kan afholde offentlige møder.

Tidligere kammeradvokat G. S. Grewal oplyste, at retten til at forsamles er sikret i forfatningen og overholdes. Han henviste til et nyligt afholdt protestmøde mod etablering af en ny by i nærheden af Chandigarh, som han selv havde deltaget i. Myndighederne kræver ifølge Grewal at blive informeret forud for afholdelse af møder og demonstrationer, og med mindre arrangørerne modtager en protest fra myndighederne, kan mødet afholdes. Religiøse møder afholdes som regel i gurdwaras (sikhtemplerne), hvilket ikke kræver nogen tilladelse fra myndighederne, og bevæbnet politi har ikke adgang til templerne.

Tidligere dommer Jaspal Singh, Delhi High Court, og menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains oplyste, at der sker indgreb i retten til frit at forsamles fra myndighedernes side. De henviste til, at "People's Commission on Human Rights", som afholdt sit første møde i august 1998, havde anmodet myndighederne om tilladelse til at benytte et offentligt mødelokale til formålet. Dette var

blevet nægtet, og kommissionen måtte afholde sit møde i et sikh-tempel i Punjab. Ravinder Singh Bains så dette som et væsentligt indgreb i retten til at forsamles og til frit at ytre sig.

8. De civile og borgerlige rettigheder

8.1 Retssikkerhed og retshåndhævelse

8.1.1 Retssystemet generelt

Det indiske retssystem er en direkte arv fra det britiske kolonistyre og har derfor meget lighed med det nugældende britiske retssystem.

Som udgangspunkt er der tale om et grundlæggende godt retssystem med indbyggede anerkendte retsgarantier. De adspurgte kilder bemærkede også samstemmende, at systemet på papiret er tilfredsstillende og giver grundlag for "fair trial". Derimod kritiserede de fleste, at retssystemet ikke altid fungerer i praksis.

I henhold til forfatningen skal enhver person, som bliver anholdt, stilles for en dommer inden for 24 timer, hvorved retsmyndigheden af anholdelsen kan fastslås. I henhold til lovgivningen skal der endvidere ydes gratis advokatbistand til personer med lav indkomst, og ved den første fremstilling vil anklagen og den offentlige anklagers bevismateriale blive forelagt den anklagede og forsvareren. Den anklagede vil herefter enten blive tilbageholdt, eller blive løsladt eventuelt mod kaution. Såfremt der træffes afgørelse om, at den anklagede skal forblive tilbageholdt, vil afgørelsen kunne appelleres til High Court.

Der findes underinstanser i delstaternes distrikter (magistrate courts) og underdistrikter (session courts). Mere alvorlige sager og appelsager bliver behandlet i de enkelte delstaters high courts og ved den nationale Supreme Court (højesteret), som også tager sig af forfatningsspørgsmål.

Delstatsregeringerne udpeger dommerne i de enkelte distrikter og underdistrikter.¹⁵ Udvælgelsen sker som regel blandt de dommere eller advokater, som praktiserer ved den aktuelle ret. Supreme Court dommere bliver tilsvarende udnævnt blandt high court dommere. Den ledende dommer bliver valgt på baggrund af anciennitet. Den øvre aldersgrænse er 62 for dommere ved high courts og 65 ved Supreme Court.

Særlig lovgivning

Reglerne om strafferetsplejen foreskriver offentlige retsmøder i de fleste sager, men der gælder undtagelser når det eksempelvis drejer sig om sager vedrørende statens sikkerhed eller anklager i henhold til "special security legislation". Den mest anvendte lovgivning inden for dette område er The Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act (TADA), The National Security Act (NSA) og The Armed Forces Special Powers Act (AFSPA).

The Terrorist and Disruptive Activities (Prevention) Act, TADA, blev indført i 1985 og tillod tilbageholdelse i op til et år uden anklage. Personer, som var tilbageholdt i henhold til TADA, fik

---

¹⁵ High court dommere bliver udnævnt af præsidenten på anbefaling af The Federal Law Ministry i delstaten og med råd fra Supreme Court, the High Court Chief Justice i den pågældende delstat og delstatens Chief Minister.

deres sager prøvet for lukkede døre, og der var omvendt bevisbyrde, hvilket betød, at den tilbageholdte selv skulle bevise sin uskyld.¹⁶ TADA blev udløbt i 1995, men var indtil da det mest anvendte lovgrundlag for tilbageholdelser af personer mistænkt for at være involveret i de sikh-militante organisationers aktiviteter.

The National Security Act, NSA, giver myndighederne mulighed for at tilbageholde personer i op til et år uden rettergang, hvis de antages at udgøre en sikkerhedsrisiko for staten.

The Armed Forces Special Powers Act, AFSPA, er fra 1958 og anvendes over for såkaldte "disturbed areas". Loven bemyndiger enhver officer, befalingsmand, underofficer og enhver anden person af tilsvarende rang inden for militæret, til at beskyde og på anden måde udøve magt selv med døden til følge, hvis han finder det nødvendigt for at opretholde lov og orden. Videre følger det af loven, at der ikke skal ske retsforfølgning mod en person, som handler i henhold til AFSPA.

Om TADA og AFSPAs anvendelse i dag henvises til afsnittet om betingelser for og kontrol med anholdelse.

Som det fremgår af afsnittet om anholdelse, oplyste en lang række kilder, at politiet anholder og anklager personer på falsk grundlag. Grundlaget for den falske anholdelse er ofte en henvisning til, at personen er i besiddelse af eksplosive stoffer. Lovgrundlaget er i de situationer "The Explosive Act" fra 1884, som giver politiet beføjelser til at arrestere en person uden arrestordre.

8.2 Adgang til klagesystemet

Ifølge Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, vil en sag om menneskerettighedskrænkelser typisk blive anmeldt på den lokale politistation. Politiet vil foretage en undersøgelse og på den baggrund tage stilling til, om der skal rejses en sag. Hvis der ikke rejses en sag, kan pågældende anlægge et civilt søgsmål ved underretten (distriktsdomstolen). Ravi Nair anførte, at sagen ofte stopper der, idet domstolen ikke fremmer sagen. Underinstanserne tøver ifølge Ravi Nair ofte med at registrere en sag om menneskerettighedsovergreb eller modtage en anmodning om kompensation for krænkelser, idet de frygter for repressalier fra politiets side. Anmeldelse til politiet afhænger således af familiens indflydelse eller status i samfundet. Der er ifølge Ravi Nair ingen højerestående politiofficerer, som er blevet dømt for deres handlinger. Alligevel oplyste Ravi Nair, at der i dag er større adgang end tidligere til at få behandlet en sag i retssystemet.

Advokaten Rajvinder Singh Bains forklarede, at hvis sagen eksempelvis drejer sig om ulovlig tilbageholdelse, vil en sag anlagt ved high court betyde, at retten udpeger en såkaldt "warrant officer", som skal foretage en umiddelbar undersøgelse af tilbageholdelsen. Hvis det lokale politi allerede har accepteret at antage sagen, kan high court ikke gå ind i den.

Menneskerettighedsadvokaten Navkiran Singh udtalte i den forbindelse, at de fleste advokater forsøger at få sagerne rejst ved high court, da det er hurtigere end at indlede sagen i distriktsretterne. Advokaten Ranjan Lakhanpal bekræftede, at advokaterne først prøver at gå direkte til retterne med

¹⁶ India Assessment, UK Home Office, Country Information and Policy Unit, Version 4, september 1999.

sager vedrørende menneskeretlighedskrænkelser. Som et andet problem nævnte Lakhanpal, at politiet ofte truer de familier, som prøver at anlægge en sag om overgreb på menneskeretligheder. Folk tør således ikke anlægge en sag ved high courts, ligesom der er folk, som end ikke tør henvende sig til Lakhanpal for at få ham til at rejse deres sag.

Hvis det ikke lykkes at få sagen rejst, enten ved at politiet fremmer den, ved et civilt søgsmål ved distriktsdomstolen eller ved at high court udpeger en "warrant office", henvender advokaterne sig til den nationale eller de statslige menneskeretlighedskommissioner (NHRC eller SHRC). Der henvises til afsnittet om menneskeretlighedskommissionerne.

Menneskeretlighedsadvokaten Ashok Agrawal påpegede, at der er alt for mange sager i systemet og alt for få dommere. Ressourcemanglen fører til tilfældigheder, hvor retterne synes at agere på en ad hoc facon i mange situationer. Procedurene er forældede, der udstedes ikke de nødvendige retningslinier, der foregår bestikkelse og de ansvarlige er ifølge Agrawal high courts og Supreme Court.

Agrawal påpegede, at mange af anklagerne er falske. På grund af det overbebyrdede retssystem kan personer derved risikere at sidde fem til seks år på falske anklager. Når sagen kommer for domstolen, vil der muligvis ske frifindelse, men det er meget vanskeligt at føre erstatningssager, da dommen ikke nødvendigvis fastslår, at anklagen var falsk men blot, at der ikke var tilstrækkelige beviser for anklagen.

N. Gopaldaswami, NHRC, udtalte, at NHRC i forbindelse med fængselsbesøg havde konstateret, at mange, som kunne have været løsladt mod kaution, sad varetægtsfængslede uden dom. På anbefaling af NHRC er et stort antal varetægtsfængslede herefter blevet løsladt mod kaution.

Pensioneret high court dommer Jaspal Singh udtalte, at det juridiske system er godt, og at domstolene er fair, men at der finder korruption sted. Han bemærkede, at der ikke er sikker blandt dommerne i Supreme Court. Jaspal Singh understregede endvidere, at systemet fejler på grund af en ekstrem tung arbejdsbyrde. Gennemsnitsinderne vil ifølge Jaspal Singh ofte tabe sagerne, fordi de ikke har råd til advokatbistand.

En anden *tidligere dommer Ajit Singh* fandt, at retssystemet som udgangspunkt er godt. Han var dog af den opfattelse, at alle minoriteter er udsat for diskrimination i retssystemet. Han påpegede, at kun fire til fem dommere i Punjab High Court er sikker. Også *menneskeretlighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal* nævnte, at der er få sikh-dommere ansat ved domstolene.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal mente, at alle i Indien har mulighed for at bringe en sag om menneskeretlighedskrænkelser for high courts. Der er imidlertid få, som bliver dømt, hvilket skyldes de høje beviskrav.

Menneskeretlighedsadvokat Navkiran Singh fandt, at domstolene er korrupte, men sagde, at korruptionen finder sted i de lavere retsinstanser. *Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh fra CCDP* havde dårlige erfaringer med retssystemet, som de fandt langsomt.

8.3 Retsforfølgelse af myndighedspersoner som begår overgreb

Direktøren for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair understregede, at retssystemet i Indien ser fint ud på papiret, men at det ikke fungerer i praksis. Der er ifølge Ravi Nair blandt andet mange illegale tilbageholdelser selv i Delhi. Et af de meget centrale problemer er den straffrihed, der eksisterer for politiofficerer. Overordnede politifolk bliver i praksis ikke stillet til regnskab for deres handlinger.

En af de vestlige repræsentationer fremhævede også spørgsmålet om straffrihed for politiet for overgreb begået i 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne som et problem, som menneskerettighedsorganisationerne er meget optaget af. Repræsentationen forklarede, at de politifolk, som blev ansat i slutningen af firserne, ingen uddannelse fik, men at de kun blev ansat til én ting - nemlig at skyde. De politifolk er stadig ansat, og det er blevet praksis, at de går fri.

Advokaten Navkiran Singh nævnte også, at ingen politimænd er blevet dømt. De anklagede er alle blevet løsladt mod kaution og er tilbage i deres gamle jobs. På politistationerne er der oprettet fonde til betaling af deres forsvar.

R.P. Singh, Punjab Politi, oplyste, at der stadig er cirka 100 politifolk, som sidder fængslet for deres handlinger.

En højtstående embedsmand bemærkede tillige, at der i Punjab er oprettet særlige "hemmelige fonde" til dækning af politifolks advokatudgifter.

Den pågældende embedsmand oplyste endvidere, at der ofte indgås kompromisser mellem offeret og politiet, hvorved politiet undgår at blive dømt ved en retssag. Der er tale om, at politiet bestikker sig ud af problemerne. Der er også tilfælde, hvor højerestående politiofficerer bestikker vidner. Hvis der eksempelvis er tale om, at en person er forsvundet, betaler politiet 1-200.000 rupies (cirka 20.-40.000 kr).

Menneskerettighedsaktivisten Jaspal Singh Dhillon fortalte også, at folk har fået uofficielle kompensationer af politiet. Politiet får folk til at opgive at rejse sager ved at give personerne økonomisk kompensation. Dette problem blev tillige rejst af menneskerettighedsadvokaten *Ranjan Lakhanpal*, som oplyste, at der på de enkelte politistationer er oprettet særlige fonde, der bliver brugt til ydelse af kompensation for overgreb.

N. Gopaldaswami, NHRC, udtalte, at politivolden har med den manglende uddannelse at gøre, og at det vil tage lang tid at ændre politiets holdning. Derimod sagde han, at en politimand, som har overtrådt menneskerettighederne vil blive straffet, og at der er eksempler på, at politimænd er blevet dømt til døden.

T.S. Cheema, medlem af PHRC nævnte, at politifolk aldrig bliver fængslet. De bliver løsladt mod kaution eller de manipulerer med læger eller deres kolleger i politiet.

Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh fra CCDP fortalte, at en af grundene til, at der ikke rejses sager mod politiet er, at en højtstående politiofficer i 1997 begik selvmord efter der var rettet anklager mod ham. Dette havde skabt en stor debat i medierne, og der blev rejst krav om, at

embedsmænd skulle være straffrie blandt andet under henvisning til, at det var dem, der havde skabt "fred".

8.4 Detentions- og fængselsforhold

8.4.1 Betingelser for og kontrol med anholdelse

*En lang række kilder*¹⁷ oplyste, at politiet fortsat anholder og anklager personer på falsk grundlag. Myndighederne henviser ofte til lovene om ulovlig besiddelse af eksplosive stoffer¹⁸ eller narkotika som anholdelsesgrundlag. Anholdelse og tilbageholdelse foretages for at opnå bestikkelse fra de pågældende. Politiets lønninger er lave, og politiet får tildelt færre ressourcer end i 1980'erne. Ved at stille krav om bestikkelse kan de på denne måde forøge deres indtægter. Det er alene et meget lille antal af de anklagede, der bliver dømt, da der er tale om falske sager.

Der var blandt *mange af de forespurgte kilder*¹⁹ enighed om, at der ikke længere sker anholdelse under henvisning til The Terrorist and Disruptive Practices (Prevention) Act (TADA), der udløb i 1995.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal anførte, at politiet tidligere foretog anholdelser efter TADA, men at politiet nu bare anholder folk uden at henvise til nogen bestemmelse.

Omvendt oplyste *Jaspal Singh Dhillon og Navkiran Singh*, at der stadig er personer, som bliver anholdt i henhold til TADA. Anholdelsen sker i givet fald med henvisning til delagtighed i allerede verserende sager efter TADA-bestemmelserne. Dhillon anførte, at 90% af de tilbageholdte er uskyldige. *En højtstående embedsmand*, anførte, at der stadig verserer sager efter bestemmelserne i TADA. Det var embedsmandens opfattelse, at der i langt de fleste tilfælde er tale om falske sager, som er rejst for at få bestikkelse fra de pågældende. *T. S. Cheema, medlem af PHRC*, oplyste, at selv om TADA er udløbet, frygter folk stadig at blive anklaget efter denne lov.

Menneskerettighedsadvokaten Navkiran Singh bemærkede, at High Court i Punjab hver dag får mindst 20 henvendelser om ulovlig tilbageholdelse. Højest to af disse vedrører politiske forhold. Advokaten oplyste, at ikke alle sikker risikerer at blive anklaget på falsk grundlag, men at dette er tilfældet for tidligere medlemmer af Khalistan-bevægelsen - også dem, der tidligere har været anholdt og er blevet løsladt. Det var advokatens vurdering, at de fleste anklager er grundløse.

Jaspal Singh (pensioneret dommer fra Delhi High Court) oplyste, at mange forhold er forbedrede i Punjab. Folk klager dog stadig over, at politiet rejser falske sager, selv om antallet af sådanne klager er lavere end tidligere. *J. Singh* forklarede, at politiet kan have en interesse i at opretholde en følelse

---

¹⁷ *En højtstående embedsmand, der ønskede at være anonym, Jaspal Singh (tidligere dommer), Ravi Nair (Executive director SAHRDC), Herkawaljit Singh (Nyhedsbureauchef), Baljit Kaur (Co-convener MASR), Navkiran Singh (menneskerettighedsadvokat), Jaspal Singh Dhillon (menneskerettighedsaktivist), Ajit Singh Bains (Punjab Human Rights Organisation), Ranjan Lakhanpal (menneskerettsadvokat) m.fl.*

¹⁸ Der henvises til oplysninger om særlovgivning i afsnittet om retssystemet.

¹⁹ *En højtstående embedsmand, Ravi Nair, Mr. Jaspal Singh Dhillon, Navkiran Singh, Baljit Kaur, Ajit Singh Bains, Ranjan Lakhanpal, Rajvinder Singh Bains*

af usikkerhed i befolkningen, idet der herved kan skabes et grundlag for at kræve bestikkelse fra folk.

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) og tidligere kammeradvokat G.S. Grewal oplyste, at der i dag hersker lov og orden i Punjab, og at der ikke er nogen, der risikerer at blive arresteret uden grund eller af politiske grunde.

Amrik Singh Muksar og Harshinder Singh fra CCDP anførte, at der er fredeligt i Punjab i dag, men at personer, der har været aktive i militante bevægelser inden for de sidste 10-15 år, fortsat risikerer at blive chikaneret. De pågældende bliver i givet fald indkaldt regelmæssigt til politistationerne og afhørt. Dette er særligt tilfældet, hvis en ny politiofficer er blevet ansat. Der sker dog ikke meget i forbindelse med afhøringerne; de pågældende bliver tilbageholdt i et par timer eller dage, hvorefter de bliver løsladt. Hvis de pågældende ikke har nogen til at intervenere for sig, vil de imidlertid være nødt til at betale bestikkelse for at blive løsladt.

Punjab Politi oplyste, at forfølgelse ikke forekommer i Punjab i dag. Politiet har imidlertid lister over cirka 300 personer, der stadig er eftersøgt i Punjab på grund af terrorisme.

Ajit Singh Bains (PHRO) anførte, at politiembedsmænd har pligt til at oplyse deres navn i forbindelse med anholdelse, men at reglen ikke overholdes. Ligeledes har politiet pligt til at underrette familien om anholdelser, men dette sker heller ikke. *Jaspal Singh Dhillon* udtalte, at der ved anholdelse hverken er adgang til at komme i kontakt med advokat eller familie.

Der var blandt de adspurgte kilder ikke noget entydigt billede af længden af tilbageholdelsen i sager vedrørende ulovlig anholdelse. Kilderne gav således forskellige oplysninger herom, der svingede fra alt mellem nogle timer eller dage til flere år. *Menneskerettighedsadvokten Lakhanpal oplyste*, at han havde eksempler på, at personer havde været tilbageholdt i tre og et halvt år, og at der ikke er hjemmel herfor i nogen lovgivning. *Jaspal Singh Dhillon* oplyste omvendt, at situationen er ændret meget, og at folk typisk bliver stillet for en dommer efter tre-fire dages ulovlig tilbageholdelse.

8.4.2 Risikogrupper

De fleste kilder var enige i, at menneskerettighedssituationen i Punjab i dag er væsentlig forbedret, hvilket hænger sammen med, at konflikten i Punjab er faldet til ro.

To udenlandske repræsentationer oplyste, at menneskerettighedssituationen i Punjab er væsentligt forbedret både set i forhold til menneskerettighedssituationen i Kashmir og Bihar og set i forhold til de seneste ti år. Repræsentationerne tilføjede, at falske anklager, tortur og dødsfald i politiets varetægt dog stadig forekommer.

Den ene repræsentation bemærkede videre, at situationen ikke er perfekt, men at der ikke sker forfølgelse af sikkerne generelt. I dag er problemerne af en anden karakter end tidligere og skyldes ofte problemer i lokalsamfundet, f.eks. stridigheder om landområder og lignende. Herudover bemærkede repræsentationen, at der findes elektroniske lister over eftersøgte. Det almindelige politi og immigrationspolitiet har ikke adgang til disse lister, med mindre der er tale om højtprofilerede personer. Repræsentationen nævnte endelig, at det tidligere var helt utænkeligt at afholde sådanne

protestmøder, som sikkerne for nylig har afholdt i anledning af massakren på sikhere i Kashmir. I samme forbindelse nævnte repræsentationen, at S.S. Mann, der tidligere var fængslet i forbindelse med mordet på Indira Gandhi, nu er medlem af Parlamentet.

Dr. Vineeta Gupta (People's Union for Civil Liberty), en udenlandsk repræsentation og tidligere dommer Jaspal Singh oplyste, at der ikke skelnes mellem religion eller politiske tilhørsforhold, og at alle slags personer risikerer at blive falsk anklaget. *Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon* nævnte, at ikke-uddannede er i større risiko for at blive udsat for politichikane.

Flere andre kilder (Ravi Nair, Herkawalit Singh og Ranjan Lakhanpal) oplyste, at medlemmer og personer med forbindelse til en Khalistan-bevægelse risikerer at blive anholdt. Der er tidligere terrorister, der lever et normalt liv i dag i Punjab. Hvis det imidlertid bliver afsløret, at der er tale om en tidligere terrorist, er han i risiko for at blive arresteret.

Ravi Nair (SAHRDC) anførte, at menneskerettighedssituationen generelt set er væsentlig forbedret i forhold til 1980'erne og 1993/94. Hvis en person, der er medlem af eller aktiv for en militant gruppe, kommer i myndighedernes søgelys, så har personen de samme problemer som tidligere. Nair bemærkede i den forbindelse, at hvis man én gang har været mistænkt, bliver man ved med at være det. Det er vigtigt at have forbindelser eller tilhøre "den rigtige familie", hvis man bliver mistænkt for at have tilknytning til militante grupper og anholdt. Hvis dette ikke er tilfældet, er chancerne for at blive løsladt således små. En anholdt får heller ikke adgang til at ringe til familie, advokater eller lignende. Ravi forklarede videre, at politiets informationsniveau er meget bedre i dag, og at politiet reagerer på konkrete henvendelser, hvorfor det ikke er alle, der bliver hentet ind af politiet. Politiet har endvidere elektroniske lister over eftersøgte. Politiet foretager således ikke generelle husransagninger og lignende.

Herkawaljit Singh oplyste, at der er mere fredeligt i Punjab nu end tidligere, og at der i dag er få sager mod politiet sammenlignet med tidligere. Da politistyrken blev forøget i 1980'erne, lærte politifolkene kun at skyde og dræbe. Akali Dal har ikke været i stand til at fjerne forekomsten af overgreb fra politiets side, selv om der er klare signaler om, at overgreb fra politiets side ikke accepteres. Herkawaljit anførte videre, at medlemmer og personer med forbindelser til grupper, som støtter Khalistan, stadig risikerer at blive forfulgt af myndighederne, men at der ikke har været mange sager de seneste to-tre år om chikane af politiske grunde.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal forklarede, at der ikke er tvivl om, at situationen generelt set er blevet meget bedre. Der forekommer ikke længere sager med udenretslige henrettelser, men tortur og ulovlig tilbageholdelse forekommer stadig. Der er endvidere tale om en stigning i antallet af sager vedrørende tortur, fordi politiet ikke længere bare kan dræbe de pågældende. Lakhanpal anførte, at alle personer med forbindelse til en Khalistan-bevægelse, risikerer at blive anholdt. Alene det faktum, at man er i opposition til regeringen kan være nok til, at man bliver anholdt. Der er ikke tale om 100% tilfældige anholdelser – men næsten.

Advokat Navkiran Singh anførte, at politisk motiverede anholdelser er sjældne, men at personer, der tidligere har været i myndighederne søgelys, samt forfattere, advokater, journalister og menneskerettighedsaktivister risikerer at blive anholdt.

Baljit Kaur (Movement Against State Repression) og CCDP mente, at sikhere, der er døbt, betragtes som mistænkelige og risikerer at blive anholdt. Begge var endvidere af den opfattelse, at personer, der tidligere var aktive i en bevægelse, også risikerer at blive anholdt i dag. Baljit Kaur mente ikke, at der sker tilbageholdelse af personer ned til 10-15 år, og at de fleste tilbageholdte er mellem 18 og 35 år. Baljit Kaur tilføjede, at alle unge sikh-mænd risikerer at blive anholdt og undergivet hård tortur.

Jaspal Singh Dhillon oplyste, at personer, der tidligere har været anholdt, er blevet fotograferet og har måttet give oplysninger om familiemedlemmer, og at disse oplysninger er indført i journaler. Hvis situationen ændrer sig, og urolighederne bryder ud igen, findes listerne, og politiet vil let kunne udpege de pågældende på ny. Politiet holder øje med folk, som tidligere har givet husly til militante.

8.4.3 Familiemedlemmer

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) anførte, at familiemedlemmer, der skjuler eller på anden måde hjælper en terrorist kan få problemer med politiet.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at familiemedlemmer til mistænkte også risikerer at få problemer med politiet. Nair forklarede, at det gælder for hele Indien, at man risikerer at blive taget i stedet for hovedpersonen, hvis denne ikke er til stede.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh fortalte, at familiemedlemmer til personer, som har støttet Khalistan-bevægelsen, ikke er i risiko for at blive falsk anklaget. Familiemedlemmer kan derimod risikere at blive afhørt om, hvor den eftersøgte er henne. Familiemedlemmer til eftersøgte er således anført på politiets lister.

Nyhedsbureauchef Herkawaljit Singh oplyste, at myndighederne holder op med at chikanere familiemedlemmer, når de er sikre på, at hovedpersonen er i udlandet.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon tilføjede, at ægtefæller og børn risikerer at blive slået og sparket, hvis hovedpersonen er flygtet, med henblik på at få dem til at oplyse hovedpersonens opholdssted. Hvis ikke politiet kan få fat i hovedpersonen selv, chikanerer de familien.

Tidligere dommer Ajit Singh Bains og Baljit Kaur, Movement Against State Repression oplyste samstemmende, at børn tidligere risikerede at blive tilbageholdt med henblik på at give oplysninger om faderens forhold, men at dette ikke forekommer i dag.

8.4.4 Forekomsten af fysiske overgreb/tortur

Indien underskrev FN's torturkonvention i 1997, men konventionen er endnu ikke ratificeret. Forekomsten af tortur og menneskerettighedssituationen i Indien var et centralt emne i kommissoriet.

Flertallet af kilderne²⁰ oplyste, at tortur og anden umenneskelig behandling finder sted over alt i Indien. Mange kilder²¹ anførte endvidere, at der i Punjab har været mange sager om tortur, og at sådanne sager stadig forekommer. Der er dog ikke så mange sager som tidligere, hvilket skyldes at konflikten er faldet til ro. En anden udenlandsk repræsentation oplyste ligeledes, at tortur og dødsfald i forbindelse med tilbageholdelse stadig finder sted.

Rajesh Chhabra, Dept. of Home Affairs & Justice forklarede, at der er tre former for tortur. Tortur anvendes således over for anholdte, der ikke vil tilstå. I denne forstand er tortur et velkendt fænomen, som ifølge Chhabra også forekommer i vesten. Endvidere udøves tortur i en mere raffineret form, som den der blev anvendt i årene 1981-1991. Herudover anvendes tortur med henblik på at få penge fra den anholdte. Som eksempel nævnte Chhabra, at tortur kan anvendes af politifolk som afpresning over for en person, der ikke vil sælge sin jord. Chhabra tilføjede endelig, at tortur i dag også kan forekomme over for voldtægtsforbrydere, drabsmænd eller tyve, at det er beklageligt og ikke bør ske.

En højtstående embedsmand fra de lokale myndigheder i Punjab, som ønskede at være anonym, oplyste, at det er almindeligt, at personer, der bliver taget ind på politistationen, bliver gennembanket, ligesom politiet i nogle tilfælde tager imod bestikkelse.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal sagde, at tortur ikke er ualmindeligt, og at tortur bliver brugt til at oplyse en sag, idet politiets undersøgelsesmetoder er mangelfulde.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains påpegede, at de første dage under en tilbageholdelse er meget brutale.

Flere kilder²² anførte, at tortur er en del af politiets efterforskningsmetode. Det blev også nævnt, at politiet tidligere blev oplært i brugen af tortur. Medlem af menneskerettighedskommisionen i Punjab, T. S Cheema forklarede, at måden politiet foretager undersøgelser på er ved at slå folk. Hvis der skete en forbedring i politiets efterforskningsmetoder, ville der ske en forbedring af situationen. Som eksempel nævnte Cheema, at tortur kan opstå ved, at en politichef forlanger en forbrydelse opklaret i løbet af en uge. Den eneste måde, hvorpå politiet kan leve op til det krav, er ved at torturere en person til tilståelse og så kreere beviserne bagefter.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon anførte, at tortur/gennembankning ikke forekommer i fængslerne, men i politiets varetægt.

---

²⁰ To udenlandske repræsentationer, en international organisation, en højtstående embedsmand fra myndighederne i Punjab, menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal, menneskerettighedsadvokat Ashok Agrwaal, tidligere dommer Jaspal Singh, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal, menneskerettighedsadvokat Jaspal Singh Dhillon, menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh, Principal Secretary Department of Home Affairs & Justice Rajesh Chhabra og Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty

²¹ Tidligere dommer Jaspal Singh, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal, Prof. Dipankar Gupta og flere udenlandske repræsentationer

²² Herunder tidligere kammeradvokat G.S Grewal, Principal Secretary Dept. of Home Affairs & Justice og menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal påpegede, at tortur forekommer i hele politiet. Antallet af sager om tortur er steget i forhold til tidligere. Som årsag hertil anførte Lakhanpal, at politiet tidligere blot dræbte de tilbageholdte, men at den mulighed ikke eksisterer i dag.

Inspector General of Police Punjab, M.P.S. Aulakh fandt, at tortur ikke længere er generelt forekommende, men at politiet kan være meget hårdhændede. Ifølge Aulakh har politiet begået overgreb, som de er blevet straffet for. Aulakh sagde, at der i dag er mulighed for at gå til domstolene, hvis man har været udsat for tortur og nævnte, at der verserer sager om tortur mod politiet. Endvidere pegede Aulakh på muligheden for at gå til menneskerettighedskommissionen.

*Flere af de adspurgte kilder*²³ udtrykte bekymring over politiets opførsel og påpegede, at manglende uddannelse inden for efterforskningsmetoder blandt andet var årsag til den omfattende brug af politivold. Politiet er tidligere alene blevet oplært i at skyde og dræbe. Kilderne påpegede, at det er vanskeligt at ændre attituden hos politiet, og at det tager tid og kræver uddannelse og ressourcer. Kilderne var dog enige om, at menneskerettighedskommissionerne har sat fokus på problemerne med politiets opførsel også anvendelsen af tortur.

Om torturmetoderne anførte *en udenlandsk repræsentation*, at myndighederne anvender sofistikerede metoder, som ikke efterlader tydelige mén. Repræsentationen nævnte dog også, at der er metoder som efterlader mén, eksempelvis brænding med cigaretter. Ifølge repræsentationen er der også falske forklaringer om tortur, ligesom den udtalte, at fysiske mén kan være en følge af andet end tortur

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at han siden 1992 har haft 2000 sager vedrørende tortur, voldtægt, forsvindinger m.v., men at situationen er forbedret p.g.a. konfliktens nedtrapning. Lakhanpal fortalte, at der findes særlige torturværelser, som man vil kunne se, hvis man besøger et tilbageholdelsessted. Torturen består ifølge Lakhanpal blandt andet i at bagbinde hænderne og hænge den pågældende op i loftet, at gennemtæve vedkommende med "batar" (bredt bælte af læder eller lignende), at presse benene fra hinanden til det bløder, at give elektriske stød, herunder på kønsorganerne, at holde ansigtet under vand indtil den pågældende er ved at kvæles og at hælde brændende sand på fødderne.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains påpegede, at der på enhver politistation findes torturredskaber, herunder lænker og ruller. Han tilføjede, at High Court har udstedt en kendelse om, at torturredskaber skal fjernes, men at det ikke er sket.

Rajesh Chhabra, Dept. of Home Affairs & Justice, var af den opfattelse, at tilbageholdte bør overføres til fængsler om natten og således ikke tilbeholdes på politistationer, da torturen især finder sted på politistationerne om natten. Som eksempler på torturformer nævnte Chhabra gennembankning, brud på arme og ben og elektrochok.

Medlem af menneskerettighedskommissionen i Punjab, T.S. Cheema, nævnte også, at torturen oftest foregår om natten, og at betjentene mange gange er påvirket af spiritus. Cheema tilføjede, at

---

²³ Menneskerettighedsadvokater, myndigheder og udenlandske repræsentationer

torturinstrumenterne ikke ligger fremme på politistationerne, når menneskerettighedskommissionen besøger dem.

Tidligere dommer Ajit Singh Bains fandt, at personer, der bliver anholdt i dag, bliver udsat for de samme former for tortur som tidligere, og at der er tale om meget grove former. Bains gjorde opmærksom på, at følger af tortur som for eksempel impotens, er et meget stort og overset problem. De torturerede fortæller ikke selv herom.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon nævnte ligeledes at torturformerne ikke har ændret sig, men tilføjede, at der i dag kun er få sager. Folk bliver hængt op i armene, udsat for elektrochok m.v.

Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty, oplyste, at torturmetoderne i dag typisk består i at rulle et træstykke over benene, ligesom der anvendes elektrochok. Gupta fortalte, at læger ikke er til stede under udførelsen af torturen, men at læger efterfølgende er med til at manipulere med rapporterne, således at der dækkes over forbrydelsen.

En højtstående embedsmand fra de lokale myndigheder i Punjab, som ønskede at være anonym, sagde, at tortur i hele Indien finder sted i politiets varetægt, men ikke i fængslerne. Embedsmanden nævnte, at den anvendte tortur ikke efterlader fysiske mén. Han henviste i den forbindelse til, at pågældende vil blive bragt til et hospital, hvis der er synlige skader, og at der vil blive indledt en sag mod politiet.

Med hensyn til målgruppen for tortur bemærkede *menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal*, at alle risikerer at blive udsat for tortur, og at ingen gruppe er i større risiko for denne behandling end andre. En anden *menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains*, udtalte, at indflydelsesrige personer og folk med penge ikke får problemer. Han tilføjede, at det eventuelt kan hjælpe et offer, hvis sagen omtales i pressen, men at pressen ikke altid ser den store nyhedsværdi i den type sager. *En udenlandsk repræsentation* oplyste, at tortur primært går ud over folk fra de lavere sociale lag.

Professor Dipankar Gupta anførte, at tortur og anden politibrutalitet stort set stoppede med den ændrede politiske og sikkerhedsmæssige situation i Punjab. Tilfælde af tortur kan dog stadig forekomme, men tortur er i dag ikke politisk begrundet, men har mere tilfældighedens karakter.

Gupta nævnte, at kvinder også udsættes for tortur for eksempel i form af voldtægt.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal nævnte også kvinder som en gruppe, der udsættes for voldtægt, ligesom *Dr. Vineeta Gupta* var af den opfattelse, at antallet af personer, som udsættes for vold er steget, og at der forekommer kvinderelateret vold.

De fleste af de adspurgte kilder²⁴ sagde, at de ikke havde kendskab til, at børn havde været udsat for tortur inden for de seneste to-tre år. *Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal* mente dog, at unge som gamle risikere at blive udsat for tortur og nævnte en 76-årig, en 17-årig og en 14-årig.

---

²⁴ Direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains, menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon, medlem af menneskerettighedskommissionen i Punjab T.S Cheema og Baljit Kaur, Movement Against State Repression

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal påpegede, at sagerne vedrørende overgreb på menneskerettigheder i dag har en anden karakter end tidligere, idet overgrebene i dag er individuelt og konkret begrundede. Sikker bliver således ikke udsat for tortur blot fordi de er sikker eller på grund af generelle politiske forhold.

Baljit Kaur, *Movement Against State Repression*, anførte, at tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige, anholdt og udsat for tortur. Et andet medlem af bevægelsen (MASR), Inderjit Singh Jaijee, tilføjede, at personer, som bliver sendt tilbage til Indien som afviste asylansøgere, automatisk vil blive afhørt, og at afhøring ifølge Jaijee indebærer tortur.

Flere kilder omtalte problemerne med dødsfald i myndighedernes varetægt.

Af NHRCs årsrapport 1997-1998 (som er den senest udgivne) fremgår det, at kommissionen var utilfreds med de rapporter, som den modtog efter dødsfald i politiets varetægt. For at undgå at der eksempelvis blev manipuleret med de lægelige post mortem erklæringer, anbefalede NHRC delstatsregeringerne, at der blev optaget videofilm i forbindelse med post mortem undersøgelserne, og at videobåndene blev fremsendt til NHRC.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal var således af den opfattelse, at antallet af personer, der dør i myndighedernes varetægt, er steget. Lakhanpal kunne ikke angive antallet. Han forklarede, at Supreme Court har udstedt en ordre om, at alle personer, som dør i myndighedernes varetægt post mortem skal videofilmes, ligesom der skal udarbejdes en særlig rapport, som skal fremsendes til den nationale menneskerettighedskommission. Lakhanpal påpegede, at der dog ikke kommer noget ud af det, idet lægerne samarbejder med politiet, og at de dermed er med til at dække over politiets forbrydelser. Menneskerettighedskommissionen konkluderer således, at der ikke er tale om et dødsfald, der har med myndighedernes varetægt at gøre, men derimod om en naturlig død. Ved naturlig død, skal der ikke udarbejdes en rapport.

Dr. Vineeta Gupta omtalte ligeledes reglerne om, at personer der er døde i politiets varetægt skal videofilmes post mortem på et hospital for derved eventuelt at afsløre tortur. Hun fremhævede, at fotograferne ikke har forstand på, hvad det er, de skal se efter, når de filmer.

Menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh oplyste, at han kendte til sager, hvor personer var døde i myndighedernes varetægt. Amrik Singh Muksar og Harshinder Singh fra *Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab* nævnte også, at der stadig er sager om personer, som dør i myndighedernes varetægt, men at antallet er mindre end tidligere.

Afslutningsvis skal det påpeges, at flere kilder²⁵ pegede på, at Indien generelt set er et voldeligt samfund, og at tortur ikke er begrænset til bestemte politiske eller religiøse grupper. Vold forekommer således i politiets varetægt, i familier, i forbindelse med demonstrationer og ved andre

²⁵ En udenlandsk repræsentation, en international organisation, en højstående embedsmand, der ønskede at være anonym, menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal, tidligere dommer Jaspal Singh, menneskerettighedsadvokat Ashok Agrawal, Ravi Nair, tidligere kammeradvokat G.S Grewal og Dr. Vineeta Gupta, People's Union for Civil Liberty.

politiske aktiviteter. *Andre kilder*²⁶ bemærkede endvidere, at situationen i andre dele af Indien, herunder Kashmir, Bihar og Uttar Pradesh er værre end i Punjab.

Det skal også nævnes, at *Rajesh Chhabra (Dept of Home Affairs & Justice)* oplyste, at der forberedes et møde for politifolk med henblik på at implementere de retningslinier for politiets opførsel, som den nationale menneskerettighedskommission har udstedt²⁷. Chhabra oplyste yderligere, at myndighederne har etableret et uddannelsesprogram for de ansatte.

I perioden 22.-25. september 1999 blev der afholdt et symposium i Delhi vedrørende ofre for tortur. Symposiet var arrangeret af IRCT og den nationale menneskerettighedskommission i samarbejde med The Indian Medical Association og The Indian Law Institute²⁸. Delegationen mødtes med medlem af IRCT for Indiens program, *Dr. Jagdish C. Sobti*. Han var optimistisk med hensyn til effekten af arbejdet i centeret, men understregede, at det vil tage tid. Da projektet er i sin spæde start, er det ikke muligt på nuværende tidspunkt at udtale sig om effekten heraf.

8.4.5 Officielle og uofficielle tilbageholdelsessteder

Rajesh Chhabra (Department of Home Affairs & Justice, Punjab) oplyste, at 10.666 personer er tilbageholdt i forskellige fængsler i Punjab. Cirka 3000 (28%) af disse er dømt, mens cirka 7000 personer har en verserende sag, og ikke er blevet løsladt mod kaution. Delegationen fik ikke oplysninger om, hvad de pågældende er tilbageholdt for. Kilden oplyste, at der er cirka 300 politistationer og 37 fængsler i Punjab.

T. S. Cheema, medlem af Punjab State Human Rights Commission, anførte, at kommissionen besøger fængslerne. Forholdene i fængslerne er blevet meget bedre og henviste herved til, at de har fået bedre sanitære forhold, ventilationssystemer, bedre mad, bedre besøgsforhold m.v. Kommissionen påpegede dog, at de skal informere om besøg i forvejen. Cheema oplyste, at der er særlige fængselsafdelinger for unge og særlige afdelinger for kvinder.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at standarden i fængslerne er meget dårlig, og at de indsatte bliver tvunget til at arbejde dag og nat med al slags arbejde, ligesom de kun lige får mad nok til at overleve. Hvis man derimod har penge, kan man købe sig til bedre forhold.

En udenlandsk repræsentation påpegede, at fængslerne er overfyldte, og det medfører vold fangerne imellem og mellem fangerne og fangevogterne.

UNHCR er ikke til stede i selve Punjab. UNHCR oplyste, at fængslerne i og omkring Delhi generelt er meget overfyldte.

---

²⁶ Jaspal Singh, Ravi Nair, G.S Grewal, Dipankar Gupta og flere udenlandske repræsentationer.

²⁷ Delegationen fik på den danske ambassade udleveret et program om menneskerettigheder, som indgår i undervisningen i politiuddannelsen. Ambassaden havde modtaget programmet af Kiran Bedi, der er leder af politiakademiet i Delhi. Det fremgår af programmet, at en række kurser er planlagt i Chandigarh i perioden 2000-2001

²⁸ Målgruppen for symposiet var ansatte inden for sundhedsvæsenet, politi- og retsvæsen, uddannelse og medier. Hovedformålet med symposiet var at reducere forekomsten af tortur i Indien gennem præventivt arbejde og viden, samt styrke rehabiliteringshjælpen for torturofre. Som afslutning på symposiet blev der udfærdiget en "Delhi Declaration" kaldet "Freedom from Torture".

Ajit Singh Bains, Ranjan Lakhanpal, Ravi Nair og Jaspal Singh anførte, at der er uofficielle tilbageholdelsessteder alle steder i Punjab, men kunne ikke sige noget om, hvor disse er, eller hvor mange der er. *Jaspal Singh* og *Ranjan Lakhanpal* tilføjede, at der er nogle særlige politihovedkvarterer og særlige rum på politistationer, som bliver brugt til at torturere personer i.

Ravi Nair anførte, at antallet af uofficielle steder er meget mindre end tidligere, men at de findes. Det er vanskeligt at navngive og placere disse geografisk. Et uofficielt tilbageholdelsessted kan eksempelvis være i en nedlagt skole.

G.S. Grewal, tidligere kammeradvokat, oplyste, at der ikke er nogen uofficielle tilbageholdelsessteder i Punjab i dag. *Grewal* anførte endvidere, at fængslerne generelt er dårlige i Indien, men at fængslerne i Punjab faktisk er nogle af de bedste set i forhold til resten af landet. *Grewal* bemærkede dog, at fængslerne generelt set er meget overfyldte.

Rajvinder Singh Bains fortalte, at pårørende går til high court med henblik på at få oplysninger om deres familiemedlemmer, som de mener er ulovligt tilbageholdt af politiet. Dette er imidlertid meget ressourcekrævende, og det er ofte et spørgsmål om held, hvorvidt det lykkes at finde frem til og få løsladt de pågældende. I nogle tilfælde har de pågældende været tilbageholdt i private boliger på politiets område.

8.4.6 Forekomsten af forsvindinger

Delegationen mødtes med Committee for the Coordination of Disappearances in Punjab (CCDP), *Amrik Singh Muktsar* og *Harshinder Singh*. Mandatet for komitéens arbejde er undersøgelse af forsvindinger i perioden juni 1984–1997, og komitéen tager ikke nye sager op. Komitéen har udgivet en rapport vedrørende forsvindinger i perioden 1984–1997. I rapporten analyseres 838 tilfælde med en angivelse af ofrenes sociale og uddannelsesmæssige baggrund.

*Der var stort set enighed blandt de adspurgte kilder*²⁹ om, at forsvindinger og udenretslige henrettelser næsten ikke forekommer eller forekommer i et lille antal. Dette gælder såvel almindeligt kriminelle som politisk aktive.

Amrik Singh Muktsar og Harshinder Singh, Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab, oplyste, at udenretslige henrettelser ikke længere finder sted i Punjab. Dette skyldes imidlertid ikke en ændret attitude i politiet, men at der ikke er nogen terrorisme tilbage i Punjab. De pågældende vurderede imidlertid, at problemer omkring forsvindinger og udenretslige henrettelser vil dukke op på ny, hvis problematikken fra 1980'erne opstår igen.

Ravi Nair oplyste, at CCDP havde gjort et godt stykke arbejde, og at arbejdet har haft en præventiv effekt på forekomsten af forsvindinger.

S. S. Mann oplyste, at forsvindinger og udenretslige henrettelser ikke er stoppet.

Der henvises endvidere til afsnittet om menneskerettighedskommissionerne.

²⁹ *Ravinder Singh Bains, Ravi Nair, To udenlandske repræsentationer (BRD og UK), Ranjan Lakhanpal*

8.5 Menneskerettighedskommissionerne

The National Human Rights Commission (herefter NHRC) blev etableret i 1993. Det retlige grundlag er "The Protection of Human Rights Act, 1993". (Bilag 4)

Kommissionen er et uafhængigt organ bestående af fem medlemmer: En formand, som skal have været øverste dommer (Chief Justice) i Supreme Court (højesteret), et medlem som er eller har været dommer i Supreme Court, et medlem som er eller har været øverste dommer ved en high court (landsret) og to medlemmer, som udpeges blandt personer med praktisk erfaring fra arbejde med menneskerettigheder.³⁰

Til Kommissionen er knyttet et sekretariat, som ledes af en generalsekretær.

Udover den nationale menneskerettighedskommission er der etableret menneskerettighedskommissioner på delstatsniveau i en række stater, heriblandt i Punjab (Punjab State Human Rights Commission, herefter PHRC). Sammensætningen af medlemmerne svarer til sammensætningen i den nationale kommission blot med den forskel, at formanden skal have været ledende dommer i en high court, en anden dommer skal have været dommer i high court, og at den tredje dommer skal have været dommer ved en distriktsdomstol i den pågældende stat. Kommissionens funktioner svarer tillige til de, der gælder for den nationale kommission.

Kommissionernes opgaver

Kommissionerne skal undersøge overtrædelser af menneskerettigheder enten på begæring af et offer for krænkelse, en person, som repræsenterer den krænkede (advokat) eller af egen drift. Endvidere kan kommissionerne intervenere i retssager med påstande om menneskerettighedsovergreb. Herudover foretager kommissionens medlemmer besøg i detentioner og fængsler. Kommissionerne har også rådgivende funktioner i forhold til regeringen i forbindelse med implementeringen af internationale menneskerettighedsstandarder på det nationale lovgivningsområde. Endelig skal kommissionerne informere og udbrede kendskabet til menneskerettigheder, herunder støtte NGO'er og institutioner, som arbejder med menneskerettigheder.³¹

Kommissionerne kan alene beskæftige sig med menneskerettighedsovergreb begået af offentligt ansatte.³² Endvidere er Kommissionerne kun beføjede til at behandle sager, som er rejst senest et år efter overgrebet har fundet sted.³³

Kommissionernes beføjelser

---

³⁰ Medlemmerne udpeges af præsidenten efter anbefalinger fra en komité bestående af højtstående politikere fra såvel regeringen som oppositionen. Formanden udpeges for en periode af fem år. De øvrige medlemmer udpeges tillige for en periode af fem år med mulighed for forlængelse i yderligere en periode af fem år. For såvel formanden som de øvrige medlemmer gælder en aldersgrænse på 70 år.

³¹ Jf. Protection of Human Rights Act, 1993 12

³² Ibid. 12(a)

³³ Ibid 36(2)

På baggrund af kommissionernes undersøgelser kan kommissionerne:

- anbefale at der sker retsforfølgelse af den offentligt ansatte person, som har foretaget menneskerettighedskrænkelsen
- opfordre til at Supreme Court eller high courts tager de nødvendige retlige skridt
- anbefale at der udbetales kompensation til offeret eller offerets familie

Kommissionerne skal fremsende en kopi af undersøgelsesrapporterne til den aktuelle delstatsregering, som inden en måned skal svare på de anbefalinger Kommissionen har givet. Svaret skal indeholde oplysninger om, hvilke tiltag regeringen vil foretage sig. Undersøgelsesrapporterne skal offentliggøres.

Når det drejer sig om menneskerettighedskrænkelser foretaget af de militære styrker er Kommissionernes beføjelser begrænset til at anmode om en rapport fra Centralregeringen og på baggrund af rapporten enten ikke at foretage sig yderligere eller fremkomme med anbefalinger til regeringen. Centralregeringen skal informere Kommissionerne om, hvilke skridt der er taget inden tre måneder.

Kommissionerne skal fremsende en årlig rapport til centralregeringen og til delstatsregeringerne. Kommissionerne kan endvidere til enhver tid udgive yderligere rapporter om emner, som de finder så vigtige eller af så presserende karakter, at de ikke bør afvente den årlige rapport.

Generalsekretær N. Gopaldaswami, NHRC, oplyste yderligere, at centralregeringen og delstatsregeringerne sørger for, at rapporterne forelægges House of Parliament eller den statslige lovgivende forsamling sammen med et notat om, hvilke tiltag regeringerne har foretaget sig eller agter at foretage sig på baggrund af Kommissionens anbefalinger. Hvis regeringen har valgt ikke at acceptere Kommissionens anbefalinger, skal begrundelsen herfor fremgå af notatet.

Vurdering af kommissionernes arbejde i praksis

Flere af de adspurgte kilder gav udtryk for, at menneskerettighedskommissionerne har haft en vigtig funktion, idet de har sat fokus på spørgsmålet om menneskerettigheder og overholdelsen af disse. *UNHCR* var således af den opfattelse, at *NHRC* fungerer godt. *UNHCR* kontakter eksempelvis *NHRC* i tilfælde hvor asylansøgere, som opholder sig i Indien, oplever menneskerettighedskrænkelser. *UNHCR* anførte imidlertid, at *NHRC* er overbebyrdet med sager, og at sagerne behandles meget forskelligt af de forskellige kommissioner.

N. Gopaldaswami, generalsekretær for NHRC, nævnte, at de fleste sager drejer sig om politivold, og at de mange sager om politivold skyldes den manglende uddannelse af politiet. Politiet i Punjab rekrutteres altid blandt folk fra Punjab, og man vil ikke ansætte politi fra andre delstater. *NHRC* har dets eget undersøgelsesteam, men Central Bureau of Investigations (*CBI*) foretager også undersøgelser for *NHRC*.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, var meget kritisk over for *NHRC*'s rolle i forhold til Punjab, og sagde at det er spild af tid at henvende sig til *NHRC*. *NHRC*

kan ikke rejse anklager over for militærfolk uden regeringens tilladelse. Dette skyldes "The Armed Forces Special Powers Act", som oplister de situationer, hvor der må udøves særlige magtbeføjelser (se afsnit om særlovgivningen under retssystemet). Det betyder ifølge Ravi Nair i realiteten, at der ikke rejses anklager mod militærfolk. Ravi Nair mener ikke, at der eksisterer en reel mulighed for at modtage kompensation for menneskerettighedsovergreb. Ravi Nair beklagede, at NHRC ikke er en egentlig anklagemyndighed. Ravi Nair satte endvidere spørgsmålstegn ved rekrutteringen af kommissionens medlemmer, idet det er en meget begrænset gruppe af folk, der kan udpeges til at sidde i den. Samtidig udtalte han, at institutionen generelt nyder stor respekt, og at dens profil styrkes via dens aktiviteter.

Tidligere kammeradvokat G.S Grewal fandt ikke, at NHRC havde været i stand til at udrette meget. NHRC fæster alene lid til politiets undersøgelser. Politiet bliver ansat til at foretage undersøgelserne, og NHRC har ifølge Grewal opgivet at foretage egne undersøgelser.

Menneskerettighedsadvokaten Ashok Agrawal mente, at lovgivningen, som kommissionens arbejde baseres på, bør ændres. Han pegede på det problematiske i, at kommissionen kun kan komme med anbefalinger, og at denne er sammensat af afgående high court dommere, som ikke har den rette forståelse for opgaven. Endvidere kritiserede han, at den kun kan ledes af en tidligere ledende dommer, da det begrænser udvalget af formænd. Derudover udtalte han, at der er tale om en meget bureaukratisk institution.

Ashok Agrawal påpegede endvidere, at NHRC ikke er tilstrækkelig uafhængig og nævnte i den forbindelse, at undersøgelsesteamet består af politifolk, og at blandt andet lederen af undersøgelsesteamet har en række anklager mod sig fra tiden hos politiet.

Menneskerettighedsadvokaten Ranjan Lakhanpal fremhævede ligeledes det problematiske i, at NHRC kun kan komme med anbefalinger. Lakhanpal nævnte, at der kun er blevet givet kompensation i få af de sager, hvor politiet har foretaget overgreb på anholdte. Kompensationen er imidlertid ikke blevet givet efter en retssag, hvor den anklagede er blevet dømt. Lakhanpal mente, at Kommissionen har haft en psykologisk effekt, men at der ikke er fulgt tilstrækkelig op på Kommissionens anbefalinger.

Dr. Vineeta Gupta beklagede ordningen med de uofficielle kompensationer, og kaldte i den forbindelse NHRC for "et sofistikeret redskab for bestikkelse". Hun fandt det således utilfredsstillende, at den kompensation, der ydes, ikke kommer fra den anklagede men fra politiet og dermed fra det offentlige. Vineeta Gupta var kritisk over for institutionen, idet hun ikke fandt NHRC effektiv, hun påpegede endvidere, at Kommissionens anbefalinger ikke bliver fulgt. Hun havde kun kendskab til, at der var der blevet ydet egentlig kompensation i to tilfælde.

Pensioneret dommer Ajit Singh påpegede, at det er et problem, at det er politifolk som foretager undersøgelser for NHRC. Endvidere fandt han det kritisabelt, at kommissionen alene kan behandle sager, som er under et år gamle, og at der ikke kan foretages uanmeldte besøg på politistationer, i fængsler og lignende steder. Ajit Singh fremhævede dog kommissionens vigtige funktion som vagthund.

Dommer T.S Cheema fra Punjab State Human Rights Commission oplyste, at undersøgelsesgrupperne består af politifolk, som er ansat i en begrænset periode hos PHRC. Central Bureau of Investigation (CBI) bruges ikke til undersøgelserne, da det tager for lang tid. Undersøgelsesgrupperne foretager såkaldt fact-finding. På baggrund af disse fact-findings udsteder PHCR anbefalinger, hvorefter politiet på den omhandlede politistation selv skal undersøge sagen nærmere. Hvis kommissionen ikke er tilfreds med undersøgelserne, kan den anmode om yderligere undersøgelser. Cheema understregede, at politiet har utrolig stor magt, og at folk derfor er bange for at rejse en sag mod politiet hos PHCR. De frygter repressalier fra de politifolk, som er ansat til at undersøge sagerne.

Ifølge Cheema bliver politifolk aldrig fængslet. De bliver enten løsladt mod kaution eller manipulerer med læger eller politifolk.

Han oplyste yderligere, at der i 1999 havde været mere end 2000 sager i HRC i Punjab. Over halvdelen af sagerne drejede sig om klager over tortur i politiets varetægt. Cirka 12 sager vedrørte dødsfald i politiets varetægt. HRC i Punjab modtager cirka 10-15 sager om dagen. Cheema oplyste, at staten hidtil har fulgt PHRCs anbefalinger.

Man kan frit vælge om en sag skal rejses ved NHRC eller ved PHRC i delstaten. Kommissionerne kan også tage sager op af egen drift. I HRC arbejder hvert kommissionsmedlem med egne sager. Afhængig af sagens karakter forelægges sagen for formanden eller for hele kommissionen. Sager vedrørende hæren eller paramilitære grupper anlægges altid ved NHRC.

En udenlansk repræsentation fandt, at PHRC er en af de mere aktive menneskerettigheds-kommissioner, og at den udfører et godt stykke arbejde. Formanden er meget aktiv, og kommissionen udfylder en vigtig rolle.

Menneskerettighedsadvokat Rajvinder Singh Bains udtalte, at de politifolk, som er ansat af PHRC, generelt er til at stole på, ligesom Bains har tillid til kommissionens medlemmer. Singh Bains fremhævede, at der ikke er formalitetskrav, og at det derfor ikke er nødvendigt med en advokat. Endvidere påpegede han, at kommissionen var til gavn for de mindre bemidlede, da det er gratis at anlægge en sag ved kommissionen. Kommissionen har haft en politisk effekt alene ved dens tilstedeværelse. Singh Bains finder, at HRC kan arbejde meget effektivt, når det drejer sig om små sager. I afgørende sager af politisk karakter, er institutionen derimod ineffektiv. Fra 1997 til i dag har R. Singh Bains rejst 50 sager hos PHRC.

Sagen om de ulovlige ligbrændinger

I januar 1995 offentliggjorde the Human Rights Wing of the Shiromani Akali Dal (et politisk parti)³⁴ resultatet af en omfattende undersøgelse, som var foretaget af illegale ligbrændinger udført af politiet i årene 1983/84-1994. Undersøgelsen viste, at adskillige hundrede lig fra Amritsar

---

³⁴ Folkene bag undersøgelsen har senere dannet organisationen Human Rights & Democracy Forum, hvis formand er Jaspal Singh Dhillon.

distriktet var blevet kremeret af politiet. I mange af sagerne hævdedes det, at der var beviser for, at ligene var personer, som var "forsvundet" (henrettet) efter at have været tilbageholdt af politiet.³⁵ Human Rights Wing anmodede efterfølgende High Court i Punjab om at foretage yderligere undersøgelser, men blev afvist. I april 1995 forsøgte "the Committee for Information and Initiative on Punjab" (CIIP), som er en menneskerettighedsorganisation i Delhi, at få Supreme Court til at undersøge sagen. Supreme Court gav derefter ordre til the Central Bureau of Investigation (CBI) om at efterforske sagerne. I december 1996 havde CBI således taget initiativ til undersøgelse af i alt 2097 lig og identificeret 585 af dem. Under henvisning til, at CBIs undersøgelser tydede på omfattende brud på menneskerettighederne, anmodede Supreme Court i december 1996 NHRC om at undersøge sagen nærmere.

Denne ordre fra Supreme Court til NHRC har siden givet anledning til en del debat om blandt andet NHRCs mandat.³⁶

NHCR erklærede i januar 1999, at den ville begrænse undersøgelserne til de ulovlige ligbrændinger, der havde fundet sted i distrikterne Amritsar, Tarn Taran og Majitha. CIIP og mange andre menneskerettighedsforkæmpere var fortørnede over denne begrænsning i undersøgelserne og har siden forgæves forsøgt at få ændret afgørelsen.³⁷

I januar 1999 opfordrede NHRC, ved en offentligt bekendtgørelse i nogle aviser, familiemedlemmer til de kremerede personer til at henvende sig med deres krav på kompensation. Den 10. marts 1999 blev fastsat som sidste frist for henvendelse. I juni 1999 forlød det, at NHRC, på baggrund af den offentlige bekendtgørelse, kun havde modtaget 80 henvendelser med krav om kompensation.

N. Gopalswami, NHRC, bemærkede, at NHRC alene har modtaget henvendelser fra pårørende i 80 sager vedrørende de ulovlige kremeringer. Han oplyste tillige, at mange advokater har argumenteret for, at kremeringssagerne skulle omfatte alle områder i Punjab, hvilket har ført til omfattende polemik. NHRC vil tage skridt til, at der foretages undersøgelser i de 80 sager. På baggrund af disse undersøgelser vil NHRC udstede en række anbefalinger til delstatsregeringerne med henblik på at yde kompensation til de efterladte. Gopalswami nævnte, at nogle personer har valgt at rejse sagerne ved high courts, da kompensationsniveauet dér er højere.

Tidligere kammeradvokat G. S. Grewal udtalte, at det er svært at føre bevis i kremeringssagerne, da sagerne er svære at undersøge, fordi de går 10 år tilbage.

8.6 Religionsfrihed

Indien er en sekulær/verdslig stat i hvilken religionsfriheden er garanteret i forfatningen. Der er mange religioner og stor varietet i religiøse sekter og undergrupper i landet. Hinduismen er den dominerende religion, idet cirka 82% af Indiens befolkning er hinduer. Sikherne udgør som tidligere nævnt 2% af Indiens befolkning, men i Punjab udgør de majoriteten.

---

³⁵ *A vital opportunity to end impunity in Punjab*, Amnesty International, India, August 1999.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.

Ifølge flere kilder (*Herkawaljit Singh, Grewal, Navkiran Singh og Jaspal Singh Dhillon*) er der ingen restriktioner forbundet med udøvelse af sikhisme i Punjab eller andre steder i Indien.

Advokat Navkiran Singh oplyste, at sikh-templerne ikke generelt overvåges med undtagelse af Det Gyldne Tempel i Amritsar. Myndighederne vil ikke gribe ind over for indholdet af ceremonier/ taler, der fremføres i Det Gyldne Tempel, men vil holde øje med hvem der besøger templet, hvem der opholder sig i templet og hvilke aktiviteter, der er i gang.

Ifølge *Amrith Singh og Harinder Singh, Coordination Committee for Disappearances in Punjab (CCDP)* er de fleste sikh-templer i dag infiltreret af politiets agenter, som betales for at holde øje med templerne. Specielt i forhold til Det Gyldne Tempel i Amritsar er der folk, der regelmæssigt rapporterer til politiet om aktiviteterne i templet. CCDP påpegede, at en sikh, der lader sig døbe, er i en særlig risikogrube i forhold til politiet, og at 80-90% af de militante sikher var døbte sikhere. I dag er der ifølge CCDP højst 5-10% af sikherne, der lader sig døbe, og det er især sikher, der tilhører de lavere sociale lag. Der er ikke nogen speciel tradition for at lade sig døbe og heller ikke en bestemt alder for dåb blandt sikherne – det sker ifølge CCDP når vedkommende "er parat". Efter dåben forpligter sikherne sig til at følge en streng moral – de må bl.a. ikke ryge og indtage alkohol – og de skal bære de 5 K'er.

CCDP oplyste endvidere, at der er stor forskel på, hvordan andre befolkningsgrupper ser på sikherne. Hvis en sikh f.eks. offentligt går imod rygning, vil vedkommende blive stemplet som fundamentalist. Ligeledes vil en sikh-advokat, der optræder i retten med et løsthængende skæg, blive opfattet anderledes af dommerne end en sikh, der har bundet skægget op eller evt. har barberet sig.

Jaspal Singh Dhillon, Human Rights and Democracy Forum, oplyste, at det siden 1992 har været en pligt for dem, der administrerer sikh-templerne, at udlevere lister over overnattende gæster til politiet. Ligeledes har sikh-templerne pligt til at forsyne politiet med lister over de sikher, der lader sig døbe. Hvad angår udøvelse af sikh-ritualer i øvrigt, er der ifølge Dhillon ingen restriktioner forbundet hermed, men en sikh vil f.eks. ved fængsling blive tvunget til at aflevere "de 5 K'er". De vil dog ikke blive tvunget til at barbere sig eller lade sig klippe.

Dhillon udtrykte endvidere bekymring over, at den fundamentalistiske hindu-organisation RSS (*Rashtgriya Swayamsevak Sangh*)³⁸ er meget aktiv i Punjab i dag. Ifølge Dhillon er der registreret aktiviteter for gruppen i 8000 ud af Punjab's 12.500 landsbyer. RSS folk opsøger sikh-templerne, og afholder hindu-ceremonier under påskud af, at sikhisme er en del af hinduismen. Dhillon oplyste, at RSS-gruppen har skabt mange problemer for sikherne i forbindelse med fejringen af 300-året for

³⁸ RSS, der er grundlagt i 1925, er en vidt udbredt fundamentalistisk hindu-organisation, som blev forbudt i 1992 i forbindelse med ødelæggelsen af moskéen i Ayodhya. Forbuddet blev suspenderet i maj 1993 af Allahabad High Court og endelig løftet i juni 1993 af "the Unlawful Activities Tribunal". Ifølge flere kilder (ref. India Country Assessment, CIPU, Home Office, UK, September 1999, p.53) udøver RSS i dag et betydeligt tryk på BJP regeringen, som den siges at være tæt forbundet med. Generelt er bevægelsen mod reformer og modernisering såsom handelsliberalisering, urbanisering og import af udenlandsk teknologi. Der er også rapporteret om, at RSS kræver kontrol i de delstater, hvor BJP er ved magten, enten alene eller i koalition med andre.

Khalsaens fødsel fra april 1999 til april i år. Han henviste endvidere til en konkret begivenhed i Patiala i februar i år, hvor RSS-gruppen havde afbrændt en statue af Bhindranwale - fire dage efter at sikkerne havde haft en ceremoni for at fejre Bhindranwales fødselsdag.

Flere andre kilder (*UNHCR, S.S. Mann, CCDP*) gav ligeledes udtryk for deres bekymring over RSS og den stigende fundamentalistiske højredrejning i det indiske samfund. Kilderne var nervøse for, hvilke konsekvenser RSS-bevægelsens indflydelse kan have for de religiøse mindretal i et fremtidigt Indien.

8.7 Bevægelsesfrihed

I henhold til artikel 19 i den indiske forfatning er der fri bevægelighed i Indien. Alle de adspurgte kilder³⁹ oplyste, at der er fri bevægelighed i Indien, og at der ikke er nogen restriktioner i adgangen til at flytte fra en stat til en anden. Der er heller ingen regler om, at de pågældende skal lade sig registrere i forbindelse med en flytning fra en stat til en anden.

Det blev imidlertid fremhævet af *menneskerettighedsadvokat Ashok Agrwa!*, *Prof. Dipankar Gupta* og tidligere kammeradvokat *G.S. Grewal* at det praktisk er vanskeligt at flytte medmindre den pågældende har økonomiske midler. Der er stor arbejdsløshed i Indien, og staten yder ikke støtte til for eksempel bolig.

8.7.1 Muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien

I forbindelse med spørgsmålet om bevægelsesfrihed rejste delegationen tillige spørgsmålet om muligheden for at søge beskyttelse i andre dele af Indien.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, mente, at en højt profileret person ikke vil kunne tage til andre dele af Indien uden at blive eftersøgt, men at dette er muligt for en lavt profileret person. Hvis man først en gang er på en liste over eftersøgte personer, så forbliver man der. Hvis man virkelig er eftersøgt kan man ifølge Nair ikke benytte et internt flugtalernativ. Nair uddybede, at der er tale om en såkaldt "højt profileret", hvis man er en nøgleperson inden for pengeindsamling eller opbygger infrastrukturen i en bevægelse. Det afgørende er, hvor vigtig en rolle den pågældende har i konflikten. *Menneskerettighedsadvokaterne Ashok Agrawal og Rajvinder Singh Bains* oplyste, at politiet tidligere ville tage til andre stater og finde en eftersøgt, men at det ikke forekommer så meget i dag.

Ranjan Lakhanpal og Jaspal Singh Dhillon anførte, at der ikke er mulighed for at tage til andre dele i Indien og søge beskyttelse der, idet politiet fra Punjab vil tage dertil og finde den pågældende. *Jaspal Singh Dhillon* tilføjede, at politiets rapporteringssystem er effektivt, og selv om der ikke er pligt til at lade sig registrere, vil politiet overvåge tilflyttere.

De udenlandske repræsentationer oplyste, at der ikke er grund til at tro, at en person, som har eller har haft problemer i Punjab, ikke vil kunne tage ophold i andre dele af Indien. En af repræsentationerne henviste herved til, at der ikke er nogen kontrol hermed, ligesom en

---

³⁹ Udenlandske repræsentationer og flere menneskerettighedsadvokater, Ravi Nair, Agrwal og tidligere kammeradvokat G.S. Grewal

repræsentation henviste til, at myndighederne i Delhi ikke får besked om eftersøgte i Punjab. Det blev understreget, at der er tale om en ændret situation, og at dette ikke var muligt tidligere.

En af de udenlandske repræsentationer oplyste endvidere, at tidligere terrorister – såkaldte "hard-core" - der har været fængslet i Indien eller i udlandet, nu er vendt tilbage til et normalt liv i Indien, også i Punjab.

Prof. Dipankar Gupta vurderede, at en person kan tage ophold i andre dele af Indien og være i sikkerhed, medmindre der er tale om en politisk forfulgt.

Flere kilder (Ashok Agrwal, Prof. Dipankar Gupta, G.S. Grewal) fandt, at det ikke er praktisk muligt at tage ophold i andre dele af landet, medmindre den pågældende har de økonomiske ressourcer til det. Der er således ikke mulighed for at få støtte af staten til bolig og lignende, og der er meget stor arbejdsløshed i Indien.

En udenlandsk repræsentation og tidligere militærmand K.S. Gill oplyste, at sikkerne er meget organiserede og hjælpsomme over for hinanden.

9. Pasudstedelse og ud- og indrejseforhold

Pasloven fra 1967 er fortsat gældende i Indien. *Gurjeet Singh* (Udenrigsministeriet) oplyste, at der siden 1967 er foretaget forskellige ændringer og tilføjelser til loven.

Gurjeet Singh anførte, at myndighederne også er ved at ændre proceduren for udfærdigelse af pas, således at pas i fremtiden vil blive udstedt maskinelt, ligesom fotos i fremtiden vil blive scannet ind i passet. Singh oplyste endvidere, at udstedelse af pas er blevet lettere, og at systemet er blevet mere ensrettet og gennemsigtigt. Kriminelle kan fortsat have problemer med at få udstedt et pas. Det lokale politi vil således forinden pasudstedelsen blive bedt om at undersøge den pågældendes forhold, herunder undersøge om der verserer en sag mod den pågældende, hvor den pågældende har været de sidste par år, hvor den pågældende bor, hvilket arbejde vedkommende har og lignende. Dette gælder alle personer, der søger om udstedelse af pas, og der er tale om en meget grundig kontrol.

Gurjeet Singh oplyste, at ansøgning om pas kan indgives ved personlig henvendelse, ved en trediemand, der er bemyndiget hertil eller sendes med post⁴⁰. Den pasudstedende myndighed sender herefter ansøgningen vedlagt forskellige dokumenter til det lokale politi til verifikation. Passet kan afhentes personligt, af en trediemand, der har bemyndigelse dertil, eller kan sendes til ansøgeren med kurer⁴¹.

Efter artikel 6 i Pasloven kan myndighederne give afslag på udstedelse af pas til en ansøger, hvis der er sandsynlighed for, at personen vil involvere sig i aktiviteter, der er skadelige for Indiens suverænitet og integritet. Gurjeet Singh oplyste, at der er tale om en helt almindelig bestemmelse, og at de fleste lande har en lignende bestemmelse. Bestemmelsen giver hjemmel til, at de pasudstedende myndigheder kan give afslag på udstedelse af pas, hvis politiet efter sin undersøgelse af ansøgerens forhold finder, at der ikke bør udstedes et pas. Gurjeet Singh kunne ikke oplyse nærmere om, hvem bestemmelsen har været anvendt over for.

---

⁴⁰ Ansøgning om pas indgives på en særlig formular og personer med bopæl i Punjab kan indgive ansøgningen i enten Chandigarh eller Jalandhar. Sammen med indgivelse af ansøgningen skal der vedlægges seks fotos i sort/hvid. To fotos skal indsættes i ansøgningen uden den pågældendes underskrift, mens fire fotos skal underskrives på en sådan måde, at halvdelen af underskriften er på fotoet, og halvdelen af underskriften er på ansøgningsformularen. Endvidere skal ansøgningen vedlægges en række dokumenter. Der er krav om at vedlægge attesterede kopier, men originale dokumenter bør også vedlægges med henblik på verifikation. En fotokopi af ansøgerens rationeringskort eller lignende dokumenter, bevis for fødselsdato, skal endvidere vedlægges. Hvis ansøgeren ikke har haft fast bopæl inden for det sidste år, skal ansøgeren udfylde særlige blanketter vedrørende seneste bopælsadresser. Der henvises til Passport Information Booklet, bilag 6.

⁴¹ Det tager som udgangspunkt 35 dage at få udstedt et pas, men i hastende tilfælde kan pas udstedes samme dag, som ansøgningen indgives. Der skal i givet fald være tale om helt særlige grunde, herunder eksempelvis helbredsmæssige forhold, deltagelse i begravelse, arbejdsforhold og lignende. Prisen for udstedelse af et almindeligt pas er 300 rs. (cirka 60 d.kr.), og i hastesager er prisen 1500 rps. (cirka 350 d.kr.).

Det var ikke kildens indtryk, at der gives specielt mange afslag til personer fra Punjab. Det blev oplyst, at Punjab er en af de stater med det højeste antal pasansøgninger i Indien.

Hvis en person mister sit pas i udlandet og skal have udstedt et nyt, kan ansøgningen indgives til ambassaden i det pågældende land. Ambassaden vil herefter sende ansøgningen til det lokale politi i Indien, der undersøger, om den pågældende er berettiget til at få udstedt et pas.

9.1 Falske pas og andre dokumenter

Gurjeet Singh anførte, at det ikke kan udelukkes, at en eftersøgt kan få udstedt et pas mod betaling af bestikkelse. Singh kunne dog ikke sige noget om, hvad omfanget heraf i givet fald er. Det blev oplyst, at udstedelse af pas under falske forudsætninger straffes med en bøde på 6000 rps. (cirka 1200 d.kr.) og seks måneders fængsel.

De øvrige adspurgte kilder (de udenlandske repræsentationer, Ravi Naur, Rajvinder Singh Bains og Grewal) oplyste, at det er meget let at skaffe falske dokumenter i hele Indien. Dette gælder både pas, fødselsattester, attester vedrørende uddannelse og karriere, vielsesattester og ID-kort. Det gælder endvidere arrestordrer og såkaldte F.I.R.- rapporter (First Information Report). To udenlandske repræsentationer oplyste, at det tilsyneladende ikke er særlig dyrt at skaffe falske dokumenter, selv om pas nok vil være lidt dyrere end andre dokumenter. En af de udenlandske repræsentationer oplyste endvidere, at det også er muligt at skaffe falske breve fra advokater.

To af de udenlandske repræsentationer oplyste, at det er meget almindeligt med stavefejl i ægte dokumenter. Dokumenter, som umiddelbart fremstår som værende falske på grund af stavefejl eller lignende, kan derfor ofte være ægte. En af kilderne oplyste supplerende, at mange pas er ægte, men at det ikke er muligt at sige, om dataene er korrekte. Pas kan således tænkes at være udstedt på baggrund af oplysninger, som forældrene mundtligt giver om fødselsdata og navn. Som eksempel nævnte en udenlandsk repræsentation endvidere, at de har set vielsesattester, hvor den viede person var 17-18 år, selv om man skal være 19 år for at blive gift i henhold til loven. Personer ses også ifølge en af repræsentationerne at være indehavere af flere pas eller kørekort, og der er ikke noget system, der kan sikre mod udstedelse af flere dokumenter til den samme person⁴².

En tredje udenlandsk repræsentation oplyste, at det er meget almindeligt, at inderne ikke har en fødselsattest. Tidligere var der ikke noget krav om, at der skulle udstedes en fødselsattest, og det var således op til de pågældende selv at sørge for udstedelsen. Der er derfor mange, der først får udstedt en fødselsattest umiddelbart inden udstedelsen af pas. I dag er der krav om, at fødsler skal registreres, men bøden for manglende registrering er lille. *En anden udenlandsk repræsentation* oplyste, at de fleste indere har et identitetspapir af en eller anden karakter. Man kan imidlertid selv vælge, om man ønsker at få et dokument udstedt, og manglende vielsesattest behøver således ikke

⁴² Der var blandt de udenlandske repræsentationer ikke enighed om, hvor lang sagsbehandlingstiden er for verifikation af dokumenter. En kilde oplyste, at det kunne tage mellem 18 måneder og to år, mens en anden kilde oplyste, at det tager omkring to-tre måneder.

at betyde, at der ikke er indgået et ægteskab. Kilden mente, at særligt kørekort var vanskelige at forfalske.

9.2 Udrejsekontrollen

Immigration Service, der henhører under Indenrigsministeriet, har ansvaret for kontrollen med udreisende. Det blev oplyst af *de udenlandske repræsentationer*, at eftersøgte også kan udrejse af Indien, enten med falske eller ægte pas, eventuel kombineret med betaling af bestikkelse. To af de udenlandske repræsentationer oplyste, at der ikke er nogen garanti for, at myndighederne i Delhi har oplysninger om eftersøgte fra Punjab.

UNHCR oplyste, at indere, som udrejser ulovligt,⁴³ kan retsforfølges. Den maximale straf ifølge pasloven er to års fængsel eller en bøde på maksimalt 5000 rps. (svarende til cirka 800 kr.).

Ravi Nair, direktør for SAHRDC, oplyste, at myndighederne i Indien har oplysninger om eftersøgte, hvis der er tale om såkaldte højt profilerede. Samme kilde mente også, at eftersøgte ikke vil være i stand til at få udstedt et ægte pas. *Navkiran Singh* oplyste, at myndighederne har lister over eftersøgte, og at listen checkes ved såvel ind- som udrejse. Det er imidlertid muligt at udrejse mod betaling af bestikkelse. To kilder (en udenlandsk repræsentation og Navkiran Singh) oplyste, at det er let at udrejse via Pakistan og Nepal⁴⁴.

9.3 Rejserute

De udenlandske repræsentationer blev spurgt om deres erfaringer med asylansøgerees rejserute. Der er imidlertid ikke noget præcist billede af, hvilke rejseruter asylansøgerne vælger. Dette skyldes blandt andet, at asylansøgere ofte henvender sig til myndighederne efter indreisen, og at mange har destrueret deres rejsedokumenter. *En udenlandsk repræsentation og menneskerettighedsadvokat Navkiran Singh* oplyste, at en del tager over grænsen til Nepal, Pakistan, Bhutan, ligesom udrejse sker via de internationale lufthavne i Indien. En udenlandsk repræsentation oplyste, at mange tilsyneladende udrejser via Moskva, hvortil de har skaffet visum. De canadiske myndigheder oplyste, at rejsen til Canada ofte sker via europæiske lufthavne.

9.4 Indrejsekontrollen

UNHCR oplyste, at ud fra deres generelle informationer om indere, som vender tilbage efter at have modtaget afslag på asyl i udlandet, udsættes tilbagevendte ikke for problemer, hvis de vender tilbage med gyldige rejsedokumenter og deres udrejse også foregik med gyldige rejsedokumenter.

---

⁴³ (The Passport Act, 1967, art. 12 og Passports (Entry into India) Rules, 1950)

⁴⁴ I forbindelse med delegationens ind- og udrejse i Delhi lufthavn kunne det konstateres, at såvel indreisen som udreisen bliver registreret på computer. På forespørgsel i lufthavnen til en ansat i Immigration Service blev det oplyst, at såvel udenlandske som indiske statsborgere registreres på computer ved ind- og udreisen.

De som ikke har fulgt de indiske love for ud-og indrejse i Indien⁴⁵ kan retsforfølges. Den maximale straf ifølge pasloven er to års fængsel eller en bøde på maksimalt 5000 rps. (svarende til cirka 800 kr.).

Ifølge UNHCR kan afviste indiske asylansøgere, som genindrejser i Indien med midlertidige rejsedokumenter, indrejse uden problemer som sådan, men hvis de indrejser efter deres pas er udløbet, vil de dog blive afhørt om årsagen til, at deres pas er udløbet. Disse indrejsende bliver kort afhørt og kan derefter forlade lufthavnen. Hvis det faktum, at den tilbagevendte har søgt om flygtningestatus/asyl i udlandet, ikke er kommet til de indiske immigrationsmyndigheders kendskab, vil det ikke tiltrække nogen speciel opmærksomhed andet end retsforfølgelse for brud på pasloven.

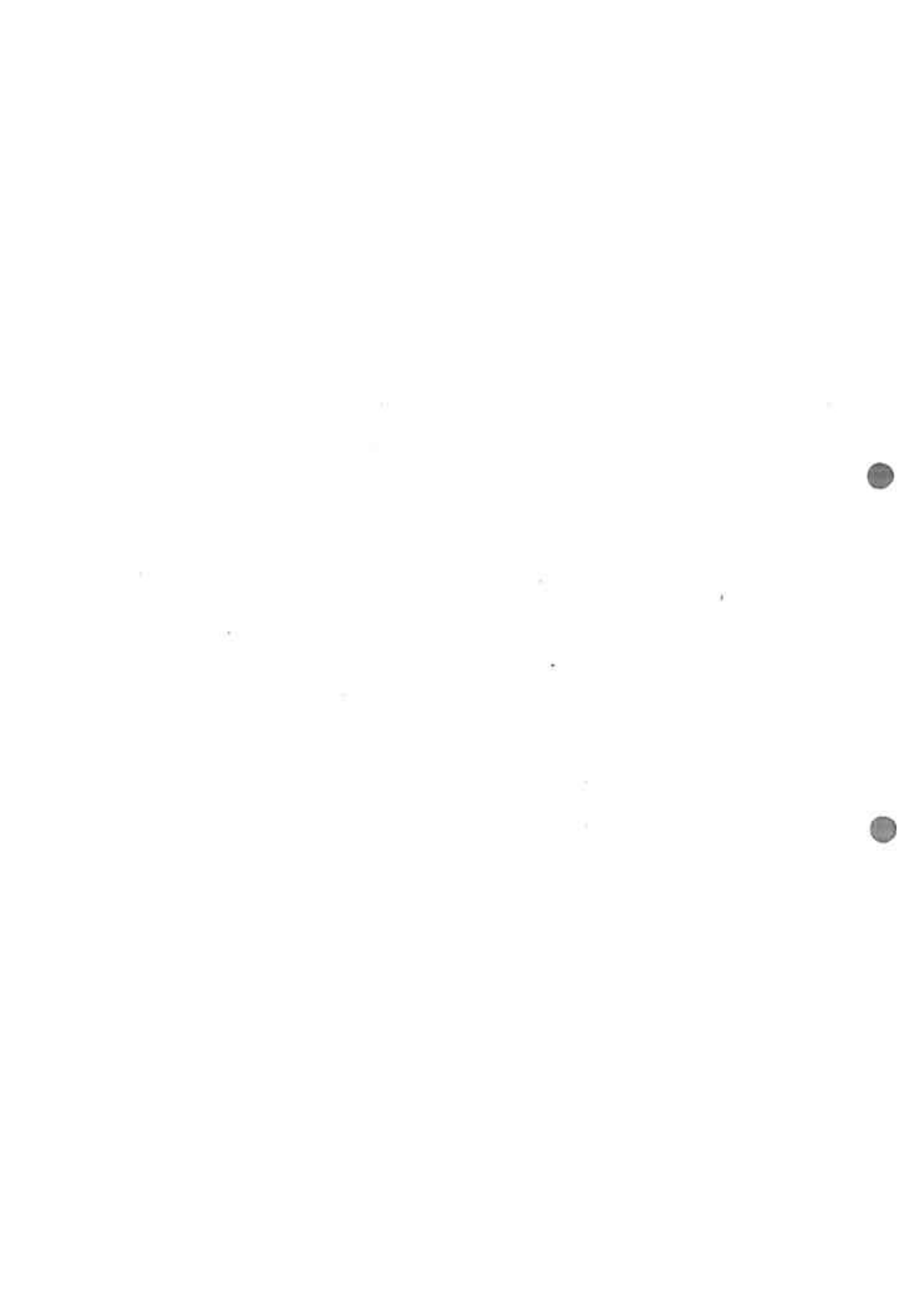
Endvidere oplyste UNHCR, at i tilfælde hvor de indiske myndigheder får kendskab til, at den tilbagevendte har fået afslag på asyl, er det sandsynligt, at immigrationsmyndighederne foretager afhøring, kortvarig tilbageholdelse (med henblik på afhøring) og løsladelse, med mindre den indrejsende vækker mistanke blandt de indiske immigrationsmyndigheder ved sin opførsel eller er eftersøgt af de indiske sikkerhedsmyndigheder. Sådanne personer vil blive grundigt afhørt og i tilfælde, hvor det drejer sig om eftersøgte, vil de pågældende blive overgivet til de relevante sikkerhedsfolk. Ifølge UNHCR's informationer har sådanne afhøringer i internationale lufthavne ikke ført til brug af vold. Man kan dog ikke sige med sikkerhed, hvad der eventuelt sker med de indrejsende, som er eftersøgt af andre sikkerhedsmyndigheder og bliver overgivet til dem. Strengt taget skulle de stilles for en dommer inden for 24 timer. De juridiske rettigheder overholdes imidlertid ikke altid, f.eks. finder tortur sted, ligesom andre brud på menneskerettighederne så som mangel på lægelig behandling under tilbageholdelse o.lign. også finder sted.

Det vil dog ikke blive anset for at være en lovovertrædelse at have søgt asyl i et andet land, med mindre den pågældende har forbindelser til en terrorist gruppe eller en separatist bevægelse og kan sættes i forbindelse med aktiviteter, som er til skade for Indiens suverænitet, integritet eller sikkerhed eller aktiviteter som på en skadelig måde vil få indflydelse på Indiens forhold til andre lande.

For indiske asylansøgere, som allerede er eftersøgt af de indiske myndigheder for tidligere lovbrud så som angivelig involvering i terrorist grupper, vil indrejse i Indien helt sikkert medføre retsforfølgelse uanset hvor den indiske statsborger lander eller tager hen. Det indiske system er ifølge UNHCR effektivt i forhold til at spore folk, der stikker af fra retsforfølgelse, selvom systemet ikke er fuldt ud computeriseret. Det vil derfor helt bero på den indiske statsborgers held, hvis det lykkes den pågældende at slippe udenom de administrative myndigheder ved indrejsen og leve i skjul et andet sted i Indien. Tidligere tilfælde med korrupsion i lufthavnen er ifølge UNHCR ikke relevant i denne forbindelse, idet myndighederne har lanceret en massiv kampagne mod korrupte embedsmænd, specielt i de internationale lufthavne.

---

⁴⁵ (The Passport Act, 1967 og Passports (Entry into India) Rules, 1950)

En udenlandsk repræsentation anførte, at tilbagesendte eventuelt kan risikere at blive tilbageholdt, med henblik på at få penge fra den pågældende.

En anden udenlandsk repræsentation oplyste, at der er mere opmærksomhed omkring tilbagesendte, hvis de pågældende bliver eskorteret af myndigheder. Repræsentationen har ikke nogen oplysninger om, hvorvidt tilbagesendte får problemer ved indrejsen. Repræsentationen er ikke involveret i tilbagesendelsessager.

Ravi Nair, direktør for South Asia Human Rights Documentation Centre, oplyste, at situationen er forskellig fra sag til sag. Hvis den pågældende er på politiets liste over eftersøgte personer, vil vedkommende være i vanskeligheder og blive udsat for en ikke særlig god behandling. Hvis den pågældende derimod ikke er en eftersøgt person, vil vedkommende sandsynligvis blive nødt til at betale bestikkelse. Hvis personen ikke betaler bestikkelse, kan det ikke udelukkes at vedkommende vil blive udsat for en hårdhændet behandling af politiet. Personen kan også risikere at blive tilbageholdt i mindst 48 timer, indtil det er undersøgt, om pågældende er eftersøgt af politiet.

Menneskerettighedsadvokat Ranjan Lakhanpal oplyste, at tilbagesendte vil blive afhørt i lufthavnen og udsat for tortur, idet alle tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige. Lakhanpal oplyste, at han har kendskab til en sag vedrørende en person, der blev tilbagesendt fra USA for to år siden. Den pågældende blev løsladt efter to måneder. *Baljit Kaur (Movement Against State Repression)* anførte ligeledes, at tilbagesendte vil blive betragtet som mistænkelige, anholdt og udsat for tortur. *Et andet medlem af bevægelsen (MASR), Inderjit Singh Jaijee*, tilføjede, at personer som bliver sendt tilbage til Indien som afviste asylansøgere automatisk vil blive afhørt, og at afhøring ifølge Jaijee indebærer tortur. Jaijee oplyste, at afhøringerne ikke foregår i lufthavnen, men at personerne bliver taget med på politistationen.

Menneskerettighedsaktivist Jaspal Singh Dhillon oplyste, at personer, der har været aktive i udlandet, kan få problemer, hvis de vender tilbage. Hvis tilbagevendte får mulighed for at kontakte deres advokater, er der bedre chancer for, at der ikke sker noget alvorligt.

10. Konsulterede personer, myndigheder og organisationer

Udenlandske Repræsentationer:

Den danske Ambassade i Delhi, Ambassadør Fr. Birgit Storgaard Madsen og attaché Hr. Jannich Sloth

Canadian High Commission, First Secretary Mr. John R. Butt

Den tyske Ambassade, Political Counsellor, Head of Protocol Dr. Michael Freudenberg, Third Secretary Mr. Michael Dumke

The British High Commission, First Secretary (political) Mr. Adam Noble, First Secretary Mr. Chris Dix og Political Adviser Mr. Kamaljeet Rattan

Internationale organisationer:

UNHCR i Delhi, Chief of Mission Mr. Augustine P. Mahiga.

ICRC i Delhi, Deputy Regional Delegate Mr. Frank Kuenzi

Internationalt Rehabiliteringscenter for Torturofre (IRCT), Medlem og Koordinator for program i Indien, Mr. Dr. Jagish C. Sopbti.

Indiske myndigheder

Principal Secretary to Government of Punjab, Dept. Of Home Affairs & Justice, Mr. Rajesh Chhabra

Punjab Politi, Inspector General of Police, Mr. M.P.S. Aulakh, Deputy Inspector Gen. of Police, Int. Mr. R.P. Singh

En højtstående embedsmand, der ønskede at være anonym

State Human Rights Commission of Punjab, Commissioner Mr. T. S. Cheema

National Human Rights Commission, Delhi, General Secretary Mr. N. Gopaldaswami

Ministry of Foreign Affairs, Director, Protocol and Visa, Mr. Gurjeet Singh

Non-governmental organisations:

South Asia Human Rights Documentation Centre (SAHRDC) i Delhi, Executive Director Mr. Ravi Nair

Committee for Information and Initiative on Punjab (CIIP), Menneskerettighedsadvokat Mr. Ashok Agrawal

Punjab Human Rights Organisation (PHRO), Chairman Mr. Ajit Singh Bains, retired judge

Movement Against State Repression (MASR), Punjab:

Convenor Inderjeet Singh Jaijee, Co-Convenor Ms. Baljit Kaur, General Secretary Mr. Bhai Ashok Singh, Mr. Gurdashana Singh Dhillon, Prof. of History, Institute of Sikh Studies, Chandigarh, Mr. K.S. Gill, Ex-Director (pensioneret) General Military Training, India

Human Rights & Democracy Forum (HRDF), Chairman Mr. Jaspal Singh Dhillon

People's Commission for Human Rights, Mr. Jaspal Singh (pensioneret dommer fra Delhi High Court)

People's Union for Civil Liberty, Ms. Dr. Vineeta Gupta

Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab (CCDP), Mr. Amrik Singh Muksar og Mr. Harshinder Singh

Enkeltpersoner/menneskerettighedsadvokater:

Menneskerettighedsadvokat Mr. Ranjan Lakhanpal, kontor i Chandigarh.

Ravi Nair, Executive Director of the South Asia Human Rights Documentation Centre.
Ravi Nair er medlem af Amnesty Internationals Eksekutivkomité og samarbejder endvidere med Asia Watch Group. Nair har kontor i Delhi.

Menneskerettighedsadvokat Mr. Navkiran Singh

Menneskerettighedsadvokat Mr. Rajvinder Singh Bains

Tidligere kammeradvokat Mr. G.S. Grewal

Mr. Herkawaljit Singh, News Bureau Chief, The Daily Ajit

Mr. Dipankar Gupta, Professor, Jawaharlal Nehru University i Delhi

Politikere:

Chief Minister of Punjab, , Mr. Prakash Singh Badal, Shiromani Akali Dal (SAD-Badal)

Punjab Congress Party, Præsident Capt. Amrinder Singh

Præsident for Shiromani Akali Dal (Mann) og medlem af Parlamentet, Mr. Siranjit Singh Mann

11. Anvendt litteratur

Annual Report 1997-98, National Human Rights Commission

Bakshi, P.M., *The Constitution of India with Selective Comments*, Delhi, 4. udgave, 2000

Bhardwaj, Azad Singh: *Work Book on First Information Report*, Police Training College, Delhi Police, 1999

Census India, 1991, Office of the Registrar General, India.

Contemporary Religions, A world guide, Harris, Ian et al. (ed.), Longman, 1992

Enforced Disappearances, Arbitrary Executions and Secret Cremations, Committee for Coordination on Disappearances in Punjab, Interim Report (udateret)

Eyes Wide Shut – Torture in Punjab Prevails, Physicians for Human Rights, Denmark, August 1999

INDIA ASSESSMENT, U.K. Home Office, Country Information and Policy Unit, Version 4, September 1999.

INDIA – A vital opportunity to end impunity in Punjab, Amnesty International, August 1999

INDIA, Country Report on Human Rights Practices for 1999, U. S. Department of State, 25. februar 2000

India: Information from four specialists on the Punjab, Immigration and Refugee Board, Canada, 17. februar 1997.

Jaijee, Inderjit Singh: *Politics of Genocide Punjab 1984-1998*, Delhi, 1999

Rao, G. Venkateswara: *Work Book on The Law of Arrest and Its Legal Appraisal*, Police Training College, Delhi Police, 1999

Sripati, Vijayashri: *India's National Human Rights Commission: Strengths and Weaknesses*, Danish Center for Human Rights; Articles and working papers, March 2000.

Sikhisme, Encyclopaedia Britannica ([http:// www.Britannica.com](http://www.Britannica.com))

The Explosives Act, 1884 and The Explosives Rules, 1983, Akalank Publ., Delhi, 5. udgave, 2000

The Far East and Australasia 2000, Europa Publications, 31. udg., 2000

The Passport Act, 1967 with Passport Rules, 1980, Law Publ. Pvt. Ltd, Allahabad, 2000

Thomsen, Rudi: *Sikherne*, Gyldendal, København 1991

Verma, P.S.: *Akali-BJP Debacle in Punjab*, Economic and Political Weekly, 11-17 December 1999

12. Forkortelser

AISSF	All India Sikh Student Federation
BJP	Bharatiya Janata Party (Indian People's Party)
CCDP	Committee for the Coordination on Disappearances in Punjab
CIIP	Committee for Information and Initiative on Punjab
HRDF	Human Rights & Democracy Forum
ICRC	International Committee of the Red Cross
IRCT	International Rehabiliteringscenter for Torturofre
MASR	Movement Against State Repression
NGO	Non Governmental Organisation
NHRC	National Human Rights Commission
PHRDF	Punjab Human Rights and Democracy Forum
PHRO	Punjab Hurman Rights Organisation
PHRC	Punjab Human Rights Commission
PUCL	People's Union for Civil Liberty
RSS	Rashtriya Swayamsevak Sangh (National Union of Selfless Servers)
SAD	Shiromani Akali Dal
SAHRDC	South Asia Human Rights Documentation Centre
SGPC	Shiromani Gurdwara Prabandhak Committee
TADA	The Terrorist and Disruptive Practices (Prevention) Act
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees

13. Bilagsfortegnelse

Bilag 1: Kort over Indien

Bilag 2: Kort over Pujab

Bilag 3: FN's Torturkonvention, artikel 1-3

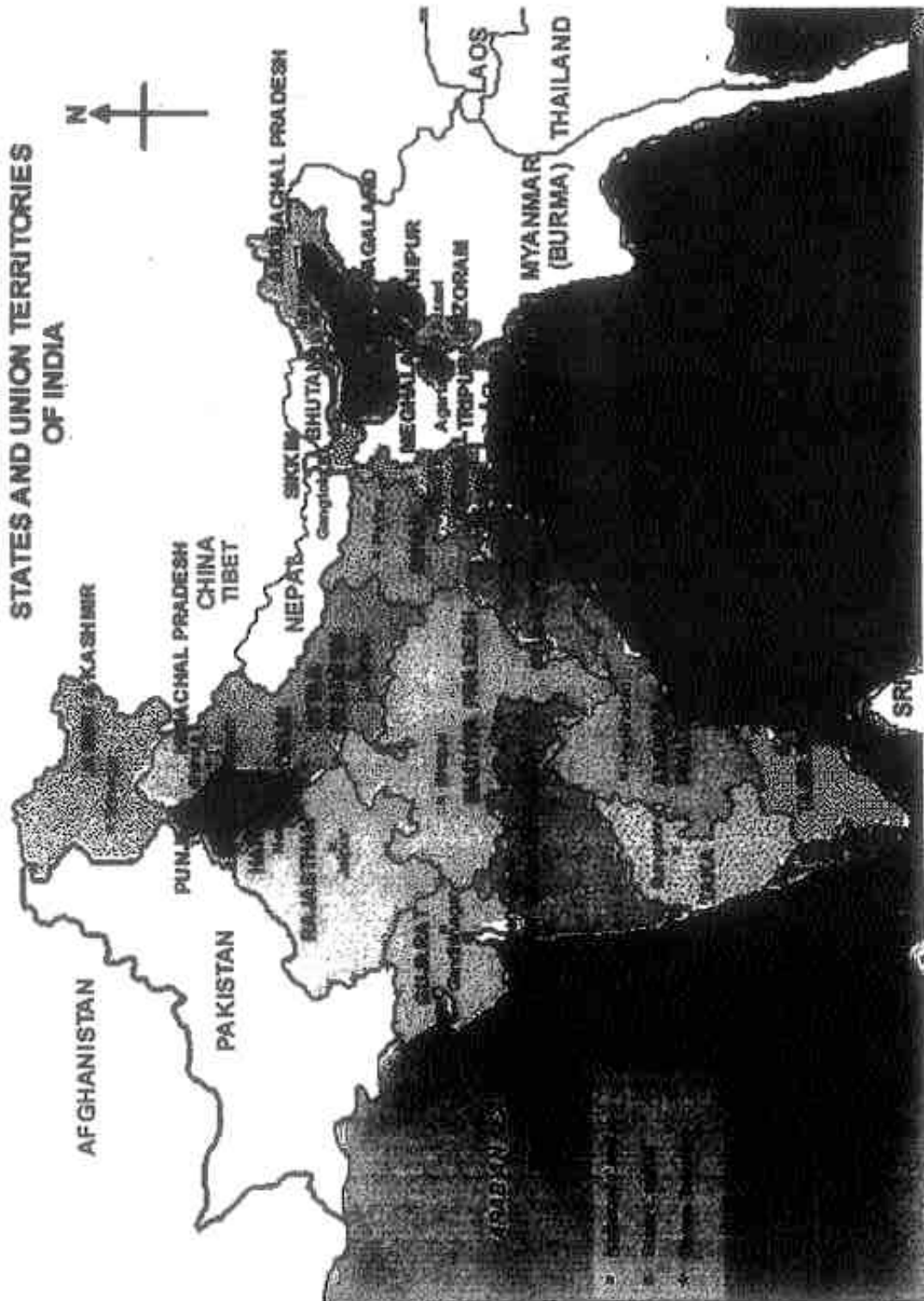
Bilag 4: The Protection of Human Rights Act 1993

Bilag 5: Passport Application Form

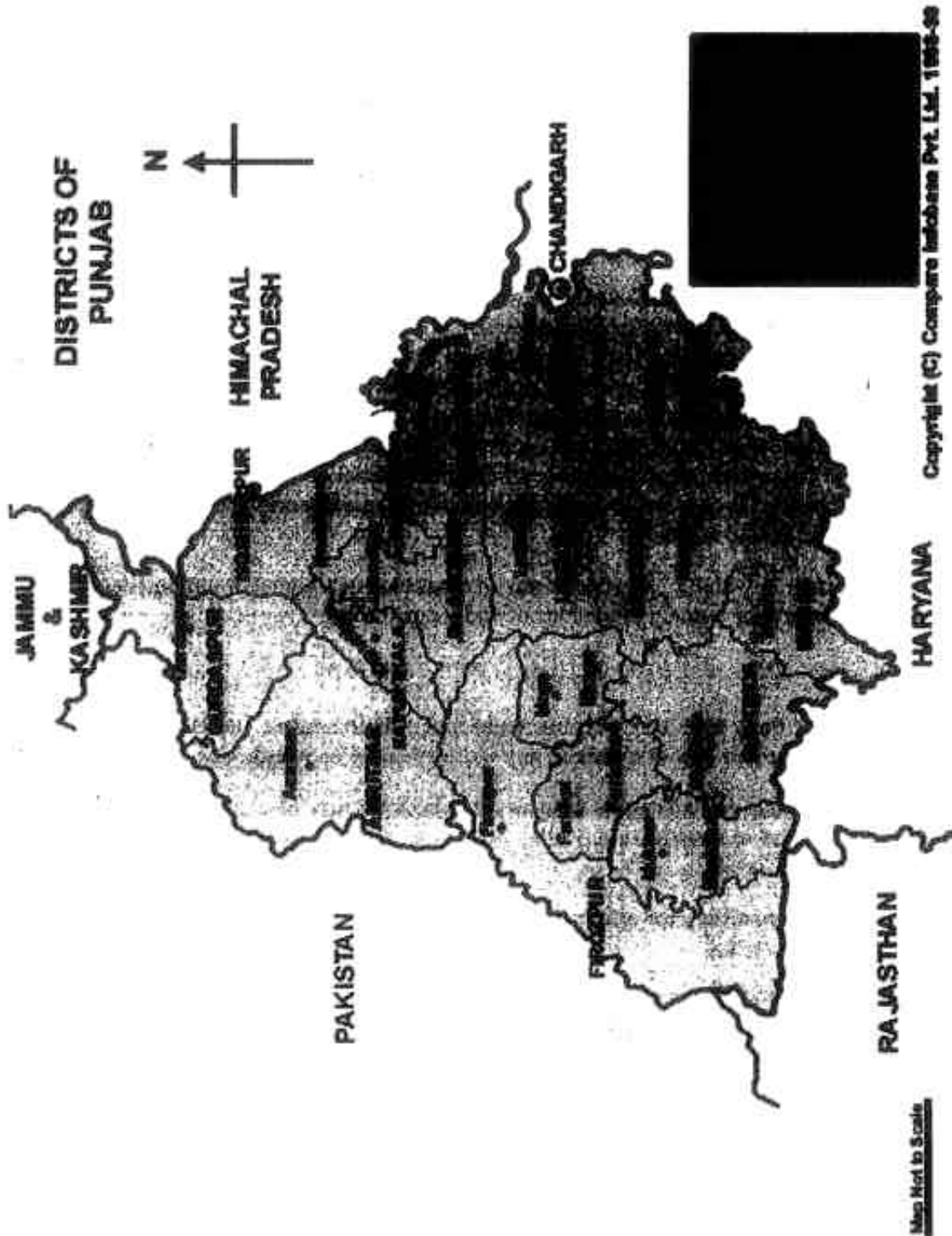
Bilag 6: Passport Information Booklet

Bilag 1. Kort over Indien

Bilag 2. Kort over Punjab

Copyright (C) Compara Infobase Pvt. Ltd. 1998-99

Bilag 3. FN's Torturkonvention, artikel 1-3

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment

Article 1

1. For the purposes of this Convention, the term "torture" means any act by which severe pain or suffering, whether physical or mental, is intentionally inflicted on a person for such purposes as obtaining from him or a third person information or a confession, punishing him for an act he or a third person has committed or is suspected of having committed, or intimidating or coercing him or a third person, or for any reason based on discrimination of any kind, when such pain or suffering is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity. It does not include pain or suffering arising only from, inherent in or incidental to lawful sanctions.
2. This article is without prejudice to any international instrument or national legislation which does or may contain provisions of wider application.

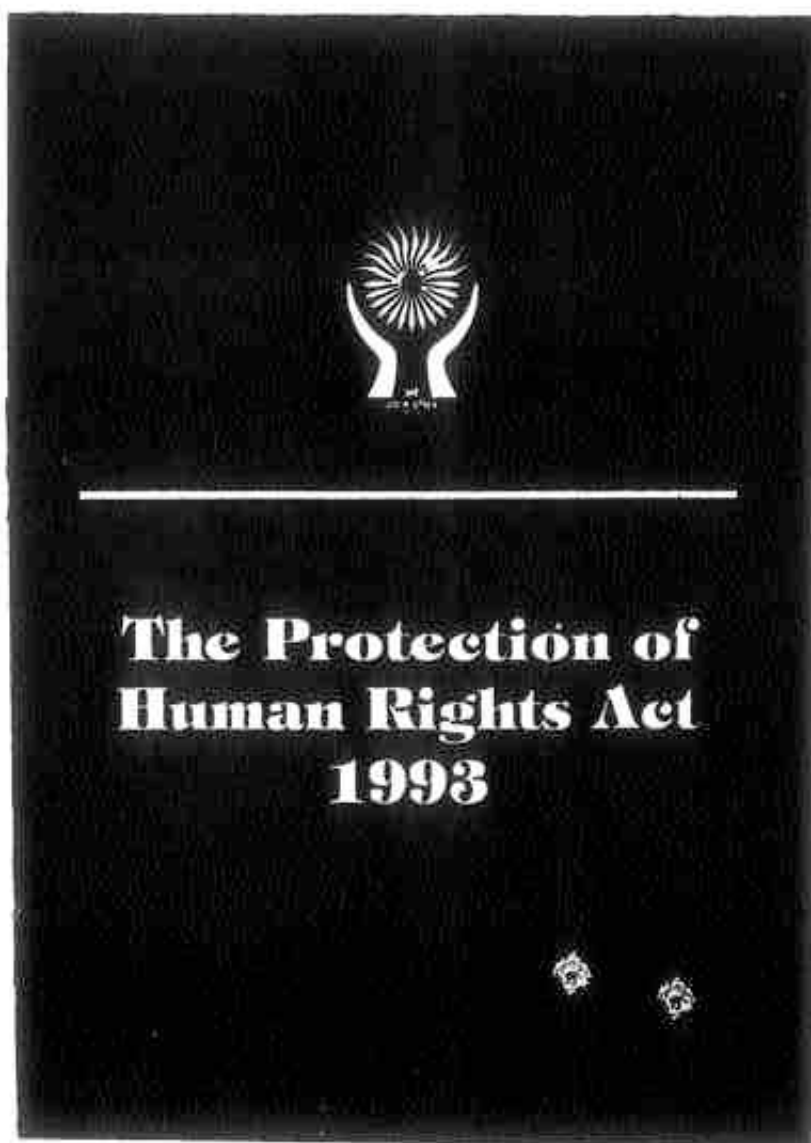
Article 2

1. Each State Party shall take effective legislative, administrative, judicial or other measures to prevent acts of torture in any territory under its jurisdiction.
2. No exceptional circumstances whatsoever, whether a state of war or a threat of war, internal political instability or any other public emergency, may be invoked as a justification of torture.
3. An order from a superior officer or a public authority may not be invoked as a justification of torture.

Article 3

1. No State Party shall expel, return ("refouler") or extradite a person to another State where there are substantial grounds for believing that he would be in danger of being subjected to torture.
2. For the purpose of determining whether there are such grounds, the competent authorities shall take into account all relevant considerations including, where applicable, the existence in the State concerned of a consistent pattern of gross, flagrant or mass violations of human rights.

Bilag 4. The Protection of Human Rights Act 1993

**The
Protection of
Human Rights Act
1993**

National Human Rights Commission
Sardar Patel Bhawan,
Parliament Street
New Delhi 110002

THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS ACT,

1993

No. 10 of 1994

(8th January, 1994)

An Act to provide for the constitution of a National Human Rights Commission, State Human Rights Commissions in States and Human Rights Courts for better protection of human rights and for matters connected therewith or incidental thereto.

Be it enacted by Parliament in the Forty-fourth Year of the Republic of India as follows :

CHAPTER I

PRELIMINARY

1. Short title, extent and commencement

(1) This Act may be called the Protection of Human Rights Act, 1993.

(2) It extends to the whole of India.

Provided that it shall apply to the State of Jammu and Kashmir only in so far as it pertains to the matters relatable to any of the entries enumerated in List I or List III in the Seventh Schedule to the Constitution as applicable to that State.

(3) It shall be deemed to have come into force on the 28th day of September, 1993.

2. Definitions

(1) In this Act, unless the context otherwise requires-

- (a) "armed forces" means the naval, military and air forces and includes any other armed forces of the Union;
- (b) "Chairperson" means the Chairperson of the Commission or of the State Commission, as the case may be;
- (c) "Commission" means the National Human Rights Commission constituted under section 3;
- (d) "human rights" means the rights relating to life, liberty, equality and dignity of the individual guaranteed by the Constitution or embodied in the International

CHAPTER II

THE NATIONAL HUMAN RIGHTS
COMMISSION

3. Constitution of a National Human Rights Commission

(1) The Central Government shall constitute a body to be known as the National Human Rights Commission to exercise the powers conferred upon, and to perform the functions assigned to it, under this Act.

(2) The Commission shall consist of :-

- (a) a Chairperson who has been a Chief Justice of the Supreme Court;
- (b) one Member who is or has been, a Judge of the Supreme Court;
- (c) one Member who is, or has been, the Chief Justice of a High Court;
- (d) two Members to be appointed from amongst persons having knowledge of, or practical experience in, matters relating to human rights.

(3) The Chairpersons of the National Commission for Minorities, the National Commission for the Scheduled Castes and Scheduled Tribes and the National Commission for Women shall be deemed to be Members of the Commission for the discharge of functions specified in clauses (b) to (d) of section 12.

(4) There shall be a Secretary-General who shall be the Chief Executive Officer of the Commission and shall exercise such powers and discharge such functions of the Commission as it may delegate to him.

Covenants and enforceable by courts in India.

(e) "Human Rights Court" means the Human Rights Court specified under section 30.

(f) "International Covenants" means the International Covenant on Civil and Political Rights and the International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights adopted by the General Assembly of the United Nations on the 16th December, 1966.

(g) "Member" means a Member of the Commission or of the State Commission, as the case may be, and includes the Chairperson;

(h) "National Commission for Minorities" means the National Commission for Minorities constituted under section 3 of the National Commission for Minorities Act, 1992.

(i) "National Commission for the Scheduled Castes and Scheduled Tribes" means the National Commission for the Scheduled Castes and Scheduled Tribes referred to in article 338 of the Constitution.

(j) "National Commission for Women" means the National Commission for Women constituted under section 3 of the National Commission for Women Act, 1990.

(k) "Notification" means a notification published in the official Gazette;

(l) "Prescribed" means prescribed by rules made under this Act;

(m) "Public servant" shall have the meaning assigned to it in section 21 of the Indian Penal Code.

(n) "State Commission" means a State Human Rights Commission constituted under section 21.

(2) Any reference in this Act to a law, which is not in force in the State of Jammu and Kashmir, shall, in relation to that State, be construed as a reference to a corresponding law, if any, in force in that State

(5) The headquarters of the Commission shall be at Delhi and the Commission may, with the previous approval of the Central Government, establish offices at other places in India.

4. Appointment of Chairperson and other Members

(1) The Chairperson and other Members shall be appointed by the President by warrant under his hand and seal

Provided that every appointment under this sub-section shall be made after obtaining the recommendations of a Committee consisting of

- (a) The Prime Minister — Chairperson
- (b) Speaker of the House of the People — Member
- (c) Minister in-charge of the Ministry of Home Affairs in the Government of India — Member
- (d) Leader of the Opposition in the House of the People — Member
- (e) Leader of the Opposition in the Council of States — Member
- (f) Deputy Chairman of the Council of States — Member

Provided further that no sitting Judge of the Supreme Court or sitting Chief Justice of a High Court shall be appointed except after consultation with the Chief Justice of India.

(2) No appointment of a Chairperson or a Member shall be invalid merely by reason of any vacancy in the Committee.

5. Removal of a Member of the Commission

(1) Subject to the provisions of sub-section (2), the Chairperson or any other Member of the Commission shall only be removed

from his office by order of the President on the ground of proved misbehaviour or incapacity after the Supreme Court, on reference being made to it by the President, has, on inquiry held in accordance with the procedure prescribed in that behalf by the Supreme Court, reported that the Chairperson or such other Member, as the case may be, ought on any such ground to be removed.

(2) Notwithstanding anything in sub-section (1), the President may by order remove from office the Chairperson or any other Member if the Chairperson or such other Member, as the case may be .

- (a) is adjudged an insolvent; or
- (b) engages during his term of office in any paid employment outside the duties of his office; or
- (c) is unfit to continue in office by reason of infirmity of mind or body; or
- (d) is of unsound mind and stands so declared by a competent court; or
- (e) is convicted and sentenced to imprisonment for an offence which in the opinion of the President involves moral turpitude.

6. Term of office of Members

(1) A person appointed as Chairperson shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office or until he attains the age of seventy years, whichever is earlier.

(2) A person appointed as a Member shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office and shall be eligible for re-appointment for another term of five years.

Provided that no Member shall hold office after he has attained the age of seventy years.

(3) On ceasing to hold office, a Chairperson or a Member shall be ineligible for further employment under the Government of India or under the Government of any State.

7. Member to act as Chairperson or to discharge his functions in certain circumstances

(1) In the event of the occurrence of any vacancy in the office of the Chairperson by reason of his death, resignation or otherwise, the President may, by notification, authorise one of the Members to act as the Chairperson until the appointment of a new Chairperson to fill such vacancy.

(2) When the Chairperson is unable to discharge his functions owing to absence on leave or otherwise, such one of the Members as the President may, by notification, authorise in this behalf, shall discharge the functions of the Chairperson until the date on which the Chairperson resumes his duties.

8. Terms and conditions of service of Members

The salaries and allowances payable to, and other terms and conditions of service of, the Members shall be such as may be prescribed.

Provided that neither the salary and allowances nor the other terms and conditions of service of a Member shall be varied to his disadvantage after his appointment.

9. Vacancies, etc., not to invalidate the proceedings of the Commission

No act or proceedings of the Commission shall be questioned or shall be invalidated merely on the ground of existence of any vacancy or defect in the constitution of the Commission.

10. Procedure to be regulated by the Commission

(1) The Commission shall meet at such time and place as the Chairperson may think fit.

(2) The Commission shall regulate its own procedure.

(3) All orders and decisions of the Commission shall be authenticated by the Secretary-General or any other officer of the Commission duly authorised by the Chairperson in this behalf.

11. Officers and other staff of the Commission

(1) The Central Government shall make available to the Commission :

(a) an officer of the rank of the Secretary to the Government of India who shall be the Secretary-General of the Commission; and

(b) such police and investigative staff under an officer not below the rank of a Director General of Police and such other officers and staff as may be necessary for the efficient performance of the functions of the Commission.

(2) Subject to such rules as may be made by the Central Government in this behalf, the Commission may appoint such other administrative, technical and scientific staff as it may consider necessary.

(3) The salaries, allowances and conditions of service of the officers and other staff appointed under sub-section (2) shall be such as may be prescribed.

CHAPTER III

FUNCTIONS AND POWERS OF THE COMMISSION

12. Functions of the Commission

The Commission shall perform all or any of the following functions, namely :-

- (a) Inquire, *suo motu* or on a petition presented to it by a victim or any person on his behalf, into complaint of -
  - (i) violation of human rights or abetment thereof; or
  - (ii) negligence in the prevention of such violation, by a public servant;
- (b) Intervene in any proceeding involving any allegation of violation of human rights pending before a court with the approval of such court;
- (c) visit, under intimation to the State Government, any jail or any other institution under the control of the State Government, where persons are detained or lodged for purposes of treatment, reformation or protection to study the living conditions of the inmates and make recommendations thereon;
- (d) review the safeguards provided by or under the Constitution or any law for the time being in force for the protection of human rights and recommend measures for their effective implementation;
- (e) review the factors, including acts of terrorism that inhibit the enjoyment of human rights and recommend appropriate remedial measures;
- (f) study treaties and other international instruments on human

8

rights and make recommendations for their effective implementation;

- (g) undertake and promote research in the field of human rights;
- (h) spread human rights literacy among various sections of society and promote awareness of the safeguards available for the protection of these rights through publications, the media, seminars and other available means;
- (i) encourage the efforts of non-governmental organisations and institutions working in the field of human rights;
- (j) such other functions as it may consider necessary for the promotion of human rights.

13. Powers relating to Inquiries

(1) The Commission shall, while inquiring into complaints under this Act, have all the powers of a civil court trying a suit under the Code of Civil Procedure, 1908, and in particular in respect of the following matters, namely :

- (a) summoning and enforcing the attendance of witnesses and examining them on oath;
- (b) discovery and production of any document;
- (c) receiving evidence on affidavits;
- (d) requisitioning any public record or copy thereof from any court or office;
- (e) issuing commissions for the examination of witnesses or documents;
- (f) any other matter which may be prescribed.

(2) The Commission shall have power to require any person, subject to any privilege which may be claimed by that person under any law for the time being in force, to furnish information on such points or matters as, in the opinion of the Commission, may be

45 OF 1860

useful for, or relevant to, the subject matter of the inquiry and any person so required shall be deemed to be legally bound to furnish such information within the meaning of section 176 and section 177 of the Indian Penal Code.

2 OF 1974 (3) The Commission or any other officer, not below the rank of a Gazetted Officer, specially authorised in this behalf by the Commission may enter any building or place where the Commission has reason to believe that any document relating to the subject matter of the inquiry may be found, and may seize any such document or take extracts or copies therefrom subject to the provisions of section 100 of the Code of Criminal Procedure, 1973, in so far as it may be applicable.

45 OF 1960 (4) The Commission shall be deemed to be a civil court and when any offence as is described in section 175, section 176, section 179, section 180 or section 228 of the Indian Penal Code is committed in the view or presence of the Commission, the Commission may, after recording the facts constituting the offence and the statement of the accused as provided for in the Code of Criminal Procedure, 1973, forward the case to a Magistrate having jurisdiction to try the same and the Magistrate to whom any such case is forwarded shall proceed to hear the complaint against the accused as if the case has been forwarded to him under section 346 of the Code of Criminal Procedure, 1973.

45 OF 1960 (5) Every proceeding before the Commission shall be deemed to be a judicial proceeding within the meaning of sections 193 and 228, and for the purposes of section 196, of the Indian Penal Code, and the Commission shall be deemed to be a civil court for all the purposes of section 195 and Chapter XXVI of the Code of Criminal Procedure, 1973.

14. Investigation

(1) The Commission may, for the purpose of conducting any

investigation pertaining to the inquiry, utilise the services of any officer or investigation agency of the Central Government or any State Government with the concurrence of the Central Government or the State Government, as the case may be.

(2) For the purpose of investigating into any matter pertaining to the inquiry, any officer or agency whose services are utilised under sub-section (1) may, subject to the direction and control of the Commission, —

- (a) summon and enforce the attendance of any person and examine him;
- (b) require the discovery and production of any document; and
- (c) requisition any public record or copy thereof from any office.

(3) The provisions of section 15 shall apply in relation to any statement made by a person before any officer or agency whose services are utilised under sub-section (1) as they apply in relation to any statement made by a person in the course of giving evidence before the Commission.

(4) The officer or agency whose services are utilised under sub-section (1) shall investigate into any matter pertaining to the inquiry and submit a report thereon to the Commission within such period as may be specified by the Commission in this behalf.

(5) The Commission shall satisfy itself about the correctness of the facts stated and the conclusion, if any, arrived at in the report submitted to it under sub-section (4) and for this purpose the Commission may make such inquiry (including the examination of the person or persons who conducted or assisted in the investigation) as it thinks fit.

15. Statement made by persons to the Commission

No statement made by a person in the course of giving evidence before the Commission shall subject him to, or be used against him in, any civil or criminal proceeding except a prosecution for giving false evidence by such statement:

Provided that the statement —

- (a) is made in reply to the question which he is required by the Commission to answer; or
- (b) is relevant to the subject matter of the inquiry.

16. Persons likely to be prejudicially affected to be heard

If, at any stage of the inquiry, the Commission-

- (a) considers it necessary to inquire into the conduct of any person; or
- (b) is of the opinion that the reputation of any person is likely to be prejudicially affected by the inquiry;

it shall give to that person a reasonable opportunity of being heard in the inquiry and to produce evidence in his defence:

Provided that nothing in this section shall apply where the credit of a witness is being impeached.

CHAPTER IV

PROCEDURE

17. Inquiry into complaints

The Commission while inquiring into the complaints of violations of human rights may-

- (i) call for information or report from the Central Government or any State Government or any other authority or organisation subordinate thereto within such time as may be specified by it;

Provided that-

- (a) if the information or report is not received within the time stipulated by the Commission, it may proceed to inquire into the complaint on its own;
- (b) if, on receipt of information or report, the Commission is satisfied either that no further inquiry is required or that the required action has been initiated or taken by the concerned Government or authority, it may not proceed with the complaint and inform the complainant accordingly;

- (ii) without prejudice to anything contained in clause (i), if it considers necessary, having regard to the nature of the complaint, initiate an inquiry.

18. Steps after inquiry

The Commission may take any of the following steps upon the completion of an inquiry held under this Act namely :-

(1) where the inquiry discloses, the commission of violation of human rights or negligence in the prevention of violation of human rights by a public servant, it may recommend to the concerned Government or authority the initiation of proceedings for prosecution or such other action as the Commission may deem fit against the concerned person or persons;

(2) approach the Supreme Court or the High Court concerned for such directions, orders or writs as that Court may deem necessary;

(3) recommend to the concerned Government or authority for the grant of such immediate interim relief to the victim or the members of his family as the Commission may consider necessary;

(4) subject to the provisions of clause (5), provide a copy of the inquiry report to the petitioner or his representative;

(5) the Commission shall send a copy of its inquiry report together with its recommendations to the concerned Government or authority and the concerned Government or authority shall, within a period of one month, or such further time as the Commission may allow, forward its comments on the report, including the action taken or proposed to be taken thereon, to the Commission;

(6) the Commission shall publish its inquiry report together with the comments of the concerned Government or authority, if any, and the action taken or proposed to be taken by the concerned Government or authority on the recommendations of the Commission.

19. Procedure with respect to armed forces

(1) Notwithstanding anything contained in this Act, while dealing with complaints of violation of human rights by members of the

armed forces, the Commission shall adopt the following procedure, namely :

(a) It may, either on its own motion or on receipt of a petition, seek a report from the Central Government;
(b) after the receipt of the report, it may, either not proceed with the complaint or, as the case may be, make its recommendations to that Government.

(2) The Central Government shall inform the Commission of the action taken on the recommendations within three months or such further time as the Commission may allow.

(3) The Commission shall publish its report together with its recommendations made to the Central Government and the action taken by that Government on such recommendations.

(4) The Commission shall provide a copy of the report published under sub-section (3) to the petitioner or his representative.

20. Annual and special reports of the Commission

(1) The Commission shall submit an annual report to the Central Government and to the State Government concerned and may at any time submit special reports on any matter which, in its opinion, is of such urgency or importance that it should not be deferred till submission of the annual report.

(2) The Central Government and the State Government, as the case may be, shall cause the annual and special reports of the Commission to be laid before each House of Parliament or the State Legislature respectively, as the case may be, along with a memorandum of action taken or proposed to be taken on the recommendations of the Commission and the reasons for non-acceptance of the recommendations, if any.

CHAPTER V

STATE HUMAN RIGHTS COMMISSIONS

21. Constitution of State Human Rights Commissions

(1) A State Government may constitute a body to be known as the ..... (name of the State) Human Rights Commission to exercise the powers conferred upon, and to perform the functions assigned to, a State Commission under this chapter.

(2) The State Commission shall consist of —

- (a) a Chairperson who has been a Chief Justice of a High Court;
- (b) one Member who is, or has been, a Judge of a High Court;
- (c) one Member who is, or has been, a district Judge in that State;
- (d) two Members to be appointed from amongst persons having knowledge of, or practical experience in, matters relating to human rights.

(3) There shall be a Secretary who shall be the Chief Executive Officer of the State Commission and shall exercise such powers and discharge such functions of the State Commission as it may delegate to him.

(4) The headquarters of the State Commission shall be at such place as the State Government may, by notification, specify.

(5) A State Commission may inquire into violation of human rights only in respect of matters relating to any of the entries

enumerated in List II and List III in the Seventh Schedule to the Constitution:

Provided that if any such matter is already being inquired into by the Commission or any other Commission duly constituted under any law for the time being in force, the State Commission shall not inquire into the said matter:

Provided further that in relation to the Jammu and Kashmir Human Rights Commission, this sub-section shall have effect as if for the words and figures "List II and List III in the Seventh Schedule to the Constitution", the words and figures "List III in the Seventh Schedule to the Constitution as applicable to the State of Jammu and Kashmir and in respect of matters in relation to which the Legislature of that State has power to make laws" had been substituted.

22. Appointment of Chairperson and other Members of State Commission

(1) The Chairperson and other Members shall be appointed by the Governor by warrant under his hand and seal:

Provided that every appointment under this sub-section shall be made after obtaining the recommendation of a Committee consisting of

- (a) the Chief Minister — Chairperson
- (b) Speaker of the Legislative Assembly — Member
- (c) Minister in-charge of the Department of Home, in that State — Member
- (d) Leader of the Opposition in the Legislative Assembly — Member

Provided further that where there is a Legislative Council in a State, the Chairman of that Council and the Leader of the Opposition in that Council shall also be members of the Committee.

Provided also that no sitting Judge of a High Court or a sitting District Judge shall be appointed except after consultation with the Chief Justice of the High Court of the concerned State

(2) No appointment of a Chairperson or a Member of the State Commission shall be invalid merely by reason of any vacancy in the Committee.

23. Removal of a Member of the State Commission

(1) Subject to the provisions of sub-section (2), the Chairperson or any other member of the State Commission shall only be removed from his office by order of the President on the ground of proved misbehaviour or incapacity after the Supreme Court, on a reference being made to it by the President, has, on inquiry held in accordance with the procedure prescribed in that behalf by the Supreme Court, reported that the Chairperson or such other Member, as the case may be, ought on any such ground to be removed.

(2) Notwithstanding anything in sub-section (1), the President may by order remove from office the Chairperson or any other Member if the Chairperson or such other Member, as the case may be -

- (a) is adjudged an insolvent; or
- (b) engages during his term of office in any paid employment outside the duties of his office; or
- (c) is unfit to continue in office by reason of infirmity of mind or body; or
- (d) is of unsound mind and stands so declared by a competent court; or

(e) is convicted and sentenced to imprisonment for an offence which in the opinion of the President involves moral turpitude.

24. Term of office of Members of the State Commission

(1) A person appointed as Chairperson shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office or until he attains the age of seventy years, whichever is earlier.

(2) A person appointed as a Member shall hold office for a term of five years from the date on which he enters upon his office and shall be eligible for re-appointment for another term of five years;

Provided that no Member shall hold office after he has attained the age of seventy years.

(3) On ceasing to hold office, a Chairperson or a Member shall be ineligible for further employment under the Government of a State or under the Government of India.

25. Member to act as Chairperson or to discharge his functions in certain circumstances

(1) In the event of the occurrence of any vacancy in the office of the Chairperson by reason of his death, resignation or otherwise, the Governor may, by notification, authorise one of the Members to act as the Chairperson until the appointment of a new Chairperson to fill such vacancy.

(2) When the Chairperson is unable to discharge his functions owing to absence on leave or otherwise, such one of the Members as the Governor may, by notification, authorise in this behalf, shall discharge the functions of the Chairperson until the date on which the Chairperson resumes his duties.

26. Terms and conditions of service of Members of the State Commission

The salaries and allowances payable to, and other terms and conditions of service of, the Members shall be such as may be prescribed by the State Government.

Provided that neither the salary and allowances nor the other terms and conditions of service of a Member shall be varied to his disadvantage after his appointment.

27. Officers and other staff of the State Commission

(1) The State Government shall make available to the Commission-

- (a) an officer not below the rank of a Secretary to the State Government who shall be the Secretary of the State Commission; and
- (b) such police and investigative staff under an officer not below the rank of an Inspector General of Police and such other officers and staff as may be necessary for the efficient performance of the functions of the State Commission.

(2) subject to such rules as may be made by the State Government in this behalf, the State Commission may appoint such other administrative, technical and scientific staff as it may consider necessary.

(3) The salaries, allowances and conditions of service of the officers and other staff appointed under sub-section (2) shall be such as may be prescribed by the State Government.

28. Annual and special reports of State Commission

(1) The State Commission shall submit an annual report to the State Government and may at any time submit special reports on

any matter which, in its opinion, is of such urgency or importance that it should not be deferred till submission of the annual report.

(2) The State Government shall cause the annual and special reports of the State Commission to be laid before each House of State Legislature where it consists of two Houses, or where such Legislature consists of one House, before that House along with a memorandum of action taken or proposed to be taken on the recommendations of the State Commission and the reasons for non-acceptance of the recommendations, if any.

29. Application of certain provisions relating to National Human Rights Commission to State Commissions

The provisions of sections 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16, 17 and 18 shall apply to a State Commission and shall have effect, subject to the following modifications, namely :-

- (a) references to "Commission" shall be construed as references to "State Commission";
- (b) in section 10, in sub-section (3), for the word "Secretary General", the word "Secretary" shall be substituted;
- (c) in section 12, clause (f) shall be omitted;
- (d) in section 17, in clause (i), the words "Central Government or any" shall be omitted;

CHAPTER VI

HUMAN RIGHTS COURTS

30. For the purpose of providing speedy trial of offences arising out of violation of human rights, the State Government may, with the concurrence of the Chief Justice of the High Court, by notification, specify for each district a Court of Session to be a Human Rights Court to try the said offences.

Provided that nothing in this section shall apply if -

- (a) a Court of Session is already specified as a special court; or
- (b) a special court is already constituted, for such offences under any other law for the time being in force.

31. Special Public Prosecutor

For every Human Rights Court, the State Government shall, by notification, specify a Public Prosecutor or appoint an advocate who has been in practice as an advocate for not less than seven years, as a Special Public Prosecutor for the purpose of conducting cases in that Court.

CHAPTER VII

FINANCE, ACCOUNTS AND AUDIT

32. Grants by the Central Government

(1) The Central Government shall after due appropriation made by Parliament by law in this behalf, pay to the Commission by way of grants such sums of money as the Central Government may think fit for being utilised for the purposes of this Act.

(2) The Commission may spend such sums as it thinks fit for performing the functions under this Act, and such sums shall be treated as expenditure payable out of the grants referred to in sub-section (1).

33. Grants by the State Government

(1) The State Government shall, after due appropriation made by Legislature by law in this behalf, pay to the State Commission by way of grants such sums of money as the State Government may think fit for being utilised for the purposes of this Act.

(2) The State Commission may spend such sums as it thinks fit for performing the functions under Chapter V, and such sums shall be treated as expenditure payable out of the grants referred to in sub-section (1).

34. Accounts and Audit

(1) The Commission shall maintain proper accounts and other relevant records and prepare an annual statement of accounts in such form as may be prescribed by the Central Government in

consultation with the Comptroller and Auditor-General of India.

(2) The Accounts of the Commission shall be audited by the Comptroller and Auditor-General at such intervals as may be specified by him and any expenditure incurred in connection with such audit shall be payable by the Commission to the Comptroller and Auditor-General.

(3) The Comptroller and Auditor-General and any person appointed by him in connection with the audit of the accounts of the Commission under this Act shall have the same rights and privileges and the authority in connection with such audit as the Comptroller and Auditor-General generally has in connection with the audit of Government accounts and, in particular, shall have the right to demand the production of books, accounts, connected vouchers and other documents and papers and to inspect any of the offices of the Commission.

(4) The accounts of the Commission as certified by the Comptroller and Auditor-General or any other person appointed by him in this behalf, together with the audit report thereon shall be forwarded annually to the Central Government by the Commission and the Central Government shall cause the audit report to be laid as soon as may be after it is received before each House of Parliament.

35. Accounts and Audit of State Commission

(1) The State Commission shall maintain proper accounts and other relevant records and prepare an annual statement of accounts in such form as may be prescribed by the State Government in consultation with the Comptroller and Auditor-General of India.

(2) The accounts of the State Commission shall be audited by the Comptroller and Auditor-General at such intervals as may be specified by him and any expenditure incurred in connection with

such audit shall be payable by the State Commission to the Comptroller and Auditor-General.

(3) The Comptroller and Auditor-General or any person appointed by him in connection with the audit of the accounts of the State Commission under this Act shall have the same rights and privileges and the authority in connection with such audit as the Comptroller and Auditor-General generally has in connection with the audit of Government accounts and, in particular, shall have the right to demand the production of books, accounts, connected vouchers and other documents and papers and to inspect any of the offices of the State Commission

(4) The accounts of the State Commission, as certified by the Comptroller and Auditor-General or any other person appointed by him in this behalf, together with the audit report thereon, shall be forwarded annually to the State Government by the State Commission and the State Government shall cause the audit report to be laid, as soon as may be after it is received, before the State Legislature.

CHAPTER VIII

MISCELLANEOUS

36. Matters not subject to jurisdiction of the Commission

(1) The Commission shall not inquire into any matter which is pending before a State Commission or any other Commission duly constituted under any law for the time being in force.

(2) The Commission or the State Commission shall not inquire into any matter after the expiry of one year from the date on which the act constituting violation of human rights is alleged to have been committed.

37. Constitution of special investigation teams

Notwithstanding anything contained in any other law for the time being in force, where the Government considers it necessary so to do, it may constitute one or more special investigation teams, consisting of such police officers as it thinks necessary for purposes of investigation and prosecution of offences arising out of violations of human rights.

38. Protection of action taken in good faith

No suit or other legal proceeding shall lie against the Central Government, State Government, Commission, the State Commission or any Member thereof or any person acting under the direction either of the Central Government, State Government, Commission or the State Commission in respect of anything which is in good faith done or intended to be done in pursuance of this Act or of any rules or any order made thereunder or in respect of

the publication by or under the authority of the Central Government, State Government, Commission or the State Commission of any report paper or proceedings.

39. Members and officers to be public servants

Every Member of the Commission, State Commission and every officer appointed or authorised by the Commission or the State Commission to exercise functions under this Act shall be deemed to be a public servant within the meaning of section 21 of the Indian Penal Code.

40. Power of Central Government to make rules

(1) The Central Government may, by notification, make rules to carry out the provisions of this Act.

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for all or any of the following matters namely :

- (a) the salaries and allowances and other terms and conditions of service of the Members under section 8;
- (b) the conditions subject to which other administrative, technical and scientific staff may be appointed by the Commission and the salaries and allowances of officers and other staff under sub-section (3) of section 11;
- (c) any other power of a civil court required to be prescribed under clause (f) of sub-section (1) of section 13;
- (d) the form in which the annual statement of accounts is to be prepared by the Commission under sub-section (1) of section 34; and
- (e) any other matter which has to be, or may be, prescribed.

(3) Every rule made under this Act shall be laid, as soon as may be after it is made, before each House of Parliament, while it is in session, for a total period of thirty days which may be comprised in one session or in two or more successive sessions, and if, before the expiry of the session immediately following the session or the successive sessions aforesaid, both Houses agree in making any modification in the rule or both Houses agree that the rule should not be made, the rule shall thereafter have effect only in such modified form or be of no effect, as the case may be; so however, that any such modification or annulment shall be without prejudice to the validity of anything previously done under that rule.

41. Power of State Government to make rules

(1) The State Government may, by notification, make rules to carry out the provisions of this Act:

(2) In particular and without prejudice to the generality of the foregoing power, such rules may provide for all or any of the following matters, namely :-

- (a) the salaries and allowances and other terms and conditions of service of the members under section 26;
- (b) the conditions subject to which other administrative, technical and scientific staff may be appointed by the State Commission and the salaries and allowances of officers and other staff under sub-section (3) of section 27;
- (c) the form in which the annual statement of accounts is to be prepared under sub-section (1) of section 35.

(3) Every rule made by the State Government under this section shall be laid, as soon as may be after it is made, before each House of the State Legislature where it consists of two Houses, or where such Legislature consists of one House, before that House.

42. Power to remove difficulties

(1) If any difficulty arises in giving effect to the provisions of this Act, the Central Government, may by order published in the Official Gazette, make such provisions, not inconsistent with the provisions of this Act as appear to it to be necessary or expedient for removing the difficulty.

Provided that no such order shall be made after the expiry of the period of two years from the date of commencement of this Act.

(2) Every order made under this section shall, as soon as may be after it is made, be laid before each house of Parliament.

43. Repeal and Savings

(1) The Protection of Human Rights Ordinance, 1993 is hereby repealed.

(2) Notwithstanding such repeal, anything done or any action taken under the said Ordinance, shall be deemed to have been done or taken under the corresponding provisions of this Act.

Ord 26 of 1993

Bilag 5. Passport Application Form

सूचक पत्र
INDEX CARD

आवेदक द्वारा सफ-सफ अक्षरों में पत्र भरना/To be filled by applicant in BLOCK LETTERS

1. पूरा नाम /Full Name पु/म
MF

I. आवेदक/Applicant लिंग/Sex

II. पिता/Father

III. माता/Mother

IV. पत्नी/पत्नी/Spouse

2. स्थायी पता/Permanent address

3. पहचान का प्रबल चिह्न/Visible distinguishing mark

4. जन्म का स्थान/Place of birth

5. जन्म तिथि/Date of birth

6. पेशा/Profession

7. पुराना पासपोर्ट नं./Previous Passport No.

8. जारी करने की तिथि/Date of issue

9. जारी करने का स्थान/Place of issue

10. नमूने का हस्ताक्षर/Specimen Signature

(आवेदक को 35 x 45 मि.मी.) काई तस्वीर और आवेदक के अपने हस्ताक्षर जोड़े पत्र और अपने सूचक पत्र पर चिपकाए।
Applicant must paste one photograph (35 x 45mm) here with half the signature on the photograph and half on the card.

FOR MACHINE WRITING
(To be filled in by the applicant in Block Letters in Black Ink)

Surname :

Given names :

Nationality : Sex : Date of Birth - -

Place of birth :

Address :

Name of Father/Legal Guardian :

Name of Mother :

Name of Spouse :

Old Passport Number, Date & Place of Issue :

भारत सरकार/GOVERNMENT OF INDIA
क्षेत्रीय पासपोर्ट कार्यालय/REGIONAL PASSPORT OFFICE
पावली पत्र/ACKNOWLEDGEMENT

आपका आवेदन पत्र ..... शुल्क एवं निम्नलिखित अन्य दस्तावेजों के साथ प्राप्त हुआ। इसकी संदर्भ संख्या ..... है। कृपया पुनरावेदन करते समय इन कार्डों को साथ लाने असाव का संदर्भ नमान लें।
Received your application form alongwith ..... fee and other documents mentioned below. Your reference is No. .... Dated ..... Please bring this card or quote this reference for enquiries.

हस्ताक्षर/Signature
क्षेत्रीय पासपोर्ट अधिकारी/For Regional Passport Officer

प्राप्त दस्तावेजों का विवरण/Details of documents received :

1. बैंक ड्राफ्ट/Bank Draft :

2. तस्वीरों की संख्या/No. of photographs

3. पुराना पासपोर्ट, यदि कोई हो/Old Passport, if attached

अधिकारियों के प्रयोग के लिए/For Official Use

कार्यालय के प्रयोग के लिए / For Official Use only
 संदर्भ/फाइल नं०/ Ref./File No. ....

1. पासपोर्ट सं० Passport No.	2. जारी करने की तारीख Date of issue .....
3. जारी करने का स्थान Place of issue	
4. कृपया/टिप्पणी Observation/Remarks	
5. बाद में दी गई सेवाएं Subsequent services	
- पी०ए०सी० ..... P.A.C.
 टी०ओ०आर० ..... T.O.R.
 एफ०टी०एस० ..... F.T.S.

(For Office use only)

File No. ....

Type : ..... Country Code ..... Passport No. ....

Place of issue : .....

Date of issue : ..... Date of expiry : .....

ECNR : Yes/No

भारत सरकार की सेवाएं
O.I.G.S.

सेवा में

श्री/श्रीमती/कुमारी
Sh./Smt./Kum. ....

घर का संख्या एवं गली
House No. & Street .....

गाँव एवं पोस्ट
Village & Post Office .....

शहर एवं राज्य
Town & State .....

पिन कोड
Pin Code .....

पासपोर्ट फॉर्म की फोटो प्रतिलिपी भी स्वीकार्य है।
PHOTOCOPY OF THIS FORM IS ACCEPTABLE

नि:शुल्क
FREE OF CHARGE
फॉर्म नं० 1
FORM NO. 1

भारत सरकार
GOVERNMENT OF INDIA
विदेश मंत्रालय
MINISTRY OF EXTERNAL AFFAIRS
पासपोर्ट आवेदन-पत्र
PASSPORT APPLICATION FORM

(आवेदक एक फोटो (35 x 45 मि.मी.) यहाँ, निम्नकर् और आवेदक के साथे हस्ताक्षर फोटो पर और साथे आवेदन पत्र पर होने चाहिए।
Applicant must paste one photograph (35 x 45mm) here with half the signature on the photograph and half on the application.

(फॉर्म भरने से पहले निर्देश सावधानीपूर्वक पढ़ें)
(Read Instructions Carefully Before filling the Form)
कृपया बड़े अक्षरों में फॉर्म भरें। (Please Fill in BLOCK LETTERS)

मुद्रादान की गई राशि ..... रुपये या
Amount of fee Paid Rs. .... Cash OR Bank Draft

बैंक ड्राफ्ट नं० ..... Bank Draft No. ....
बैंक का नाम ..... Bank's Name .....

हस्ताक्षर मधुना
Specimen Signature

कृपया निराकरण लगायें
Please tick (✓)

- पूरु नाम (आद्याक्षरों का प्रयोग न करें)
Full name (Expanded initials)
(i) आवेदक/Applicant	(उपनाम) (Surname)	(नाम) (Name)
(ii) पिता / Father	(उपनाम) (Surname)	(नाम) (Name)
(iii) माता / Mother	(उपनाम) (Surname)	(नाम) (Name)
(iv) पति/पत्नी / Spouse	(उपनाम) (Surname)	(नाम) (Name)
पुरुष ☐ महिला ☐	3. जन्म तिथि / Date of Birth
Sex / Male Female	Date Month Year

(पासपोर्ट सूचना पुस्तिका के पैरा 8(a) (ख) में निर्दिष्ट प्रमाण पत्र की कृपया संलग्न करें।)
(Attach a copy of certificate prescribed in para 8(a)(b) of Passport Information Booklet)
- जन्म-स्थान / Place of Birth .....
जिला / Distt. .... राज्य / State .....
- पहचान का प्रकट चिह्न / Visible distinguishing mark : .....
6. पता/Address :	(2) वर्तमान पता/ Present Address
(1) भारत में स्थायी पता/Permanent Address in India :	कब से रह रहे हैं? / Residing since (दिनांक/ date)
- राज्य/State ..... राज्य/State .....
- पिन कोड/Pin Code ..... पिन कोड/Pin Code .....
- टेलीफोन सं०/Tel. No. .... टेलीफोन सं०/Tel. No. ....

Printed by M/s. Jaina Book Agency (Sales), C-9, Connaught Place, New Delhi-110 001

7. यदि आवेदक पैरा (6) में दिए गए पते पर लगातार एक वर्ष से नहीं रह रहा है तो, कृपया उन स्थानों के पते और अवधि दें जहाँ इस अवधि के दौरान वह हो। / If the applicant has not resided at the address given against para (6) continuously for the last one year, please furnish the other address(es) with duration where he/she has resided during the period.

से/From ..... तक/ to..... (दिनांक/Date) से/From ..... तक/ to..... (दिनांक/Date)

राज्य/State

राज्य/State

पिन कोड/Pin Code

पिन कोड/Pin Code

टेलीफोन नं./Tel. No.

टेलीफोन नं./Tel. No.

8. व्यवसाय/Profession

(i) क्या आप केंद्रीय सरकार/राज्य सरकार/पीएसयू/संवैधानिक निकाय के कर्मचारी हैं ?

Are you an employee of Central/State Govt./PSU/Statutory Bodies ?

हाँ Yes

नहीं No

(ii) यदि क्रम सं० 8(i) का उत्तर 'हाँ' है तो क्या आपने मूल अन्तर्दिष्ट प्रमाणपत्र पासपोर्ट सूचना पुस्तिका के अनुबंध 'E' के अनुसार जमा किया है ? If answer of 8(i) is yes. Have you furnished original NOC as required under annexure 'E' of the Passport Information Booklet ?

हाँ Yes

नहीं No

9. शैक्षिक योग्यता/Educational Qualifications :

(अनुबंध ए में सभी संलग्न करें/Attach a copy of certificate)

10. (i) आवेदक भारत का नागरिक है/ Applicant is a citizen of India by :

जन्म से

Birth

वंशजता

Descent

पंजीकरण द्वारा

Registration

देशीकरण द्वारा

Naturalisation

(ii) किसी अन्य देश की नागरिकता यदि थी तो किरण दें / If the applicant ever possessed citizenship of any other country, give details

11. क्या आवेदक ने पहले कभी अपना नाम बदला है, तो उसका विवरण दें (पासपोर्ट सूचना पुस्तिका का पैरा 9 देखें) / If the applicant ever changed his/her name, give details : (see para 9 of the Passport information Booklet)

12. क्या आवेदक ने पहले कभी पासपोर्ट/यात्रा दस्तावेज लिया या उसका लिए आवेदन किया था ?

Whether passport/travel document held/applied for :

हाँ Yes

नहीं No

यदि हाँ तो कृपया उसका ब्यौरा दें / If yes, please give details :

(i) पासपोर्ट कार्यालय फाइल नं./Passport Office File Number :

(ii) पासपोर्ट/यात्रा दस्तावेज संख्या/Passport/Travel Document Number :

(iii) आवेदन/जारी होने की तारीख/Date of issue/Application :

(iv) आवेदन/जारी होने का स्थान/Place of issue/Application :

(v) क्या पासपोर्ट वैध है ? /Whether Passport valid ?

Yes/No

हाँ/नहीं

यदि पासपोर्ट के लिये आवेदन किया गया था मरनु जाते नहीं किया गया, तो फाइल नं. एवं तिथि दें।

In case passport was applied for and not issued, please give File No. & Date

13. क्या पासपोर्ट में वैध वीजा है ?

Whether the passport contains valid visa

हाँ Yes

नहीं No

14. क्या आवेदक "उत्पासन जीव आवश्यक नहीं है" का पात्र है? अगर हाँ तो दस्तावेज की प्रामाणिक प्रतिलिपि लगाइये (पासपोर्ट सूचना पुस्तिका का पृष्ठ 4 देखें)।
 Is applicant entitled for "Emigration Check Not Required (ECNR)" if Yes, attach attested copy of the document (see para 4 of the Passport Information Booklet)

हाँ Yes
 नहीं No

15. कृपया बताएं कि क्या।
 Please indicate whether:

(i) कभी आपकी पासपोर्ट/यात्रा दस्तावेज देने से मना किया गया था या उन्हें जमा किया गया था अथवा सरासरी उनकी बहाली की गई थी।
 (i) A passport/travel document was refused/impounded at any time or restored conditionally.

हाँ Yes
 नहीं No

(ii) आवेदक को सरकारी लागत पर देश प्रत्यावर्तित किया गया था।
 (ii) The Applicant was repatriated at Government cost.

हाँ Yes
 नहीं No

(iii) क्या आवेदक को कभी भारत प्रत्यावर्तित किया गया था।
 (iii) The applicant was ever deported to India.

हाँ Yes
 नहीं No

16. पासपोर्ट अधिनियम, 1967 की धारा 6 के अन्तर्गत अपेक्षित जानकारी:
 Information required under section 6 of the Passport Act, 1967:

(i) क्या यह आवेदन-पत्र देने की तारीख के ठीक पांच वर्ष पहले की अवधि में किसी अपराधिक जुर्म के लिए किसी समय भारत के किसी न्यायालय द्वारा आवेदक को दोषी ठहराया गया था और कारावास की सजा दी गई थी?
 (i) Has the applicant at any time during this period of five years immediately preceding the date of this application been convicted by a Court in India for any criminal offence and sentenced to imprisonment?

हाँ Yes
 नहीं No

(ii) क्या भारत की किसी फौजदारी अदालत में आवेदक के विरुद्ध कोई मुकदमा चल रहा है?
 (ii) Are any criminal proceedings pending against the applicant before a court in India?

हाँ Yes
 नहीं No

(iii) क्या किसी न्यायालय द्वारा न्यायालय में पेश होने के वारण्ट, समन अथवा गिरफ्तारी के वारण्ट/भारत के बाहर जारी की गयी है?
 (iii) Has a warrant or summons for appearance or warrant for arrest or an order prohibiting the applicant's departure from India been issued by a court?

हाँ Yes
 नहीं No

17. आवेदक की घोषणा:
 DECLARATION OF APPLICANT:

मैंने भारत की संप्रभुता, एकता और अखंडता के प्रति निष्ठा है और मैंने स्वेच्छा से किसी अन्य देश की नागरिकता अथवा यात्रा दस्तावेज प्राप्त नहीं किया है। मैंने भारत की नागरिकता न खोई, न ही मुझे कभी वंचित किया गया है।
 I owe allegiance to the sovereignty, unity & integrity of India and have not voluntarily acquired the citizenship or travel document of another country. I have not lost, surrendered or been deprived of citizenship of India.

मैंने जो जानकारी दी है वह सही है और उसकी सत्यता के लिये मैं पूरी तरह से जिम्मेदार हूँ। मुझे इस बात की जानकारी है कि पासपोर्ट/यात्रा दस्तावेज के आवेदन में झूठी जानकारी देना/छुपाना पासपोर्ट अधिनियम, 1967 के अन्तर्गत अपराध है।
 The information given by me is true and I am solely responsible for its accuracy. I am aware that it is an offence under the Passports Act, 1967 to furnish any false information or to suppress any material information with a view to obtaining passport or any other travel document.

मैं यह भी घोषित करता हूँ कि पास कोई अन्य पासपोर्ट नहीं है।
 I further declare that I have no other passport.

आवेदक के हस्ताक्षर/अंगूठे का निशान
 (पुरुष के बाएं और स्त्री के दाएं हाथ के अंगूठे के निशान)
 Signature/Thumb Impression of applicant
 (Left Hand T.I. if male and Right Hand T.I. if female)

तारीख/Date..... स्थान/Place .....

18. नवजात की स्थिति में माता और पिता के पासपोर्ट के बारे में निम्नलिखित जानकारी दें।
 In case of minors, following passport particulars of both parents must be given:

	माता/Mother	पिता/Father
(a) पासपोर्ट नं०/Passport No.	.....	.....
(b) जारी होने की तारीख/Date of Issue :	.....	.....
(c) जारी होने का स्थान/Place of Issue	.....	.....
(d) यदि माता/पिता ने पासपोर्ट के लिये आवेदन किया है तो फाइल नं. एकटोपीये हैं/ If parents have applied for a passport, please give File No. & date	.....	.....

19. यदि पासपोर्ट नवजात के लिये है तो माता और पिता अथवा अभिभावक की घोषणा करें। (माता एवं पिता अथवा अभिभावक हस्ताक्षर करें)
 Declaration of Parents or Guardian if passport is for minor : (To be signed by both Parents or Guardian)

हम पुष्टि करते हैं कि उपर्युक्त बच्चा (पुत्र/पुत्री) शीमली पुत्र/पुत्री शीमली
 जिसके हम माता-पिता/अभिभावक हैं के संबंध में हैं। उसका पूरा खर्च उठाने की जिम्मेदारी का हम अपने लेते हैं। हम निश्चयपूर्वक घोषणा करते हैं कि उसने कभी अपनी नागरिकता नहीं छोड़ी है, उसका परिवारा नहीं किया है और न ही उसे इसके कभी अहित किया गया है और इस आवेदन-पत्र में उसके संबंध में दी गई जानकारी सही है। यह भी प्रमाणित किया जाता है कि बच्चे का नाम माता/पिता के पासपोर्ट में सम्मिलित नहीं है।

We affirm that the particulars given above are in respect of (Name) .....
 son/daughter of Smt. .... Sh. ....
 of whom we are the Parents/Guardians. We undertake the entire responsibility for his/her expenses. We solemnly declare that he/she has not lost, surrendered or been deprived of his/her citizenship of India and that the information given in respect of him/her in this application is true. It is also certified that the name of the child mentioned is not included in Passport of either parent.

यह है पति/पति AND OR .....
 माता/ Mother ..... पिता/Father ..... अभिभावक/Guardian .....
 माता और पिता/अभिभावक के हस्ताक्षर/अंगूठे का निशान (पुरुष के बाएँ और स्त्री के दाएँ हाथ के अंगूठे का निशान)
 Name & Signatura/T.I. of both the Parents/Guardian (Left hand T.I. if male and Right hand T.I. if female)
 स्थान/Place ..... दिनांक/Date .....

20. मृत्यु अथवा दुर्घटना हो जाने की स्थिति में उस व्यक्ति का विवरण जिसे सूचित किया जाना है :
 Particulars of person to be intimated in the event of death or accident.

नाम/Name .....
 पता/Address .....
 दूरभाष/Telephone Number .....

21. संलग्न-पत्र
 Enclosures :

.....
 .....
 .....
 .....

22. आवेदन देने वाली राकमें में और स्टिकरी पर कुम्ब हस्ताक्षर जसब संगठ के निम्न के दो दो नमूने दें। दो एक फोटोग्राफ (बिना हस्ताक्षर के) भी लिपकवें।

Specimen signatures or Thumb impressions of applicant in the boxes given below and on the two stickers.
Two clear photographs (without signature) may also be pasted below :

Specimen Signature/हस्ताक्षर नमूना

Specimen Signature/हस्ताक्षर नमूना

कार्यालय प्रयोग के लिये/ For Office Use

Specimen Signature / हस्ताक्षर नमूना	Specimen Signature / हस्ताक्षर नमूना

वैयक्तिक विवरण-पत्र
PERSONAL PARTICULARS FORM

(दो प्रतियों में भरें)
(In Duplicate)

(आवेदक एक फोटो (35 x 45 मि.मी.) यहाँ विषयार्थ और आवेदक के साथे इसकातर फोटो पर और आवेदन पत्र पर होने चाहिए।
Applicant must paste one photograph (35 x 45mm) here with half the signature on the photograph and half on the application.

1. पूरा नाम (आवासीयों का प्रयोग न करें)
Full name (Expanded initials) .....
(उपनाम) (Surname) (नाम) (Name)

2. लिंग / Sex : पुरुष/Male स्त्री/Female

3. (क) क्या आवेदक ने पहले कभी अपना नाम बदला है?
(a) Has the applicant ever changed his/her name? हाँ/Yes नहीं/No
(ख) यदि हाँ, तो पहला नाम : .....
(b) If yes, previous name : .....

4. जन्म तिथि : / /
Date of Birth Date Month Year

5. जन्म स्थान / Place of Birth
शहर/Town ..... जिला/Distt. ....
राज्य/State ..... पिन कोड/Pin Code

6. व्यवसाय / Profession .....

7. (क/अ) पिता/Father : .....
(ख/ब) माता/Mother : .....
(ग/स) पति/पत्नी/Spouse : .....
(उपनाम) (Surname) (नाम) (Name)

8(a) वर्तमान पता/Present Address : .....
8(b) स्थायी पता/Permanent Address : .....
मकान का नाम/No./House Name/No. ....
गाँव/गली/Vill./Street .....
डाकघर/Post Office .....
पुलिस थाना/Police Station .....
जिला/Distt. ....
राज्य/State .....
टेलीफोन सं०/Tel. No. ....
पिन कोड/Pin Code :

9. यदि आवेदक निदेश के पैरा 8(a) में दिए गए पते पर लगातार, मत एक वर्ष से नहीं रह रहा है तो, कृपया उन स्थलों के पते और अवधि दें जहाँ इस अवधि के दौरान रहा हो। आवेदक ऐसे प्रत्येक अतिरिक्त स्थान के लिए जहाँ वह रहा/रही हो वैयक्तिक विवरण पत्र का एक अतिरिक्त सेट (फोटो लगी दो प्रति) जमा कराये। इस उद्देश्य के लिए वैयक्तिक विवरण पत्र की फोटो कपी करना है।

If the applicant has not resided at the address given against para 8(a) continuously for the last one year, please furnish the other address(es) with duration where he/she has resided during the period. Applicant should furnish an additional set of Personal particulars form (in duplicate with photograph) for each additional place of stay during the last one year. PP form may be photocopied for the purpose.

से/From ..... तक/ to..... (दिनांक/Date)	से/From ..... तक/ to..... (दिनांक/Date)
मकान का नाम/No./House Name/No.....	मकान का नाम/No./House Name/No.....
गाँव/पत्ती/Vill./Street	गाँव/पत्ती/Vill./Street .....
डाकघर/Post Office	डाकघर/Post Office .....
पुलिस थाना/Police Station	पुलिस थाना/Police Station .....
जिला/Distt.	जिला/Distt. ....
राज्य/State	राज्य/State .....
पिन कोड/Pin Code <input type="text"/>	पिन कोड/Pin Code <input type="text"/>
टेलीफोन नं./Tel. No.	टेलीफोन नं./Tel. No. ....

10. संदर्भ :- अपने क्षेत्र के दो विभेदार व्यक्तियों के नाम और पते दें जो आपको जानकारी दे सकते हैं।
References :- Names and Addresses of two responsible persons in the applicant's locality who can vouch for the applicant.

(1) नाम/Name	(2) नाम/Name .....
पता/Address	पता/Address .....
टेलीफोन नं./Tel. No.	टेलीफोन नं./Tel. No. ....

11. शारीरिक विवरण/Physical Particulars :

(क) उचाई/Height..... मीटर/m.....	सेन्टीमी/cm.....
(ख) आँखों का रंग.....	(ग) बालों का रंग.....
(b) Colour of eyes	(c) Colour of hair .....
(घ) पहचान का प्रकट चिह्न.....	
(d) Visible distinguishing mark	

12. आवेदक भारत का नागरिक है

Applicant is a citizen of India by :

☐ जन्म से	☐ वंशानुगत	☐ पंजीकरण द्वारा	☐ देसीकरण द्वारा
Birth	Descent	Registration	Naturalisation

13. यदि पहले का पासपोर्ट/यात्रा दस्तावेज है तो कृपया उसका ब्यौर दें :

Furnish details of previous passport/travel document, if any :

(i) पासपोर्ट संख्या/Passport Number.....	
(ii) जारी होने की तारीख/Date of issue.....	
(iii) जारी होने का स्थान/Place of issue.....	
(iv) समाप्ती की तारीख/Date of Expiry.....	

आवेदक के हस्ताक्षर/अथवा पुरुष के बाएँ अंगूठे का निशान
और महिला के मामले में दाएँ हाथ के अंगूठे का निशान
Signature or Thumb Impression of the applicant (Left hand T.I. of male and Right hand T.I. of female)

Bilag 6. Passport Information Booklet

PASSPORT INFORMATION BOOKLET (APPLICANT MAY REMOVE & KEEP THIS BOOKLET FOR FUTURE HANDY REFERENCE)

CAUTION

A passport is issued under the Passports Act, 1967. It is an offence to knowingly furnish false information OR suppress material information which attracts penal and other action under relevant sections of the said Act. Passport is a valuable document. All holders are required to take due care that it does not get damaged, mutilated or lost. Passports should not be sent out to any country by post.

Loss of passport should be immediately reported to the nearest Police Station and to the nearest Passport Office/Indian Mission. Passport holder shall be responsible for misuse of passport, due to non-intimation of loss to the concerned Passport Office/Indian Mission. Passport is a Govt. property and should be surrendered when demanded in writing, by any Passport Issuing authority.

1. HOW TO APPLY :

An application for a passport may be submitted personally OR through a representative OR by registered post.

2. MODE OF PAYMENT :

The following all inclusive fee is to be paid alongwith the application form, either by Bank Draft in favour of the Passport Officer, or in cash :

(i) Fresh Passport (36 pages) of 10 years validity	- Rs. 300/-
(ii) Fresh Passport (36 pages) of 20 years validity	- Rs. 600/-
(iii) Fresh Passport (60 pages) of 10 years validity	- Rs. 500/-
(iv) Fresh Passport (60 pages) of 20 years validity	- Rs. 800/-
(v) Fresh Passport for Minors (below 15 Years of Age) of 5 years validity	- Rs. 200/-

In case of Bank Draft, full name of the applicant and application number should be written on the reverse of the draft.

3. DELIVERY OF PASSPORTS :

Passport shall be delivered only to the applicant or despatched by registered post acknowledgement due or speed post to the address given in the application form.

4. LIST OF APPLICANTS ENTITLED TO EMIGRATION CHECK NOT REQUIRED STAMP (E C N R). This list is prepared by the Ministry of Labour.

- (i) (a) Persons going abroad in managerial capacity in Hotels/Restaurants, Tea-Houses or other places of Public resort etc. possessing specialised Degrees in these fields.
- (b) All Gazetted Government servants.
- (c) All Income-Tax payers (including Agricultural Income-Tax Payees) in their individual capacity. Proof of assessment to Income-Tax and actual payment of income tax for last three years to be insisted upon, and not merely payment of advance tax.
- (d) All professional Degree holders, such as Doctors holding M.B.B.S. Degree in Ayurved, or Homoeopathy, accredited Journalists, Engineers, Chartered Accountants, Cost Accountants, Lecturers, Teachers, Scientists, Advocates, etc.
- (e) Spouses and dependent children upto the age of 24 years of category of persons listed from (b) to (d).
- (f) All persons who have been staying abroad for more than three years (the period of the three years could be either at a stretch or broken), and spouses and children upto the age of 24 years of such persons.
- (g) Seaman who are in possession of CDC or Sea Cadets.
Deck Cadets :
  - (i) who have passed final examination of three year B.Sc. Nautical Sciences Courses at T.S. Chanakya, Mumbai; and
  - (ii) who have undergone three months Pre-Sea training at any of the Government approved Training Institutes such as T.S. Chanakya, T.S. Rehman, T.S. Jawahar, MTI (SCI) and NIPM, Chennai, after production of Identity cards issued by the Shipping Master, Mumbai/Calcutta/Chennai.
- (h) All holders of Diplomatic/Official Passports.
- (i) Dependent children of parents whose passports are classified as E.C.N.R. In the case of such children E.C.N.R. classification to be restricted until they attain 24 years of age.
- (j) Persons holding Permanent Immigration Visas, such as the visas of UK, USA and Australia.
- (k) Persons holding Graduate or higher Degrees. (If final certificate not available, provisional certificate plus marksheet to be attached).
- (l) Persons holding 3 years Diploma equivalent to degree from recognised Institution like polytechnics.
- (m) Nurses possessing qualifications recognised under the Indian Nursing Council Act, 1947.
- (n) All persons above the age of 60 years.
- (ii) No emigration clearance is required for visiting Bangladesh, Pakistan and all countries in Europe (excluding CIS states) and North America.
- (iii) No emigration clearance is required for persons possessing certificates of vocational training from Government/ Government recognised Institutions.

5. PHOTOGRAPHS

- (a) Six identical photographs in black and white or in colour of 35mm x 45mm showing frontal view of full face against a light background are required. Four photographs should be pasted on the application in the boxes provided. Two clear photographs should be pasted on Page 5 without signatures. In the remaining four photographs, the applicant should sign across the pasted photographs in such a way that half the signature appears on the photograph and the remaining on the application form. The signature across the photographs should be the same as the specimen signature given by the applicant in the form.
- (b) Photos taken with coloured or dark glasses and in uniform will not be accepted.

DOCUMENTS (Attested copies of all documents are required to be attached with the application form. Originals should, however, also be produced for verification and return).

(i) While applying for fresh passport attach:

- (a) A photocopy of applicant's ration card OR any one of the following documents : appointment letter of reputed companies on letter head/water tax/telephone bill/electricity bill/running bank account etc./Income Tax Assessment Order of last three years/Election Commission I.D. card.
- (b) **Proof of Date of Birth** (attach one of the following):
Birth certificate issued by a Municipal Authority or district office of the Registrar of Births & Deaths; Date of birth certificate or nationality certificate from the school last attended by the applicant or any other recognized educational institution; or Affidavit sworn before a Magistrate/Notary stating nationality and date/place of birth, as per specimen in Annexure 'F'.
N.B. : In the case of applicants born on or after 26.01.89, only Birth Certificate issued by the Municipal Authority or the Office of the Registrar of Births & Deaths is acceptable.
- (c) Attested copy of citizenship document if applicant is a citizen of India by Registration or Naturalisation.
- (d) If the applicant has not continuously stayed at the present address for the last one year, please photocopy the "Personal Particulars Form" and enclose an additional set (in duplicate with photographs) for each additional place of residence.
- (e) Govt./Public Sector/Statutory body employees should submit "No Objection Certificate" in original (Annexure E).
- (f) If the applicant is eligible for "ECNR" attach attested copy of supporting document (see para 4).
- (g) If the applicant was repatriated at Govt. cost, enclose documents to show that expenditure incurred by the Govt. on his/her repatriation has been fully refunded to the Govt. of India, Ministry of External Affairs.
- (h) If the applicant was deported to India, give details of Emergency Certificate/Passport.

(ii) When applying for a Passport after 10 years attach:

Old passport and attested photocopy of first four and last four pages. In addition items 1 (a), (d), (e) and (f) above required.

(iii) When applying for a minor's passport attach:

- (a) Affidavit by legal guardian (Annexure C) only if parents are not legal guardian.
  - (b) Affidavit by two responsible persons who know the legal guardian as well as minor (Annexure D).
  - (c) Attested photocopy of passport, if any, of both parents incorporating their present marital status.
- N.B. : The consent of both parents is necessary for issue of passport of minors (below 15 year). Hence both parents are required to affix their signatures under the declaration in column 19. In case where the parent(s) is/are resident outside India, such consent from the parent(s), in the form of a sworn affidavit, duly attested by the Indian Mission abroad, is acceptable. At least one parent of the minor child must hold a valid Indian passport, failing which passport to minor applicant shall be issued only after clear police report.

CHANGE OF NAME

I. Following marriage, remarriage or divorce:

- (a) A woman applying for first time for a passport in her married name or for change of name/surname in existing passport on account of marriage must furnish
    - (i) Photocopy of the Husband's Passport if any, and
    - (ii) an attested copy of marriage certificate issued by Registrar of Marriages OR an affidavit from the husband and wife along with a joint photograph.
  - (b) Divorcees applying for change of name OR for deletion of spouse's name in existing passport must furnish
    - (i) Divorce deed duly authenticated by court; OR
    - (ii) "Deed poll/sworn affidavit (Annexure 'A')."
  - (c) Re-married applicants applying for change of name/spouse's name must furnish
    - (i) Divorce deed/death certificate as the case may be in respect of first spouse, and
    - (ii) Documents as at (a) above relating to second marriage.
- II. In other circumstances for change of name, the applicant (both male and female) should furnish:**
- (i) Deed poll/sworn affidavit (Annexure 'A').
  - (ii) Paper cuttings of two leading daily newspapers (one daily newspaper should be of the area of applicant's permanent and present address or nearby area).
  - (iii) Court Order.

3. OUT OF TURN ISSUE OF PASSPORT

An applicant desiring to obtain his passport out of turn in view of any emergency should submit necessary documentation substantiating the urgency. In case the applicant wishes to obtain his passport in less than five weeks from the date of submission of the application form a verification certificate as per the specimen at Annexure G should also be submitted along with the documentation of urgency. The Passport Officer shall retain the right to verify in writing the authenticity of the Verification Certificate from the official who has issued it. All applicants seeking a passport out of turn are advised to meet the Passport Officer concerned after submitting their applications with the documentation as specified, in the office and Police Verification shall be done in all cases of issue of passport.

ANNEXURE "A"

SPECIMEN AFFIDAVIT FOR CHANGE IN NAME/DEED POLL/SWORN AFFIDAVIT

(on Non-Judicial stamp paper)

By this deed I, the undersigned, (New Name) of etc. called (Old name), doing (give profession or avocation) and resident of (address) solemnly declare

1. That for and on behalf of myself and my wife and children and remitter issue wholly renounce/renounce and abandon the use of my former name/surname of (name) and in place thereof I do hereby assume from this date the name/surname (name) and so that I and my wife and children remitter issue may hereafter be called, known and distinguished not by my former name/surname, but assumed name/surname of (name)

2. That for the purpose of evidencing such my determination declare that I shall at all times hereafter in all records, deeds and writings and in all proceedings, dealings and transactions, private as well as upon all occasions whatsoever use and sign the name of (name) as my name/surname in place and in substitution of my former name/surname.

3. That I expressly authorize and request all persons in general relatives and friends in particular at all times hereafter to designate and address me, my wife, my children, remitter issue by such assumed name/surname of (name) accordingly.

4. In witness whereof I have here unto subscribed my former and adopted name/surname of (name) and (name) affix my signature and seal, if any, this (date) day of (month) (year).

Signed sealed and delivered by the above name (name) former name (name)

Date:

In the presence of:

Name

Address

Name

Address

(This deed affidavit may be signed and attested in presence of a Magistrate or Consular Officer in an Indian Mission abroad)

Note: In case of change of name, applicant should insert advertisements in two reputed newspapers (one local newspaper of the area in which he/she is residing and 2nd in Newspaper of the area of permanent address) and submit original newspapers at time of applying for passport in his/her new name.

ANNEXURE "B"

SPECIMEN OF AFFIDAVIT TO BE SUBMITTED WITH THE APPLICATION FOR A PASSPORT IN LIEU OF LOST/DAMAGED PASSPORT

(To be executed on non-judicial stamp paper)

(This affidavit is to be executed on non-judicial stamp paper of appropriate value in the presence of Magistrate First Class on the following points):

1. State how and when the passport was lost/damaged & how many passports were lost/damaged earlier?
2. State whether you travelled on the lost/damaged passport if so, state flight No, last date and port of entry into India?
3. State whether you availed of any TR concessions/FTS allowance and if so details thereof?
4. State whether non-resident Indian and if resident abroad, the details of the residence as follows:

Sl No.	Name of the country	Length of Residence From To	Page Nos. of passport bearing departure & arrival stamps (details if available)
1.			
2.			
3.			

I further affirm that I will take utmost care of my passport if issued and the Government will be at liberty to take any legal action under the Passport Act, 1967, if the lapse is repeated.

Date:

Deponent
Affirmed before Magistrate First Class

ANNEXURE "C"

SPECIMEN AFFIDAVIT TO BE DECLARED/AFFIRMED BY LEGAL GUARDIAN OF THE MINOR

(To be executed on non-judicial stamp paper)

1. That I am the legal guardian of (name of guardian) (name of minor) who is a minor and on whose behalf I have made an application for a passport.
2. That (name of guardian) (name of minor) has been living in India under my guardianship.
3. That I have no interest adverse to that said (name of guardian) (name of minor).
4. That I have applied for a passport for (name and address of minor) under the instructions of (name and address of minor's parent and his full address abroad).

This affidavit may be sworn in the presence of Magistrate.

Date:

Signature and address of Deponent:

ANNEXURE "D"

SPECIMEN AFFIDAVIT TO BE DECLARED/AFFIRMED BY TWO RESPONSIBLE PERSONS WHO KNOW THE LEGAL GUARDIAN AS WELL AS THE MINOR

(To be executed on non-judicial stamp paper)

1. That I know both Shri/Smt. (name of deponent) s/o/d/o (name of guardian) s/o/d/o (name of guardian) s/o/d/o and (name of minor) guardian (name of guardian) is the legal guardian of (name of minor).
2. That (name of guardian) (name of guardian) has applied for a passport in favour of (name of minor) under the instructions of his/her (name and address of minor's parents residing abroad).
3. That (name of guardian) has no interest adverse to that of said (name of guardian) (name of minor).
4. That (name of guardian) is (relationship) of (name of minor).

The affidavit may be sworn in the presence of Magistrate.

Date:

Signature and address and designation of Deponent:

ANNEXURE "E"
ALL CENTRAL GOVERNMENT EMPLOYEES, STATE GOVERNMENT EMPLOYEES, EMPLOYEES OF STATUTORY BODIES AND PUBLIC SECTOR UNDERTAKINGS ARE REQUIRED TO PRODUCE A NO OBJECTION CERTIFICATE (on Official Stationery)

Certified that Shri/Smt./Kum. .... is a temporary/permanent employee of this (office address) ..... from ..... (date) ..... and is at present holding the post of ..... This Ministry/Department/Organisation has no objection to his acquiring Indian Passport. The undersigned is duly authorised to sign this No Objection Certificate.

Date ..... Name & Designation
 Tel. No. ....

ANNEXURE "F"
SPECIMEN AFFIDAVIT TO BE SUBMITTED BY ILLITERATE APPLICANTS AS PROOF OF DATE OF BIRTH IN CASE NO OTHER DOCUMENT MENTIONED AT PARA 6(b) OF THE INSTRUCTIONS BOOKLET IS AVAILABLE
 (To be executed on non-judicial stamp paper)

I, ... S/o/W/o/D/o ..... hereby state as follows:
 I was born on ..... at ..... situated in the Dist. .... in the State of ..... I have no documentary proof in support of my place and date of birth.
 I do not possess any educational qualification and I am an illiterate person.
 I take oath and solemnly declare/affirm that the particulars furnished by me above are correct and that I have not concealed or misrepresented any facts.

Place .....
 Date .....
 Verified on this ..... day of ..... of the year ..... A.D. that the contents of my above affidavit are true and correct to the best of my knowledge and belief and nothing in material has been concealed therefrom. The contents of the affidavit has been read out to me.
 Deponent
 Attested

Note : Affidavit to be attested by Magistrate/Notary ..... Signature and Official seal of attesting authority

ANNEXURE "G"
SPECIMEN VERIFICATION CERTIFICATE
 (On Official stationery of verifying authority)

This is to certify that Mr./Mrs./Miss ..... son of/wife of/daughter of ..... resident of ..... has good moral character and reputation and that after having read the provisions of section 6(2) of the Passports Act, 1967 (Printed below), I certify that these provisions are not attracted in case of this applicant and I, therefore, recommend issue of an Indian Passport to him. Applicant has been staying at his address continuously for the last one year.

Place ..... Signature
 Date ..... (Complete name with designation)
 Tel.No. Office ..... / Residence .....

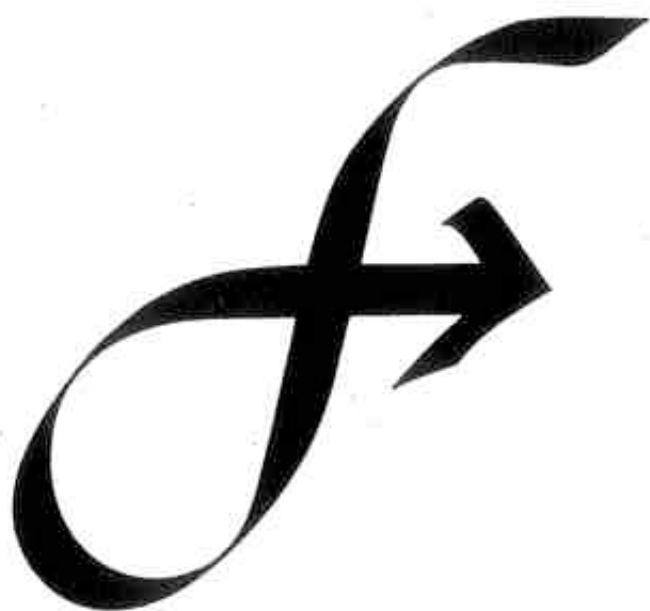
NOTES :

- The applicant's Passport size photograph is also required to be affixed on the Verification Certificate and attested by the officer issuing the Verification Certificate with his/her signature and rubber stamp in such a way that half the signature and stamp appear on the photograph and half on the certificate.
- If the applicant has resided at more than one place during the last one year than all previous addresses with the relevant dates should be mentioned.
- This Verification certificate may be got signed by any of the following:
  - A Deputy Secretary/Director/Joint Secretary/Add. Secy/Spl. Secy./Secy/Cab. Secy to Govt. of India.
  - A Joint Secretary/Add. Secy/Spl. Secy/Chief Secy to a State Govt. (.)
  - A Sub-Divisional Magistrate/Additional District Magistrate of the district of residence of applicant.
  - A District Suptt. of Police/Range, DHO/DGP of district of residence of applicant.
  - A Colonel and above or equivalent rank in the Air Force and the Navy.
  - The General Manager of a Public Sector Undertaking.
- Anyone who issues incorrect verification certificate may be prosecuted under section 12(2) of the Passports Act, 1967.

SECTION 6(2) OF THE PASSPORTS ACT, 1967

Subject to the other provisions of this Act, the passport authority shall refuse to issue a passport or travel document for visiting any foreign country under clause (vi) subsection (2) of section 5 of anyone or more of the following grounds, and on all other grounds, namely :

- that the applicant is not a citizen of India;
- that the applicant may, or is likely to engage outside India in activities prejudicial to the sovereignty and integrity of India;
- that the departure of the applicant from India may, or is likely to be detrimental to the security of India;
- that the presence of the applicant outside India may, or is likely to, prejudice the friendly relations of India with any foreign country;
- that the applicant has, at any time during the period of five years immediately preceding the date of his application been convicted by a Court in India for any offence involving moral turpitude and sentenced in respect thereof to imprisonment for not less than two years;
- that criminal proceedings in respect of an offence alleged to have been committed by the applicant are pending before a court in India;
- that a warrant or summons for the appearance, or a warrant for the arrest, of the applicant has been issued by a court under any law for the time being in force or that an order prohibiting the departure from India of the applicant has been made by any such court;
- that the applicant has been repatriated and has not reimbursed the expenditure incurred in connection with such repatriation.

Udlændingestyrelsen
Ryesgade 53
2100 København Ø
Telefon 35 36 66 00
Telefax 35 36 19 16

Dansk Flygtningehjælp
Borgergade 10
Postboks 53
1002 København K
Telefon 33 73 50 00
Telefax 33 32 84 48

A large, thick, black stylized graphic element on the right side of the page, resembling a calligraphic letter or a decorative flourish.